ecoplan

TÜV NORD ISO 9001
Certifikat br. 44 100 077288

PROSTORN PLAN GRADA ČAPLJINA

Knjiga A - Tekstualni dio

Mostar, listopad, 2023.g.

PROSTORNI PLAN GRADA ČAPLJINA

Naručitelj usluga (Nositelj pripreme plana):	GRAD ČAPLJINA Trg kralja Tomislava bb, Čapljina tel.: + 387 36 805 681, fax: + 387 36 805 983 web: www.capljina.ba/ e-mail: grad@capljina.ba
Gradonačelnik:	_____ (m.p.) dr. Smiljan Vidić
Izvršitelj usluga (Nositelj izrade plana)	ecoplan Mostar Poduzeće za prostorno i urbanističko planiranje, projektiranje i konzalting dr. Ante Starčevića 3, Mostar tel.: +387 36 397 400; fax: +387 36 397 410 web: www.ecoplan.ba; e-mail: ecoplan@ecoplan.ba
Predstavnik grupe ponuđača:	_____ (m.p.) Marko Puljić, bacc.oecc.

Br. ugovora: I-879-555/22 Datum: listopad, 2023. g.

PROSTORNI PLAN GRADA ČAPLJINA

ODGOVORNI PLANER:

_____

dr.sc. Borislav Puljić, dipl.ing.arh.

PROSTORNI PLANERI I SURADNICI:

Anđelka Vojvodić, dipl.ing.građ.
Danijela Mandić, dip.ing.građ.
Mirela Šetka Prlić, dipl.ing.građ.
Marija Rakić, dipl.ing.arh.
Marina Jeličić, dipl.ing.građ.
Tihomir Pehar, dipl.ing.arh.
Marko Puljić, bacc.oecc.
Renata Pehar, dipl.oecc.
Mateo Puljić, mag.geograf.
Željka Aničić, dipl.ing.polj.
Marijan Radić, dipl.ing.el.

A/ TEKSTULANI DIO

1 . UVOD ... 3
1.1. OPĆE NAPOMENE ... 3
1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA ... 6
2 . CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ... 7
2.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA ... 7
2.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA ... 11
3 . PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA ... 18
3.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ ... 18
3.1.1. Projekcija broja stanovništva ... 18
3.1.2. Djelovanje na demografska kretanja ... 20
3.1. PROJEKCIJA NAMJENE I NAČINA KORIŠTENJA PROSTORA ... 25
3.1.1. Projekcija sustava naselja ... 25
3.1.2. Osnovna namjena i korištenje prostora ... 28
3.1.2.1. Razvoj i uređenje područja naselja ... 29
3.1.2.2. Razvoj i uređenje prostora izvan naselja ... 30
3.1.3. Osnovni prostorni pokazatelji ... 33
3.2. SEKTORSKE PROSTORNE PROJEKCIJE ... 34
3.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta ... 34
3.2.2. Korištenje šumskog zemljišta ... 36
3.2.3. Korištenje, zaštita i tretman voda ... 37
3.3. PROJEKCIJA RAZVITKA GOSPODARSTVA ... 40
3.3.1. Razvoj gospodarstva i osnovni nositelji razvitka ... 40
3.3.1.1. Proizvodno prerađivačke i uslužne djelatnosti ... 42
3.4. PROCJENA RAZVITKA DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE ... 46
3.4.1. Prostorni razmještaj sadržaja društvenih djelatnosti u 2020. godini ... 48
3.5. PROJEKCIJA FIZIČKE INFRASTRUKTURE ... 50
3.5.1. Cestovni promet ... 50
3.5.2. Željeznički promet ... 54
3.5.3. Telekomunikacije ... 54
3.5.4. Energetika ... 56
3.5.5. Vodoopskrba ... 62
3.5.6. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda ... 64
3.6. PROJEKCIJA RAZVOJA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE ... 67
3.6.1. Upravljanje otpadom ... 67
3.6.2. Upravljanje grobljima ... 67
3.7. ZAŠTITA ... 69
3.7.1. Zaštita kulturno-povijesnog naslijeđa ... 69
3.7.2. Zaštita prirodnih rijetkosti ... 74
3.7.3. Područja posebnih uvjeta korištenja ... 78
3.7.4. Zaštita voda ... 80
3.7.5. Zaštita od voda i uređenje vodotoka ... 84
3.7.6. Zaštita od potresa ... 89
3.7.7. Zaštita izvorišta pitke vode ... 91
3.7.8. Zaštita od potresa ... 92
3.7.9. Zaštita od elementarnih nepogoda i ratnih razaranja ... 93
3.7.10. Minska polja ... 93

4 . ZAŠTITA I UNAPRJEĐENJE OKOLIŠA 95

4.1. ZAŠTITA TLA 95
4.2. ZAŠTITA ZRAKA 96
4.3. ZAŠTITA OBUKE 97
4.4. ZAŠTITA BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI 98
4.5. ZAŠTITA KRAJOBRAZNIH VRIJEDNOSTI 99
4.6. PROCJENA POSLJEDICA TEHNOLOŠKIH NESREĆA I ZAŠTITA OD IZVANREDNIH DOGAĐAJA 99

5 . PROJEKCIJA PROSTORNIH SISTEMA 100

5.1. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA 100
5.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA INFRASTRUKTURE 100
5.3. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA RURALNIH PROSTORA 101

6 . POPIS KORIŠTENE ZAKONSKE REGULATIVE, LITERATURE, SLIKA I TABLICA U DOKUMENTU 102

6.1. ZAKONSKA REGULATIVA 102
6.2. KORIŠTENA LITERATURA 106
6.3. POPIS SLIKA 108
6.4. POPIS TABLICA 108

B/ ODLUKA O PROVOĐENJU PLANA

C/ GRAFIČKI DIO

NASLOV PRILOGA	MJERILO
1. Izvod iz prostornog plana HNŽ-a	1:100 000
2. Sintezni prikaz postojećeg stanja	1:25 000
3. Namjena i korištenje prostora	1:25 000
4. Sistem naseljenih mjesta	1:100 000
5. Društvena infrastruktura	1:100 000
6. Prometna infrastruktura	1:25 000
7. Vode, vodne površine i vodno gospodarstvo	1:25 000
8. Komunalna infrastruktura	1:25 000
9. Elektroenergetska i telekomunikacijska infrastruktura	1:25 000
10. Uvjeti korištenja i zaštite prostora	1:25 000
11. Sintezni prikaz korištenja prostora	1:25 000

D/ GRAĐEVINSKA PODRUČJA NASELJA 1:2 500

1. UVOD

1.1. OPĆE NAPOMENE

Grad Čapljina zauzima značajno mjesto u Hercegovačko-neretvanskoj županiji po svom položaju, koncentraciji stanovništva, gospodarskim djelatnostima i prirodnim vrijednostima. Zauzima površinu od 256 km2 i prema zadnjem popisu stanovništa iz 2013. godine ima 26 157 stanovnika. Čapljina je prostor posebno bogat zaštićenim područjima prirode, spomenicima graditeljske baštine i zaštićenim povijesnim cjelinama, kao i značajnim prirodnim resursima.

Čapljina je smještena u južnom dijelu Županije hercegovačko-neretvanske. Graniči s gradom Stolac na istoku, općinom Neum na jugu, gradom Mostar i općinom Čitluk na sjeveru. Dio zapadne granice dijeli s gradom Ljubuški iz Županije Zapadnohercegovačke. Drugi dio zapadne granice Čapljina dijeli s Republikom Hrvatskom.

Slika 1: Položaj Čapljine u Bosni i Hercegovini

Gradsko vijeće Čapljina je na sjednici održanoj 21.12.2021. godine donijelo Odluku o pristupanju izradi izmjena i dopuna prostornog plana grada Čapljina za razdoblje od 2010. do 2020. godine. Na sjednici održanoj 26.9.2023. godine donesena je Odluka o promjeni naziva plana, te se plan naziva Prostorni plan grada Čapljina.

Cilj izrade prostornog plana je osigurati ravnomjeran gospodarski i društveni razvitak uz određivanje uvjeta za uređenje i zaštitu prostora, osiguranje prostora za prometnu i ostalu infrastrukturu, razvitak mreže objekata društvenih djelatnosti, usklađivanje interesa i stajališta Čapljine s interesima Županije i Federacije i poštivanje principa održivog razvitka. Plan polazi od temeljnih postavki racionalnog korištenja prostora, poštivanja prirodnih karakteristika prostora, zaštite prirode i okoliša, podizanja kvalitete življenja te interdisciplinarnog sagledavanja i rješavanja problema.

Generalne smjernice iz Odluke za izradu plana su:

- Da se unaprijedi i novelira organizacija, korištenje i namjena prostora, te osiguraju mjerila i smjernice za uređenje i zaštitu prostora

- Posebno se to odnosi na preispitivanje: građevinskih područja (izmjena oblika i površine građevinskog područja); nerealiziranih namjena; usuglašavanje koridora prometne mreže i komunalne infrastrukture; revidiranje energetske infrastrukture, vodnog gospodarstva (navodnjavanje, odvodnja, zaštita od štetnog djelovanja voda); istraživanje i eksploatacija mineralnih sirovina; način zbrinjavanja otpada (lokalitet i njegova veličina); zone agroturizma, kao i lokalitet graničnog prijelaza Doljani.

- Izmjene treba izvršiti u tekstualnom i grafičkom dijelu Plana kao i u Odluci o provođenju Plana.

- Preispitati Odluku o provođenju Prostornog plana kao i potrebu izrade nove Odluke.

Plan se donosi na razdoblje od 10 (deset) godina od dana usvajanja prostono-planskog dokumenta.

Nakon skupljene dokumentacijeske osnove izrađena je Prostorna osnova koja je usvojena na sjednici Savjeta plana 12.1.2023. godine, te na sjednici Gradskog vijeća 27.2.2023. godine kao odluka br.01-02-1947/12-1 i objavljena je u Narodnom listu Grada Čapljina br. 1/23.

Prednacrt plana prezentiran je Savjetu plana 30. ožujak 2023. godine, i potom je usvojen na sjednici Gradskog vijeća 28. travnja 2023. godine i objavljen kao odluka br. 01-02-4238/23 u Narodnom listu grada Čapljina br. 3/23.

Javni uvid je održan tijekom svibnja 2023. godine, a javna rasprava 18. svibnja 2023. godine. Potom su razmotreni su svi prijedlozi i zahtjevi pristigli nakon tijekom javnog uvida, što je moglo biti prihvaćeno uneseno je u dokument, te je nositelju pripreme plana dostavljen Prijedlog plana.

Nakon što je Prijedlog plana dobio suglasnost od Skupštine HNŽ-a (br.02-01-115/23, 3.10.2023. godine), Prostorni plan grada Čapljina je usvojen na sjednici Gradskog vijeća 18.10.2023. godine.

Tablica 1: Opći ulazni podaci za izradu plana

			Napomena
1.	Planski period	10 godina od dana donošenja plana (2023.)	
2.	Dosadašnja planska dokumentacija	Prostorni plan općine Čapljina za period 2010. – 2020.	Autor: Ecoplan d.o.o. Mostar
3.	Površina grada	**256 km²** (*25 600* ha)	službeni podaci iz nadležne službe
4.	Broj naseljenih mjesta	32	službeni podaci iz nadležne službe
5.	Broj katastarskih općina	29	službeni podaci iz nadležne službe
6.	Broj mjesnih zajednica	27	službeni podaci iz nadležne općinske službe
5.	Broj urbanih naselja	1	Čapljina
6.	Broj stanovnika 1991.	**27882**	popis stanovništva
7.	Broj stanovnika 2013. godine	**26 157**	popis stanovništva
9.	Broj stanovnika 2033.	**22927**	bez uračunatih migracija po naseljima

Tablica 2: Osnovni prostorni pokazatelji

1.	Ukupna površina (ha i km^2)	**256 km²/ 25 600** ha
2.	Ukupan broj stanovnika (2037.god)	**22 927**
3.	Bruto gustina naseljenosti (br. Stan/ha i km^2)	**90 st/km²; 0,9 st/ha**
4.	Površina građevinskog zemljišta	**2945,53 ha**
5.	Neto gustina naseljenosti (br.stan/ha građ.zemljišta)	**7,78 st/ha**
6.	Stupanj urbanizacije (br.stan.gradova i naselja gradskog karakt./br.stan.Plana)	**0,22**
7.	Koeficijent urbaniteta (ha građ.zemljišta/br.stan.Plana)	**0,12**

1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA

Metodologija izrade planova proizlazi iz Zakona o prostornom uređenju i korištenju zemljišta FBiH (Sl. novine FBiH br. 04/06, 72/07, 32/08, 04/10, 13/10), Zakona o prostornom uređenju HNŽ (Narodne novine HNŽ, br. 04/04) i Uredbe o jedinstvenoj metodologiji izrade dokumenata prostornog uređenja (Sl. novine FBiH 63/04, 50/07, 84/10). Ovi dokumenti su definirali da Nositelj pripreme plana svu dokumentaciju prije izrade plana dostavlja Nositelju izrade plana, koja postaje osnova za izradu Snimka postojećeg stanja.

Na temelju članaka 11. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji izrade dokumenata prostornog uređenja postupak pripreme i izrade Prostornog plana obuhvaća dvije osnovne faze:

1. priprema i izrada Prostorne osnove,

2. izrada prednacrta, nacrta i prijedloga Prostornog plana.

Nakon usvajanja Prostorne osnove slijedi izrada druge faze plana (izrade prednacrta i nacrta plana). Prednacrt, nacrt i prijedlog plana sastoje se od tekstualnog i grafičkog dijela i Odluke o provođenju plana. Tekstualni dio Prostornog plana, odnosno njegov prednacrt i nacrt formiraju se po obliku i sadržaju tako da ima tri dijela:

- opće i posebne ciljeve prostornog razvoja,

- projekciju prostornog razvoja (razrada usvojene osnovne koncepcije razvoja),

- projekciju razvoja prostornih sistema,

- odluka o provođenju plana.

Opći i posebni ciljevi prostornog razvoja preuzimaju se iz Prostorne osnove (članak 20. Uredbe), a Projekcija prostornog razvoja preuzima i detaljno razrađuje usvojeni osnovni koncept prostornog razvoja (članak 21. Uredbe). Nakon što se izradi prednacrt plana u prvoj fazi šalje se Nositelju pripreme plana. Nakon usuglašavanja Prednacrta plana on postaje nacrt plana i kao takav je spreman za javne konzultacije.

Nacrt plana stavlja se na uvid javnosti 15 dana. Nakon isteka roka za provođenje javnih konzultacija Nositelj pripreme radi sintezu mišljenja Savjeta plana i primjedbi s javne rasprave, filtrira pristigle prijedloge, primjedbe i sugestije, sistematizira ih po broju i šalje Nositelju izrade na očitovanje. Nakon dobivenog mišljenja Nositelj pripreme radi Izvještaj i upućuje ga pismenim putem Nositelju izrade koji je prema njemu dužan uraditi korekcije plana i predati Nositelju pripreme Prijedlog plana.

Gradska služba prostornog uređenja i graditeljstva šalje Prijedlog plana Ministarstvu graditeljstva, prostornog uređenja i zaštite okoliša HNŽ na suglasnost o usklađenosti plana s važećim planskim dokumentima Županije, programom mjera te odredbama Zakona o prostornom planiranju HNŽ, posebnih zakona i propisa koji uređuju oblasti važne za prostorno uređenje (poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu, promet i komunikacije, energiju, prirodno i kulturno povijesno naslijeđe). Na temelju pozitivnog mišljenja Ministarstva Prijedlog plana se šalje na sjednicu Gradskog vijeća na usvajanje Prostornog plana. Usvajanjem Prijedloga plana na sjednici Gradskog vijeća on postaje Plan i danom objavljivanja tekstualnog dijela, odluke o provođenju i odluke o usvajanju Prostornog plana u službenom glasniku Grada Plan postaje zakonski akt.

Metodološki, svi podaci u ovom planu su tekstualno i grafički predstavljeni sukladno Uredbi i Projektnom zadatku.

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

2.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA

Opći ciljevi prostornog razvitka su zajednički za sve prostorne obuhvate u kojima se odvija organizirani život ljudi, a normativno su regulirani nizom međunarodnih i državnih pravnih dokumenata koji se navode u nastavku teksta. Ovo su ciljevi za oživotvorenje prvih strateških i europskih vrijednosti u zaštiti čovjeka i njegovog okruženja i očuvanje prostornih specifičnosti i održivog razvoja Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Hercegovačko-neretvanske županije i grada Čapljina. Oni su usmjereni ka zadovoljenju potreba stanovništva u oblasti ljudskih prava, očuvanja prirodnih vrijednosti s prepoznatljivim ambijentom, zaštiti kulturno-povijesnog naslijeđa, dostupnosti materijalnih resursa i dobara i dostupnosti obrazovnih, znanstvenih i kulturnih dostignuća te zdravstvene i socijalne zaštite.

Implementacija strateških državnih i međunarodnih konvencija

Ujedinjeni narodi osnovali su 1983. godine Svjetsku komisiju za okoliš i razvoj, poznatu kao Brundtlandska komisija po svojoj predsjedateljici, norveškoj premijerki Gro Harlem Brundtland. „Naša zajednička budućnost" je izvještaj Brundtlandske komisije iz listopada 1987. godine u kojem se upozorava da je gospodarski razvoj potrebno smjestiti u ekološke granice planeta Zemlje, tako da bude održiv i zadovoljava sadašnje potrebe ne ugrožavajući pri tome buduće generacije. U njemu su pokušali uhvatiti duh Konferencije o čovjekovom okolišu održane u Stockholmu 1972. godine koja je pitanje zaštite okoliša uvela u formalnu političku sferu razmatrajući razvoj i zaštitu okoliša kao jedinstvenu temu.

Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (Earth Summit) koja je održana u Rio De Janeiru 1992. godine rezultirala je usvajanjem Programa za 21. stoljeće popularno nazvanog Agenda 21 kojim se predlaže niz međusobno usklađenih akcija koje će razvitak učiniti gospodarski, društveno i ekološki prihvatljivim.

Nastavak priče iz Rio de Janeira dogodio se u Aalborgu u Danskoj gdje se 1994. godine održala Prva europska konferencija o održivim gradovima na kojoj je, između ostalog, usvojena Aarhuška konvencija koja osigurava okvir za lokalni održivi razvitak i poziva lokalne vlasti da se uključe u provedbu Agende 21.

Konferencija UN-a o stanovništvu i razvoju održana je u Kairu 1995. godine, a prethodila je drugoj Konferenciji Ujedinjenih naroda o ljudskim naseljima (Habitat II) koja je održana u Istambulu 1996. godine. Na toj konferenciji usvojena su dva temeljna dokumenta: Habitat Agenda i Istambulska deklaracija o ljudskim naseljima. Habitat Agenda je međunarodno usuglašeno polazište za glavne aktivnosti unaprjeđenja gradova i naselja te stanovanja u kontekstu smanjenja siromaštva i promicanja održivog razvitka kao i rješavanja rapidne urbanizacije svijeta. Jednom riječju: Zajednička vizija održivih gradova i naselja u 21. stoljeću. Usvajajući Habitat Agendu zemlje su se obvezale na postizanje ciljeva odgovarajućeg stanovanja za sve i održivog razvoja ljudskih naselja u svijetu koji se urbanizira.

Planom se uzima u obzir poštivanje načela CEMAT-ovih konferencija (Europska konferencija ministara prostornog planiranja, tijelo Savjeta Europe osnovano je 1970. godine sa ciljem da organizira suradnju europskih država u području prostornog i regionalnog planiranja):

- Osnove europske politike regionalnog planiranja, 1970. Bonn;
- Ciljevi europske politike regionalnog planiranja, 1973. La Grande Motte;
- Urbanizacija i regionalno planiranje, 1976. Bari;
- Planiranje ruralnih područja u Europi, 1978. Beč;
- Dostignuća i perspektive za regionalno planiranje u Europi, 1980. London;
- Perspektive razvoja i prostornog planiranja primorskih regija, 1983. Torremolinos;
- Perspektive razvoja i prostornog planiranja primorskih regija, 1983. Torremolinos;

- Evolucija procesa odlučivanja u regionalnom prostornom planiranju, 1985. Hag;
- Racionalno korištenje zemljišta: osnova za ograničavajući faktor našeg razvoja, 1988. Lausanne;
- Instrumenti za postizanje racionalne namjene zemljišta, 1991. Ankara;
- Strategija održivog regionalnog / prostornog razvoja u Europi nakon 2000. godine, 1994. Oslo;
- Održivo regionalno / prostorno planiranje u Europi i zaštita vodnih resursa, 1997. Limassol;
- Vodeći principi za održivi razvoj europskog kontinenta, 2000. Hanover;
- Teritorijalna dimenzija održivog razvoja, 2003. Ljubljana;
- Umrežavanje za održivi prostorni razvoj europskog kontinenta: mostovi preko Europe, 2006. Lisabon;
- Održivi prostorni razvoj europskog kontinenta u svijetu koji se mijenja, 2010. Moskva;
- Teritorijalna demokracija: Uloga sudjelovanja javnosti u procesu održivog teritorijalnog razvoja europskog kontinenta, 2014. Nafplion;
- Europska povelja o prostornom planiranju (The Charter of European planning), 2013. Barcelona (ECTP – European Council of Spatial Planners).

Dalje su navedeni međunarodni ugovori, konvencije i protokoli kojima je Bosna i Hercegovina pristupila ili izvršila ratifikaciju, a koji se odnose na prostor i njegovu zaštitu i čija primjena u funkciji uspostavljanja ciljeva je obvezujuća[1].

ZRAK

- Konvencija o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima, Ženeva, 1979. godine (stupila na snagu: 16.03.1986.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 11/86)
- Protokol uz Konvenciju o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima iz 1979. godine, o dugoročnom financiranju programa suradnje za praćenje i procjene prekograničnog prenosa zagađujućih tvari u zraku na velike daljine u Europi (EMEP), Ženeva, 1984. (stupio na snagu: 28.01.1988.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/87)
- Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača, Beč, 1985. (stupila na snagu: 22.09.1988.) (Sl. list R BH 13/94, S. list SFRJ MU 1/90)
- Montrealski protokol o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, Montreal, 16. septembar/rujan 1987. godine. Stupanje na snagu: 01.01.1989. godine (Sl. list SFRJ, MU 16/90)
- Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama, Rio de Janeiro, 1992. godine (stupila na snagu: 21.03.1994. godine) (Sl. glasnik BH 19/00)

PRIRODNO NASLJEĐE

- Međunarodna konvencija o zaštiti biljaka, Rim, 1951. godina (stupila na snagu: 03.04.1952.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 11/86)
- Konvencija (UN) o biološkoj raznolikosti, Rio de Janeiro, 1992. godine (stupila na snagu: 29.12.1993. godine) BiH pristupila 26.08.2002. godine, ratificirana 04.10.2002. godine
- Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, osobito kao stanište ptica močvarica, Ramsar 1971. nostrifikacija o sukcesiji 2001. godine
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Pariz, 1972. godine. Stupanje na snagu 17.01.1963.
- Međunarodna konvencija o zaštiti ptica, Pariz, 1950. godine. Stupila na snagu 17.01.1963. godine

[1] https://www.fmoit.gov.ba/bs/zakoni/direktive-eu#_ftn1
http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/vodni-resursi-konvencije-sporazumi
http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/vodni-resursi-zastita-okoline-konvencije-sporazumi

VODA

- Konvencija o suradnji na zaštiti i održivoj upotrebi rijeke Dunav (Konvencija o zaštiti rijeke Dunav), Sofija 1994. godine; Predsjedništvo BiH na 64. sjednici održanoj 08.12.2004. godine, donijelo Odluku o ratifikaciji, koja je objavljena zajedno sa tekstom Konvencije, u Sl. glasniku BiH – Međunarodni ugovori, 01/05 od 25.01.2005. godine,
- Konvencija UN-a o pravu mora, Zaliv Montego, 1982. godina, stupila na stnagu 12.1.1994. godine (Sl.list R BiH, 15/95), kojom se BiH obvezuje da će štititi i čuvati morski okoliš,
- Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, od 16.02.1976. godine, Barcelona. Stupanje na snagu: 1978. godine (Sl. list SFRJ MU, br 12/77)), uz koji se veže Protokol o sprečavanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpada iz brodova i zrakoplova (tzv. Emergency Protokol) kojim se obvezuje nastojati održavati i promovirati, bilo pojedinačno ili putem bilateralne ili multilateralne suranje, [...] planove i sredstav za izvanredne situacije za borbu protiv onečišćenja mora uljem i drugim štetnim tvarima.
- Protokol o zaštiti Mediterana od zagađivanja sa kopna, Atena, 1980. (stupio na snagu: 17.06.1983.) Modificiran u Syrakusi (Italija) 1996. (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 1/90),
- Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Mediterana, Monako, 1996. (stari naziv Protokol o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora, Ženeva, 1982.) (stupio na snagu: 23.3.1986.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 9/85),
- Međunarodna konvencija o sprječavanju zagađivanja mora naftom, London, 1954. (stupila na snagu: 26.07.1958.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/85) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 60/73, 53/74),
- Međunarodna konvencija o zaštiti od zagađivanja sa brodova, London, 1973. (stupila na snagu: 02.10.1983.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/85).
- Konvencija o ribolovu i očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora, Ženeva 1958., BiH ratificirala 1994.,
- Konvencija o zaštiti i uporabi prekograničnih vodenih tokova i međunarodnih jezera, Helsinki, 1992., BiH ratificirala 2009.,
- Protokol voda i zdravlje, London, 1999., BiH ratificirala 2010.,
- Konvencija o radu u sektoru ribarstva, Ženeva 2007., BiH ratificirala 2010.
- Direktiva o vodama 2000/60/EC, Europski parlament i vijeće od 23. listopada 2000. godine

OTPAD

- Bazelska konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju, Bazel, 22.03.1989. (stupila na snagu: 05.05.1992.) (Sl. glasnik BH 31/00),
- Dopuna Bazelske konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju, Brisel, 1997.

TLO

- Konvencija UN o suzbijanju dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i /ili dezertifikacijom, posebno u Africi, Pariz 14.10.1994. godine. Stupanje na snagu: 26.12.1996. godine (BiH pristupila 26.08.2002. godine, ratificirana 04.10.2002.godine, *Sl. glasnik BiH 12/02)*
- Konvencija o sigurnosti i zdravlju u poljoprivredi, Ženeva 2001., BiH ratificirala 2010.
- Na državnoj razini na snazi su *Strategija razvoja BiH do 2015. godine* i *Milenijski razvojni ciljevi u BiH 2015., Izvještaj o humanom razvoju, 2003.,* a na federalnoj *Studija ranjivosti prostora FbiH za razdoblje 2007.–2028.* kao i niz ostalih dokumenata koji određuju pravce razvoja šireg područja.

Racionalno korištenje prostora i zaštita prirode i okoliša

Primjenom propisanih principa pri planiranju i korištenju prostora te razvojem društvenih odnosa okrenutih čovjeku kao glavnom čimbeniku u procesu razvitka društva osigurat će se uvjeti za održiv razvitak i povećanje životnog standarda uz istovremeno racionalno korištenje prostora. U tom smislu je potrebno izdvojiti građevinsko zemljište, zadržavati naselja u postojećim granicama i izbjegavati njihovo usitnjavanje te štititi šumske i kvalitetne poljoprivredne površine. Izvorišta pitke vode je potrebno posebno štititi, kao i biljne i životinjske zajednice. Racionalnim i odgovornim odabirom prostora za izgradnju industrijskih kapaciteta i zona posebnih namjena potrebno je postići uravnotežen odnos ovih površina prema prirodnom krajoliku i zdravom okruženju.

Načela održivog razvitka

Održivi razvitak je razvitak koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, a da pri tom ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

Temelj održivog razvitka društva sačinjavaju: sloboda i pravo ljudi da odlučuju o razvitku, obveza vlasti da potiče inicijative i inventivnost građana te da osigurava uvjete za njihovo obrazovanje i usavršavanje, održivo korištenje prirodnih resursa uz istodobno očuvanje prirodnih vrijednosti, brigu o budućim naraštajima i sl. Dakle, potrebno je osigurati takve uvjete kojim će se provoditi stalna briga o čovjeku i njegovoj reprodukciji, odnosno o zadovoljenju njegovih fizičkih i intelektualnih potreba u zdravom okruženju i potpunom suglasju s prirodom. Zbog toga je nužno pronaći izbalansiran odnos između proizvodnje primjerene potrebama ljudi, odnosno njihovog kvalitetnog života i razvitka, a da se pri tom spriječi iscrpljivanje prirodnih resursa uslijed neopravdanog rasta fizičkog opsega proizvodnje. Također je potrebno utvrditi zakonske i normativne okvire kojima će se osigurati dugoročan razvitak i kvalitetan život uz racionalno i održivo korištenje prirodnih bogatstava. Poticaje u obliku tehnološkog razvitka potrebno je normativno regulirati na način da je obvezno saniranje prostora i poštivanje zaštitnih mjera. Gradnju na nestabilnim površinama (klizištima i odronima) potrebno je zabraniti, a potom pristupiti pošumljavanju i sličnim mjerama sanacije ovih površina. Jedan od vrlo važnih aspekata budućeg razvitka je i osiguranje dovoljnih količina pitke vode, za čiju kvalitetu je, između ostalih, bitan i kvalitetan rad komunalnih službi, stoga je odvođenje i kvalitetno zbrinjavanje tekućeg i krutog otpada važan preduvjet održivog razvitka. Zaštita okoliša uz očuvanje prirodnog i kulturnog naslijeđa trebaju biti načela budućih generacija.

2.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA

Posebni ciljevi prostornog uređenja su konkretni ciljevi koji proizlaze iz realne procjene mogućeg razvoja u planskom razdoblju od dvadeset godina.

ZEMLJIŠNA POLITIKA

Gospodarenje ukupnim zemljištem (poljoprivrednim, šumskim, građevinskim), a prije svega gradskim građevinskim zemljištem je najjači instrument lokalne komunalne politike.

Čapljina preko njega, ne samo da usmjerava svoj razvoj kao održivi, već ostvaruje prihode kojima potiče razvoj. U tom smislu, kao primarni cilj, nameće se povećanje zemljišnog fonda u vlasništvu Grada. Budući da je zemljište mrtvi kapital, Grad treba osigurati politiku i instrumente kojima će to zemljište dodjeljivati (licitirati) za namjene predviđene Planom.

Pored ostvarivanja cilja osiguranja poštivanja namjene prostora po predviđenim zonama zemljišta, Grad treba kroz diferencirani pristup dodjele osigurati gospodarski razvoj i eventualno dodatna sredstva. Ovim sredstvima, koja se mogu ulagati u izgradnju svoje infrastrukture, može se povećati vrijednost zemljišta. Time će ostvarivati profit koji se može ponovo vraćati u prostorno uređenje i ostale segmente razvoja.

U sferi poljoprivrednog zemljišta Čapljina mora nastojati zaštititi od devastacije (gradnja, erozija, zapuštanje itd.) postojeći i privatni i državni zemljišni fond. Poljoprivredno zemljište je jedan od resursa na kojemu se bazira razvoj, a zaštita poljoprivrednog zemljišta je i opći svjetski trend reguliran mnogim međunarodnim dokumentima koje je prihvatila i naša zemlja.

Da bi se ostvarili naprijed navedeni ciljevi, potrebno je izraditi niz odluka i dokumenta funkcioniranja ovog sistema na nivou Grada.

Također je neophodno formirati kvalitetnu bazu kako gradskog građevinskog zemljišta tako i poljoprivrednih i šumskih površina. Ova baza mora biti urađena u GIS formatu i dostupna javnosti.

POLJOPRIVREDNO I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE

Za racionalno i održivo korištenje šumskog i poljoprivrednog zemljišta utvrđuju se sljedeći posebni ciljevi:

- Očuvanje vrijednog poljoprivrednog zemljišta od njegovog pretvaranja u građevinsko zemljište predstavlja trajnu obvezu svih korisnika prostora. Kvalitetnim odnosima u izboru proizvodnih kultura i uz primjenu primjera suvremenih agrotehničkih mjera i proizvodnih sustava moguće je postići znatne efekte koji omogućavaju plodno poljoprivredno zemljište.
- Poljoprivredno zemljište trebalo bi predstavljati okosnicu budućeg gospodarskog razvitka. U tom smislu treba poticati ukrupnjavanje poljoprivrednih parcela (komasacija i arondacija zemljišta, zadruge, udruženja, prehrambeni klasteri) i izlazak poljoprivredne proizvodnje iz sive gospodarske zone.
- Potrebno je utvrditi režim korištenja voda u poljoprivredne svrhe i uskladiti ga s vodoprivrednom osnovom.
- Zaustavljanje odseljavanja i vraćanje stanovništva u seoska područja s težnjom da se slijedi demografska praksa kakvu ima moderan svijet, a putem politike poticaja na svim razinama.

- Racionalno korištenje stimulativnih sredstava usmjeravanjem samo na komercijalne grupe proizvoda.
- Aktiviranje procesa upošljavanja u sektoru hrane i njegov sinergijski utjecaj na ostale sektore upošljavanja.
- Favoriziranje malih i srednjih projekata kako bi se postizala što veća ukupna uposlenost.
- Racionalno uspostavljanje bilance hrane kroz rast njene vrijednosti i uspostavljanje trajnog izvoza u okruženje za favorizirani broj proizvoda.
- Karta upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta je baza za izradu buduće strategije poljoprivrede.
- Izgradnja pogona za preradu poljoprivrednih proizvoda (otkupne stanice, hladnjače pogoni za preradu voća i povrća).
- Unaprjeđenje novih poljoprivrednih vrsta (podizanje i obnova prerađivačkih kapaciteta u njihovoj funkciji).
- Ekološki razvoj proizvodnje i prerade pčelarskih proizvoda.
- Studija o procijeni zagađenosti poljoprivrednog tla.
- Plasman poljoprivrednih proizvoda kroz razvoj ruralnog turizma.

Šume predstavljaju značajno prirodno dobro koje ima poseban utjecaj na čovjekovu životnu sredinu i njihovo korištenje treba postati baza održivog razvoja:

- područje Čapljine pripada prostoru mediteranskog krša dijelovi obrasli tipičnim biljnim vrstama koje imaju svoje opće korisne funkcije, a posebno zaštitu tla od erozije koja je jedna od najznačajnijih u krškim područjima,
- posebnim programom zaštite šuma treba spriječiti njihovu nekontroliranu (prekomjernu) eksploataciju, a potaknuti aktivnosti na prikupljanju ljekovitog bilja, lovstva i sl.,
- potrebno je preferirati šumsko (ili poljoprivredno) zemljište u svim zaštitnim pojasevima naselja, izvorišta i spomenika kulture,
- kad i gdje god je moguće treba preferirati pošumljavanje listopadnim kulturama jer su otpornije na požar od crnogoričnih. Također, sve lokalne, nekategorizirane i ostale prometnice treba staviti u funkciju zaštite šuma od požara,
- potrebno je zabraniti vođenje trasa dalekovoda kroz šumsko i poljoprivredno zemljište i poticati njihovo stavljanje u infrastrukturne koridore (uz prometnice).

PROMET

- Uspostaviti sustav održavanja lokalnih cesta;
- Uraditi rekonstrukciju/rehabilitaciju svih lokalnih cesta, odnosno dovesti lokalne ceste na isti nivo usluga;
- Na temelju prostornog razvoja Čapljine, održanja i razvoja mreže i sustava naselja te s aspekta ruralnog razvoja planirati razvoj lokalne mreže: rekonstrukcija i modernizacija postojećih lokalnih cesta i izgradnja novih, gdje je potrebno;
- Osigurati i zaštiti prostor na postojećim magistralnim i regionalnim cestama za njihovu rekonstrukciju i modernizaciju, s obzirom na njihov rang;

- Organizirati javni prijevoz putnika na bazi optimalne mreže linija, posebno s aspekta potreba školstva i održanja i razvoja mreže i sustava naselja;
- Gdje je moguće i potrebno uz ceste voditi i/ili osigurati staze za biciklistički promet u funkciji turizma, sporta i rekreacije, što će se regulirati odlukom o provođenju plana.

TEKOMUNIKACIJSKA INFRASTRUKTURA

Budućnost modernoga informacijskog društva, širokopojasnih usluga, će se sigurno zasnivati na optičkoj pristupnoj arhitekturi. Stoga se za oblast telekomunikacija utvrđuju sljedeći posebni ciljevi:

- Osuvremenjivanje telekomunikacijskih sustava i infrastrukture elektronskih medija kroz modernizaciju postojeće i izgradnju nove suvremene infrastrukturne mreže i objekata.
- Razvijanje i dostupnost moderne tehnologije u svim dijelovima, odnosno razvoj iste u ruralnim krajeva, turizmu, školstvu, gospodarskoj djelatnosti i sl.
- Uključivanje u jedinstveni europski sustav telekomunikacija.

ENERGETIKA

- Osigurati opskrbu kupaca na području Čapljine kvalitetnom električnom energijom.
- Srednjenaponsku gradsku i industrijsku mrežu graditi kao podzemnu-kabelsku, vodeći računa da se po mogućnosti osigura dvostrano napajanje kupaca električnom energijom.
- Po mogućnosti, srednjenaponsku mrežu gradskog i industrijskog dijela formirati odvojeno ili ih prikladno kombinirati, obvezno ih odvajajući od nadzemne srednjenaponske mreže.
- Magistralne dalekovode 20 kV naponske razine graditi i rekonstruirati s pouzdanijim i dugotrajnijim stupovima (po mogućnosti čelično rešetkastim ili betonskim). Tamo gdje to nije moguće srdnjenaponsku zračnu mrežu graditi i rekonstruirati s pomoću, kvalitetno i ekološki prihvatljivo impregniranih, drvenih stupova na betonskim nogarima.
- Transformatorske stanice, napose u urbanom dijelu grada, graditi i rekonstruirati po načelu slobodnostojećih zidanih ili montažno betonskih objekata, koje se svojim vanjskim izgledom lako mogu uklopiti u urbane sadržaje. Seoske trafostanice rekonstruirati i graditi kao krajnje transformatorske stanice na čelično-rešetkastim stupovima.
- Planom predvidjeti zaštitne pojaseve svih trasa elektoenergetskih objekata te ih posebno hortikulturno urediti, a sve sukladno zakonskoj regulativi.
- Planom istražiti i maksimalno iskoristiti sve mogućnosti aktiviranja obnovljivih izvora energije.

VODOPRIVREDA

U smislu očuvanja vodnih resursa i u cilju racionalnog korištenja voda utvrđuju se sljedeći posebni ciljevi:

- Za izvorišta koja se koriste (Gabela, Doljani) ili planiraju koristiti za piće (Grahovo/Bobanovo vrelo) potrebno je provesti istraživanja, uraditi elaborate zaštite te potom donijeti pravne akte o njihovoj zaštiti sukladno zakonskoj regulativi[2];

[2] Za navedena izvorišta ne postoje Odluke o zaštiti izvorišta, kako je detaljno navedeno u Prostornoj osnovi ovog Plana (Narodni list Grada Čapljina, br.1/23)

- Za izvorište Bjelave potrebno je izraditi novi Elaborat zaštite izvorišta prema važećem Pravilniku o načinu utvrđivanja uvjeta za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javnu vodoopskrbu stanovništva („Sl. novine FBiH“, br. 88/12), te donijeti Odluku sukladno navedenom Pravilniku[3];
- Osigurati opskrbu vodom u svim naseljima kompletiranjem, dogradnjom i rekonstrukcijom postojećih sustava, gdje je to moguće[4];
- Napraviti rekonstrukciju i nadogradnju kanalizacijskog sustava na području Grada Čapljine;
- Izgraditi projektom predviđeni uređaj za pročišćavanje otpadnih voda;
- Detaljno istražiti mogućnosti navodnjavanja.

KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Upravljanje otpadom:

- Osiguranje provođenja mjera upravljanja otpadom koji je u nadležnosti grada (komunalni, ambalažni – kao dio komunalnog otpada, inertni otpad, neopasni otpad i glomazni/kabasti otpad),
- Sanacija postojeće deponije otpada, uključujući i sisteme za pročišćavanje procjednih voda deponije,
- Uslugom prikupljanja i odvoza otpada obuhvatiti 100% stanovništva,
- Osiguranje uvjeta za izdvajanje sekundarnih sirovina iz komunalnog otpada,
- Izgradanja reciklažnih dvorišta i reciklažnih (zelenih) otoka,
- Uklanjanje divljih deponija i remedijacija kontaminiranog zemljišta,
- Poticanje javne svijesti i učešća u upravljanju otpadom, kao i informiranje javnosti o otpadu,
- Uvođenje sustava razdvajanje otpada na mjestu proizvodnje,
- Uspostavljanje sustava odvojenog prikupljanja otpada,
- Izrada planova monitoringa za upravljanje otpadom.

STANOVNIŠTVO

- Planiranjem daljeg razvoja potrebno je poboljšati uvjete života stanovnika stvaranjem novih radnih mjesta i osigurati ujednačenost uvjeta za življenje na selu i gradu. To je moguće postići poboljšavanjem opreme društvene infrastrukture u naseljima. Na taj način bi se zadržalo domicilno stanovništvo a prostor učinio privlačnim za doseljavanje i povratak.

NASELJA

U smislu boljeg funkcioniranja i očuvanja naseljenih prostora potrebno je:

[3] Za izvorište Bjelave postoji Odluka o zaštiti izvorišta (Narodni list općine Čapljina, br.5/07, 2/08, 1/11), kako je opisano u prostornoj osnovi ovog Plana (Narodni list Grada Čapljina, br.1/23)
[4] Grad Čapljina je donijela Odluku o vodovodu i kanalizacijskom sustavu (Narodni list Oćine Čapljina, br.3/12), temeljnu na čl.54 Zakona o vodama (Službene novine FbiH, br. 70/06)

- osigurati ravnomjeran i policentričan razvitak Čapljine
- provoditi mjere u cilju decentralizacija i rasterećenja pritiska na centralno naselje Čapljina;
- ujednačiti uvjete života u ruralnim naseljima s uvjetima života u centru Čapljini;
- osigurati bolju infrastrukturnu opremljenost i razvitak mreže društvenih objekata;
- trajno spriječiti stihijski razvitak i zaustaviti linijsku izgradnju naselja prema prometnoj logici;
- trajno očuvati poljoprivredno zemljište;
- pravilno planirati prostor oko novih planiranih zona korištenja prostora;
- poticati ruralni razvitak;
- poticati proces urbanizacije u smislu prodiranja urbanog načina života u ruralne sredine, a isti proces u obrnutom smjeru (doseljavanje stanovništva u urbane sredine) pokušati staviti pod kontrolu omogućavanjem boljih uvjeta za ostanak u manjim naseljima;
- planirati zone za očuvanje tradicijskih vrijednosti (etno –sela)
- stvoriti uvjete za korištenje i uređenje prostora naselja;
- u ruralnim naseljima propisati uvjete izgradnje u skladu s ruralnim stanovanjem;
- upoznavanje javnosti s procedurama i obvezama donošenja prostorno planske, a dalje i detaljne planske dokumentacije kao instrumenta zajedničke kontrole procesa i gospodarenja prostorom;
- u stambenoj politici poticati izgradnju stambenih, stambeno – poslovnih i poslovnih objekata svojstvenih našem kulturnom, klimatskom i geografskom okruženju;
- stimulirati razdvajanje stambenih i poslovnih funkcija unutar jednog objekta u područjima izvan urbanih naselja.

GOSPODARSTVO I TURIZAM

Ciljeve gospodarskog razvoja u narednom razdoblju treba usmjeriti na:

- Ubrzanje ekonomskog rasta koji bi trebalo da se kreće po stopi od najmanje 5% godišnje,
- Zaustaviti trend povećanja nezaposlenosti, stvaranjem uvjeta povećanja zaposlenosti najmanje 5% godišnje u poduzetničkom sektoru, uključujući i poljoprivrednu proizvodnju,
- Rast investicija u poduzetničke projekte i javnu infrastrukturu za osiguranje konkurentnosti lokalne sredine u privlačenju privatnih investitora,
- Rast životnog standarda ljudi, ne samo kroz veće plaće, veću zaposlenost i dohodak, nego i kroz kvalitetu javnih servisa koji se pružaju građanima (obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, javni promet, podrška biznisu i slično),
- Poduzimanje mjera za prevođenje sivog gospodarskog sektora u formalnu ekonomiju, kroz razvijanje stimulativnih mjera,
- Poticanje razvoja malih i srednjih poduzeća povezivanjem sa projektima proizvodnje organske hrane,
- Razvijanje projekata očuvanja okoliša cjelokupnog područja, kao okvira za promoviranje atraktivnog ruralnog turizma,
- Povećati broj posjeta različitih ciljnih skupina,

- Fokus na turističku ponudu,
- Usmjeravanje na planiranje pokretanja finalne proizvodnje prehrambenih proizvoda,
- Razvoj eko-proizvodnje,
- Razvoj IT sustava,
- Planirati domove za stare, nemoćne i nezbrinutu djecu,

DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Planiranjem daljeg razvoja društvene opremljenosti naselja treba poduzimati mjere za zadovoljenje sljedećih ciljeva:

- Osigurati takvu opremljenost društvenom infrastrukturom koja će moći zadovoljiti potrebe domaćeg stanovništva, ali i budućih posjetitelja, odnosno uopće zahtjeve razvitka turizma i ostalih planiranih gospodarskih djelatnosti.
- Distribuirati društvene funkcije i na ostala naselja s ciljem njihovog jačanja u planiranom sustavu naselja.

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

- Monitoring površinskih i podzemnih voda vršiti u skladu s Planovima upravljanja voda (2022.-2027.) i Odlukom o karakterizaciji površinskih i podzemnih voda, referentnim uvjetima i parametrima za ocjenu stanja voda i monitoringu voda (Službene novine FBiH br. 1/14).
- Svi aktualni i budući korisnici voda moraju provoditi mjere očuvanja voda. Mjere zaštite izvorišta provode svi zaduženi organi Odlukama o zaštiti izvorišta, dok se zaštita površinskih voda od ispuštanja otpadnih voda vrši kroz uvjete izdate zagađivačima, prema odgovarajućim vodnim aktima izdanim od strane nadležnih organa. Provođenje propisanih mjera ispuštanja otpadnih voda kontrolira se inspekcijskim nadzorom sukladno Uredbi o uvjetima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije ("Sl. novine FBiH, br. 26/20 i 96/20).
- Provoditi stratešku, plansku i zakonsku regulativu iz oblasti voda.
- Primjenom aktualnih propisa o zaštiti kvaliteta zraka onemogućiti ispuštanje zagađujućih plinova.
- Izraditi i redovno voditi katastar zagađivača, od onih u domaćinstvima, do industrije, prometa i poljoprivrede. Katastar Javnog komunalnog poduzeća će sadržavati objedinjene podatke: ISV Agencije za vodno područje Jadranskog mora koja ima katastar industrijskih zagađivača te vlastite podatke o odobrenjima za priključak, a koji su izdani u skladu s članom 29. Zakona o vodama.

KULTURNO-POVIJESNO I PRIRODNO NASLIJEĐE

Kulturno-povijesno i prirodno baština zahtijevaju povećanu pažnju i zaštitu. U tom smislu potrebno je:

- zaštićene objekte, krajolike i područja prirodnih rijetkosti maksimalno čuvati i njegovati;
- za sva zaštićena područja potrebno je provesti proces inventarizacije, valorizacije i kategorizacije sukladno važećoj zakonskoj regulativi;
- omogućiti očuvanje prirodnih vrijednosti i njihov kontroliran razvoj u uvjetima koji ne narušavaju prirodno stanje, odnosno kojim se pridonosi njihovom poboljšanju i oporavku;

- podizati kulturu očuvanja i zaštite kulturno–povijesnih i prirodnih rijetkosti odgojno-obrazovnim sustavom;
- evidentirati sve arheološke lokalitete, provesti detaljna arheološka istraživanja na značajnijim, valorizirati ih, označiti, zabilježiti i urediti;
- lokalitete koji su trenutno u statusu nacionalnog spomenika ili spomenika s privremene liste uključiti u turističku ponudu te ih opremiti potrebnom infrastrukturom;
- odrediti objekte graditeljske baštine koji imaju posebnu kulturnu, estetsku i ambijentalnu vrijednost, te ih obnoviti i uključiti u turističku ponudu;
- propisati mjere zaštite graditeljske baštine i uvjete rekonstrukcije objekata, odnosno nove izgradnje koja ne smije narušavati ambijent;
- pokrenuti sve aktivnosti za zaštitu pojedinih lokaliteta na lokalnoj razini.

KRAJOBRAZNE VRIJEDNOSTI

- Težiti uspostavljanju uravnoteženih i harmoničnih odnosa u krajoliku i optimalnom iskorištavanju njegovih kapaciteta u kontekstu održivog razvoja.
- U javnosti sustavno podizati svijest o vrijednosti krajolika kao integralnog dijela kulturnog naslijeđa.
- Osvijestiti kod stanovništva stanje raspadanja unutrašnjega sklada sastavnih dijelova krajobraza koje je posljedica neuravnoteženog odnosa čovjeka i njegove okoline.
- Kroz prostorno-planske dokumente štititi krajolik i poticati pozitivne promjene u svrhu poboljšanja krajobraznih i prostornih odnosa.
- Spriječiti dalju degradaciju krajolika kroz provođenje ovog plana.
- Pokušati približiti asocijativne i materijalne komponente krajolika što je više moguće.
- Smanjiti vizualno zagađenje na minimalnu mjeru.
- Sačuvati liniju razdvajanja agrarnog i izgrađenog prostora.

PROSTORNO PLANIRANJE

U oblasti donošenja prostorno–planske dokumentacije potrebno je:

- izraditi i donijeti urbanistički plan za gradski centar;
- izraditi i donijeti regulacijske ili zoning planove za planirane gospodarske, turističke ili rekreacijske zone;
- osigurati kadrovsko i tehničko osposobljavanje gradskih službi za pripremu prostorno-planske dokumentacije, kao i praćenje i realizaciju iste.

GEOGRAFSKI INFORMACIJSKI SUSTAV

- Jedna od osnovnih podloga za kvalitetno usmjeravanje prostornog uređenja je korištenje GIS-a (geografski informacijski sustav)u oblasti planiranja, ali i drugim srodnim oblastima. Stoga je neophodno da se što prije ovaj sustav usvoji i proširi na sve relevantne domene i razine. Korištenje GIS-a predstavlja i jedan od uvjeta za ponašanje vlasti, pravnih subjekata i građana prema europskim standardima.

3. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

3.1. Demografski razvoj

3.1.1. Projekcija broja stanovništva

Projekcije su izuzetno važna metoda ne samo u demografskoj znanosti, nego i u planiranju društvenoga i ekonomskog razvoja zemlje. Posebno su važne za kreiranje slike o budućem kretanju i promjenama u strukturama stanovništva, odnosno za određivanje buduće demografske politike. One pokazuju kakav će biti razvitak stanovništva na osnovi hipoteza koje mogu, ali i ne moraju biti ostvarene u doba njihova postavljanja.

Budući razvoj stanovništva od interesa je ne samo za demografiju već i za ekonomiju, sociologiju, geografiju, ekologiju i druge discipline koje se sa svoga aspekta bave pitanjima stanovništva. Države, županije, općine i gradovi su zainteresirani za ekonomske, socijalne, političke i ekološke posljedice rasta stanovništva i demografskih promjena. Različiti društveno-ekonomski i prostorni planovi ne mogu se ni zamisliti bez prethodno izrađenih projekcija stanovništva koje se tiču njegove veličine i sastava prema različitim karakteristikama (zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, socijalna osiguranja, prostorno i urbanističko planiranje i drugo).

Na smanjenje stope rodnosti ne utječe samo slab gospodarski razvoj, nego i društvene promjene kao što su veća obrazovanost stanovništva te prihvaćanje „zapadnih“ vrijednosti.

Projekcije stanovništva nisu precizne, no ipak daju približnu procjenu budućeg broja stanovnika. Razlog nepreciznosti projekcija ležu u tome što buduće kretanje stanovništva ne ovisi samo o prirodnom kretanju stanovništva, već i o društveno-psihološkim i kulturnim čimbenicima koji se mogu klasificirati. Kod manjih područja kao što je grad Čapljina i najmanja promjena gospodarskih značajki utječe na razvitak stanovništva i obezvrjeđuje prognozu, stoga su prognoze najrealnije na državnoj razini. Postoje kratkoročne (do 5 godina), srednjoročne (5 do 10 godina) i dugoročne prognoze (za više od 10 godina). Ovim planom promatra se i projicira stanovništvo za period od 10 godina.

U procjeni tendencija po naseljima je, radi pojednostavljenja postupka u kalkuliranju, računato s stopom koja predstavlja omjer broja stanovništva po naseljima u odnosu na ukupan broj stanovnika, te su tako izvedene projekcije predstavljene u tabličnom prikazu u nastavku.

U narednoj tablici je prikazana koncentracija broja stanovnika po veličini po naseljima u Čapljini u periodu od 2013.-2033. godine.

Tablica 3: Tablica 3: Projekcija stanovnika po naseljima 2013.-2033.

Red.br.	Naselje	Broj stanovnika po popisu 2013. godine	Projicirani broj stanovnika za 2033. godinu bez migracija	Projicirani broj stanovnika za 2033. Godinu sa migracijama
1.	Bajovci	124	101	109
2.	Bivolje Brdo	1026	840	899
3.	Crnići	34	28	30
4.	Čapljina	5774	4726	5061
5.	Čeljevo	1256	1028	1101
6.	Doljani	495	405	434
7.	Domanovići	1493	1222	1309
8.	Dračevo	556	455	487
9.	Dretelj	569	466	499
10.	Dubravica	0	0	0
11.	Gabela	2315	1895	2029
12.	Gnjilišta	315	258	276
13.	Gorica	442	362	387
14.	Grabovina	960	786	841
15.	Hotanj	451	369	395
16.	Jasenica	73	60	64
17.	Klepci	163	133	143
18.	Lokve	861	705	755
19.	Opličići	1268	1038	1111
20.	Počitelj	799	654	700
21.	Prćavci	255	209	224
22.	Prebilovci	57	47	50
23.	Sjekose	187	153	164
24.	Stanojevići	108	88	95
25.	Struge	433	354	380
26.	Svitava	239	196	209
27.	Ševaš njive	243	199	213
28.	Šurmanci	301	246	264
29.	Tasovčići	1950	1596	1709
30.	Trebižat	1272	1041	1115
31.	Višići	1765	1445	1547
32.	Zvirovići	373	305	327
Ukupno:		**26157**	**21407**	**22927**

Dobiveni podaci po naseljima preliminarnim Popisom stanovništva iz 2013. godine omogućuju nam da se izvrše i procjene koncentracije stanovništva unutar granica grada. U tu svrhu treba imati u vidu veličinsku strukturu naselja i tendencije u koncentraciji stanovništva u njima.

Najmanja naselja pokazuju opću tendenciju pražnjenja, bilo zbog veće sklonosti migracijama ili zbog starosti stanovništva u njima.

Na ukupno 26157 stanovnika koji danas žive u Čapljini procijenjeni budući broj stanovnika za 2033. godinu iznosi 21407 stanovnika.

Prostornim planom je evidentirano 32 naseljeno mjesto od kojih je jedno Dubravica bez stanovnika.

Iako statističke projekcije ukazuju na to da se u narednom periodu očekuje pad broja stanovnika na području Čapljine za cca 4750 stanovnika, proizvodom ovoga plana, planerska procjena poduzeća Ecoplan je da će stanovništvo Čapljine održati i povećati broj stanovnika s obzirom na pozitivan migracijski trend koji se bilježi prethodnih godina.

Budućim demografskim mjerama i populacijskom politikom potrebno je nastojati postići održivi broj stanovništva i zaustaviti njegov pad.

Preostaje da se daljim istraživanjima, ispitaju predispozicije na osnovi kojih će navedena naselja biti verificirana u planskom periodu, jer je izvjesno da samo podatak o broju stanovnika nije dovoljan da bi se odredio dalji razvoj i funkcije u budućem sustavu naselja.

3.1.2. Djelovanje na demografska kretanja

U utvrđivanju metoda demografske projekcije vodi se briga o veličini populacije, da li se uzima u obzir migracija, na koje se razdoblje projekcije odnosi, da li je posrijedi ukupno stanovništvo ili samo njegovi dijelovi, te o potrebnom stupnju pouzdanosti. U izradi projekcija budućeg kretanja stanovništva najčešće se rabe matematičke i analitičke skupine metoda.

Porast stanovništva zavisi od prirodne komponente, tj. od prirodnog priraštaja, ali i od migracijskog salda. Prirodni priraštaj se izražava kroz rođenje i smrt. Broj rođenih naziva se natalitet, a broj umrlih mortalitet. Prirodni priraštaj predstavlja razliku između broja rođenih i broja umrlih osoba u odnosu prema ukupnom broju stanovnika. Emigracija se naziva iseljavanje stanovništva. Doseljavanje stanovništva se naziva imigracija. Kretanje stanovništva naziva se migracija.

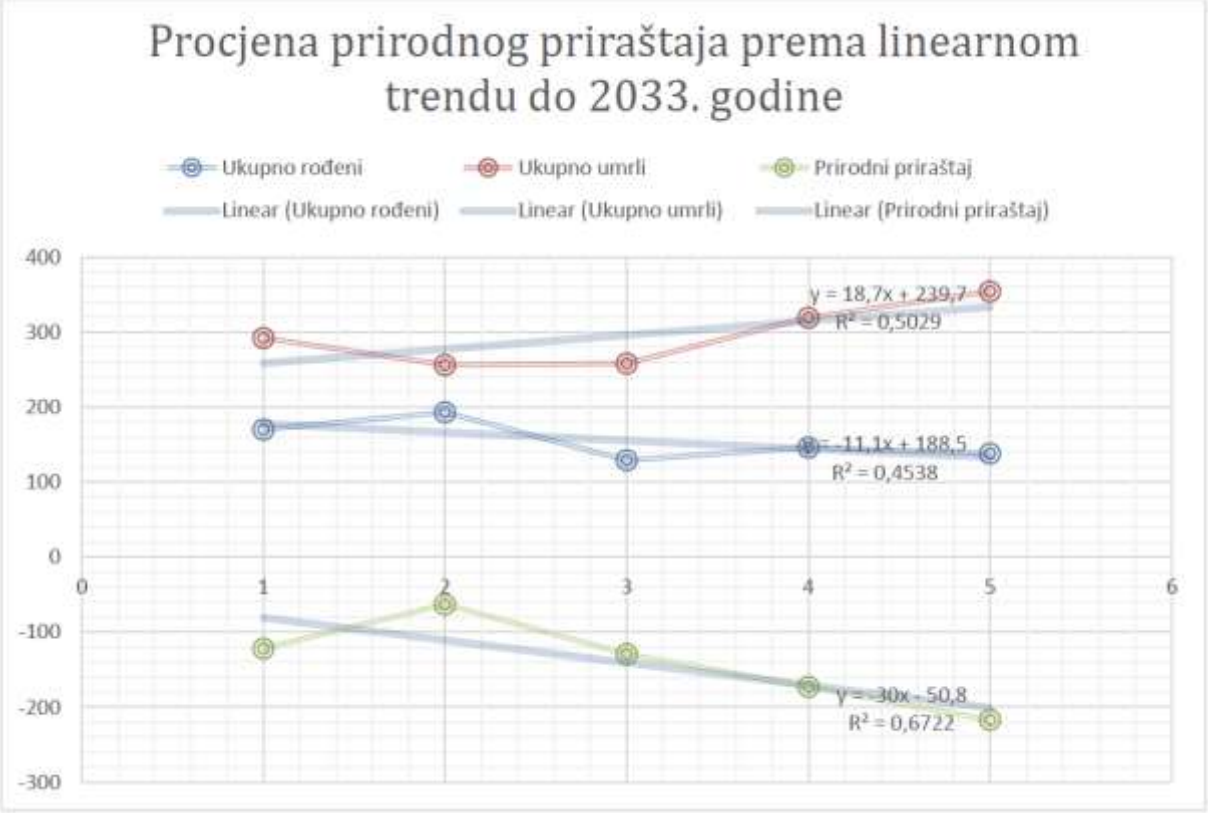
Uzroci migracijama su najčešće ekonomski. Elementarne nepogode, bolesti, glad, ratno stanje također utiče na odlazak na rad u druge regije. Sa pojavom industrije ojačala su kretanja stanovništva iz sela u gradove. U novije vrijeme sve su češće migracije putujućih radnika poznate pod imenom radnički nomadizam. Radnici gravitiraju drugom području radi zasnivanja radnog odnosa, učenici da bi pohađali i završili škole koje nemaju na raspolaganju u svojemu mjestu, bolesnici da bi dobili potrebnu medicinsku njegu, a sve to iz razloga da bi zadovoljili svoje egzistencijalne i društvene potrebe.

Prema linearnim modelima procjenjivanja prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva može se po formuli procjene broja stanovnika izračunati broj stanovnika u Čapljina do 2033. godine.

Tablica 4: Prirodni priraštaj 2017.-2021.

Godina	Prirodni priraštaj
2017.	-122
2018.	-63
2019.	-129
2020.	-173
2021.	-217

U prethodnoj tablici je po podacima uzetim od Federalnog zavoda za statistiku prikazan prirodni priraštaj stanovnika u periodu od 2017.-2021. godine. Iz prikazanog je vidljivo da je u petogodišnjem razdoblju iskazan negativan prirodni priraštaj.

Slika 2: LINEARNI MODEL - Procjena prirodnog priraštaja do 2033. godine

Prema formuli linearnog trenda za prirodni prirast y = - 30x - 50,8 gdje je varijabla y broj stanovnika, a varijabla x godina, koja je u grafikonu označena sivom bojom, moguće je izračunati prirodni prirast stanovništva za svaku od sljedećih godina.

Tablica 5: Procjena prirodnog priraštaja do 2033. godine

Godina	Procjena prirodnog priraštaja prema linearnom trendu
2022.	-231
2023.	-261
2024.	-291
2025.	-321
2026.	-351
2027.	-381
2028.	-411
2029.	-441
2030.	-471
2031.	-501
2032.	-531
2033.	-561
Ukupno:	***-4750***

PROCIJENJENI BROJ STANOVNIKA = POSLJEDNJI POPIS STANOVNIŠTVA + PRIRODNI PRIRAST

Broj stanovnika po prvim preliminarnim rezultatima Popisa stanovništva BiH iz 2013. u 32 naseljena mjesta u Čapljini iznosi 26157 stanovnika i kao takav koristit će se u sljedećim budućim projekcijama stanovništva.

PROCJENJENI BROJ STANOVNIKA: 26157 – 4750 = 21407

U 2033. godini može se očekivati po prognozama ovog prostornog plana 21407 stanovnika bez broja migracija stanovništva.

Demografski procesi ukazuju na to da će se nastaviti silazni trend u narednom razdoblju što će dovesti do globalne depopulacije ove regije.

Kako posljednjim popisom stanovništva nisu precizirani podaci vezani za spol i dob stanovništva, tako nije ni ovom projekcijom moguće procijeniti o kakvom se stanovništvu radi.

Nadalje, ukoliko u obzir uzmemo sve migracijske podatke kao relevantne dane u sljedećim tablicama, možemo zaključiti da je ukupni migracijski saldo za razdoblje od 2013. do 2033. godine 1520 stanovnika.

Prema linearnim modelima procjenjivanja prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva može se po formuli procjene broja stanovnika izračunati broj stanovnika u Čapljini 2033. godine.

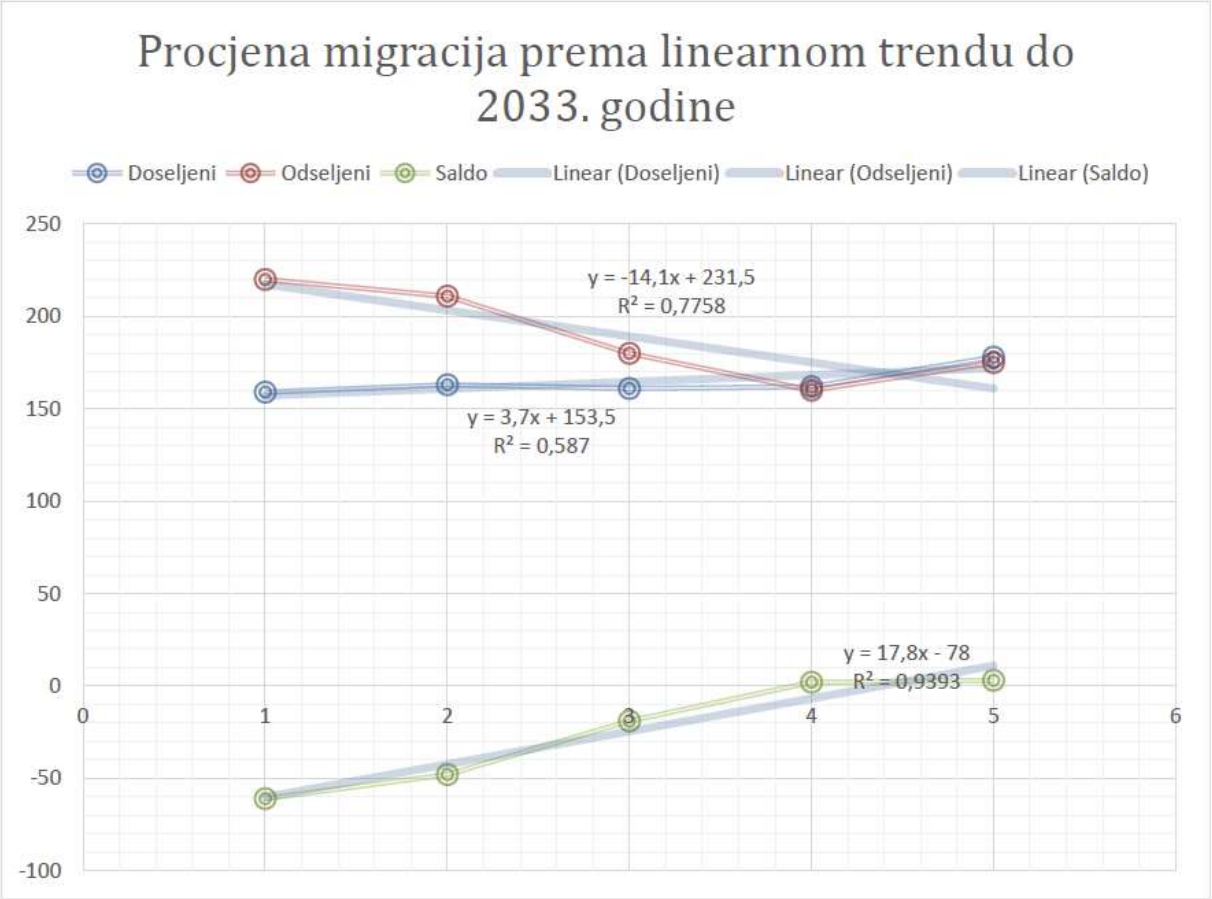
Tablica 6: Migracijski saldo 2017.–2021.

Godina	Migracijski saldo
2017.	-61
2018.	-48
2019.	-19
2020.	2
2021.	3

Izvod: Federalni zavod za statistiku

U prethodnoj tablici je po podacima uzetim od Federalnog zavoda za statistiku prikazan migracijski saldo stanovnika u periodu od 2017.-2021. godine. Iz prikazanog je vidljivo da je u dvogodišnjem razdoblju iskazan pozitivan migracijski saldo.

Slika 3: LINEARNI MODEL – Procjena migracijskog salda stanovništva do 2033. godine

Prema formuli linearnog trenda za prirodni prirast y = 17,8X – 78 gdje je varijabla y broj stanovnika, a varijabla x godina, koja je u grafikonu označena sivom bojom, moguće je izračunati migracijski saldo stanovništva za svaku od sljedećih godina.

Tablica 7: Procjena migracijskog salda stanovništva do 2033. godine

Godina	Procjena migracijskog salda
2022.	29
2023.	47
2024.	64
2025.	82
2026.	100
2027.	118
2028.	136
2029.	153
2030.	171
2031.	189
2032.	207
2033.	225
Ukupno:	***1520***

PROCJENJENI BROJ STANOVNIKA = POSLJEDNJI POPIS STANOVNIŠTVA + PRIRODNI PRIRAST +

MIGRACIJSKI SALDO

PROCJENJENI BROJ STANOVNIKA: 26157-4750+1520 = 22927

U Čapljini u 2033. godini možemo očekivati po prognozama ovog prostornog plana 22927 stanovnika s uključenim migracijama u izračun budućeg broja stanovnika.

Važno je napomenuti da se rezultati u ovom poglavlju temelje na statističkim modelima i da oni kao takvi funkcioniraju samo uz uvjet da se ekonomske, političke, društvene i prirodne prilike ne mijenjaju.

3.1. Projekcija namjene i načina korištenja prostora

3.1.1. Projekcija sustava naselja

Velikih izmjena unutar prostorne organizacije sustava naselja nije bilo. Službeni popis stanovništva 2013. godine pokazao je da je procijenjeni broj stanovnika na osnovu kojeg je nastala projekcija prethodnog plana bio precijenjen, a s obzirom na aktualni trend smanjenog prirodnog priraštaja i konstantnog iseljavanja, trenutno je broj stanovnika zasigurno i manji. Projekcija iz prethodnog poglavlja pokazala je također trend smanjenja broja stanovnika, te će se to odraziti i na planiranje sustava naselja u narednom periodu. Planirani razvoj sekundarnih urbanih centara također se nije dogodio, iako su neka naselja odskočila s brojem stanovnika, ali se nisu značajnije razvili od okolnog prostora i centara zajednice sela ili okolnih sela. Zbog toga oni nisu uspjeli formirati jasne gravitacijske zone, nisu formirali sve potrebne društvene sadržaje, a nije se ni razvila urbana forma s nekim od prepoznatljivih elemenata urbaniteta.

Ipak, s aspekta stručnog razmatranja prostornog razmještaja stanovništva i naselja, težnja treba biti ka razvoju Čapljine kao sub-regionalnog centra s njenim aglomeracijama, naravno uz uvjete planiranog gospodarskog, demografskog i infrastrukturnog razvoja, te razvoju sekundarnih urbanih centara i to naselja Gabela i Višići na jugu, s njihovim gravitacijskim područjem, a na sjeveru Domanovići sa njegovim gravitacijskim područjem i Počitelj sa njegovom gravitacijskom zonom, kako je predviđeno i prethodnim planom. Na trećem nivou se nalaze centri zajednice sela koji gravitiraju sekundarnim urbanim centrima.

Istodobno će ostati funkcionirati nekoliko naselja (Zvirovići, Prćavci, Šurmanci,...) koji su samostalna naselja sa direktnom orijentacijom prema centralnom naselju Čapljina.

Naselje posjeduje određene elemente centraliteta ako udovoljava ili ako se u njemu planira veći broj različitih središnjih uslužnih ili društvenih funkcija (po unaprijed uspostavljenim kriterijima) koji se odnose na tu kategoriju naselja. U tom smislu na prostorima Čapljine razlikujemo četiri kategorije naselja i to: centralno gradsko naselje, sekundarne urbane centre, centre zajednice sela i pojedinačna naselja koja gravitiraju centrima zajednice sela, ali isto tako mogu gravitirati i centru direktno. U ovom kontekstu, također, treba unutar svake kategorije razlikovati različitost pozicije svakog naselja i to zavisno od toga koliko ispunjavaju unaprijed postavljene kriterije, zavisno od njihove razine razvijenosti. Pored ovih pojavljuju se i drugi čimbenici kao što su: broj stanovnika, gustoća naseljenosti, prometna povezanost, reljef, utjecaji drugih centara itd. koji će bitno utjecati na to je li određeno naselje u prosjeku svoje kategorije centraliteta ili je bliže prelasku u višu ili nižu kategoriju.

Ovdje predloženi sustav naselja temelji se na politici izbjegavanja prevelike koncentracije stanovništva u velikim gradovima i težnjom za boljom disperzijom stanovništva u prostoru, odnosno sprječavanju negativnih demografskih trendova, ravnomjernom regionalnom razvoju, razvoju policentričnog sustava, te na težnji ravnomjerne i veće kvalitete življenja na svakoj razini u prostoru. Prostornim planom Grada Čapljina utvrđene su prostorno–planske tendencije i pretpostavke bazirane na demografskim prognozama, zadržavanju postojećeg broja stanovnika ili blagog povećanja, predviđaju kvalitetne, a ne kvantitativne promjene unutar stambenih zona i procesa urbanizacije. Kvalitetne i kvantitativne promjene su baza projekcije prometne i energetske mreže. Sve ovo će utjecati na potrebu ekonomičnije i bolje organiziranosti uslužnih i društvenih funkcija naselja.

Sve funkcije centralnog naselja treba razvijati i dimenzionirati u skladu sa razvojem Čapljine i njenog okruženja, povezano sa njegovim brojem stanovnika i onom stanovništvu koje gravitira i posjećuje centar i koristi njegove usluge uključujući tu i putnike i turiste. Planirani intenzivni razvoj gospodarstva je bitan činitelj dimenzioniranja usluga centralnog naselja Čapljine.

Pored funkcije centra, ovaj prostor treba preuzeti i sadržaje sekundarnog, regionalnog centra jugoistočne Hercegovine, kao i sadržaje značajnog južnog prometnog centra zemlje. Naselje Čapljina mora odgovoriti i zahtjevima turističkih potencijala i zadovoljiti njihove potrebe koji prelaze lokalne granice.

Za jedinstvenu cjelinu gravitirajućih područja naselja Gabela i Višići prethodnim planom je definirano da je potrebno težiti formiranju novog zajedničkog sekundarnog urbanog centra, a ne razvijati dva po starom modelu. Preduvjet za ovo bila je regulacija Neretve, te potencijalno izmještanje magistralnog puta M17. Ove dvije stavke iziskuju značajna sredstva te studijske analize na više nivoa, što je sigurno dobra ideja ali upitna je njena realizacija u narednom planskom periodu.

Iako je Počitelj, kao naselje, zbog svog povijesnog značaja stavljen pod zaštitu kao nacionalni spomenik kulture, on istodobno treba preuzeti funkcije sekundarnog urbanog centra i svojim gospodarskim aktivnostima i turističkim kapacitetom osigurati privlačnu gospodarsku snagu i gravitacijsko područje. Koegzistenciju ova dva cilja treba obraditi posebnom studijom obzirom na opasnosti koje prijete ovako značajnom spomeniku kulture od eventualne devastacije prilikom intervencije, a pogotovo značajnih i krupnih opredjeljenja.

U budućoj urbanizaciji Domanovića, kao sekundarnog urbanog centra, cilj bi bio da se na centralnom prostoru današnjeg naselja Domanovići osigura prostor za izgradnju budućeg centra sa elementima urbaniteta. U pogledu urbanih sadržaja i urbane forme potrebno je kreirati urbanu matricu i sliku gradića kojem će gravitirati okolna sela.

Za sva ovdje utvrđena naselja, kao sekundarne urbane centre, neophodno bi bilo kao prvi korak uraditi provedbene dokumente u cilju pravilnog, ujednačenog i organiziranog pristupa građenju budućih sadržaja i njihovih formi. Ovakav sustav centralnih naselja i njihovih gravitacijskih područja na prostoru Čapljine na racionalan način približava središnje usluge i druge društvene funkcije stanovništva i drugim korisnicima i smanjuje putovanja za zadovoljenje društvenih i servisnih potreba. Osobito je to potrebno postići za onu vrstu usluga koje su im potrebne u svakodnevnom životu, pružajući im približno jednake uvjete života, pa tako doprinosi porastu kvalitete i standarda njihovog života.

Na razini centra zajednice sela potrebno je definiranom centralnom naselju osigurati minimum potrebnih sadržaja da bi servisiralo i privlačilo svoje gravitacijsko područje.

POZICIJA U SUSTAVU	Područje	Statistički naseljena mjesta gravitacijskog područja	Broj stanovnika u naselju 2007./2020.	Površina naselja /ha/		Stan./ha Izgrađ.
				izgrađeno	neizgrađeno	
Centar	uže urbano	Čapljina	-	102,93	6,93	-
	šire urbano	Čapljina	5061	192,75	27,86	22,94
		Grabovine	841	67,64	62,53	6,46
		Tasovčići	1709	77,38	34,3	15,30
		Ukupno:	7611	337,77	124,69	16,45
Centar	aglomeracija	Trebižat	1115	114,80	64,31	6,23
		Gorica	387	23,40	10,29	11,49
		Struge	380	34,87	6,71	9,14
		Dretelj	499	37,71	25,82	7,85
		Ukupno:	2381	210,75	107,13	7,49
		uže + šire urbano				
		Aglomeracija	9992	548,55	238,75	12,69
Sekundarni urbani centri	Gabela-Višići	Gabela i Gabela polje	2029	161,93	62,28	9,05
		Višići	1547	99,46	1,26	15,36
		Čeljevo	1101	75,13	36,19	9,89
		Doljani	434	28,66	13,69	10,25
		Dračevo	487	58,34	4,73	7,72
		Sjekose	164	16,19	0	10,13
		Crnići	30	4,32	0	6,95
		Klepci	143	46,30	34,89	1,76
		Gnjilišta	276	31,46	25,02	4,89
		Svitava	209	53,10	0	3,94
		Bajovci	109	22,32	11,66	3,21
		Dubravica	0	3,7	0	/
		Ukupno:	6529	600,91	189,82	8,28
	Domanovići	Domanovići (+Šuškovo)	1309	215,05	85,36	4,36
		Bivolje Brdo	899	96,49	34,82	6,85
		Lokve (+Bobanovo)	755	138,18	143,84	2,68
		Opličići	1111	87,28	25,89	9,82
		Stanojevići	95	10,02	11,78	4,36
		Ukupno:	4169	547,02	301,69	4,91
	Počitelj	Počitelj	700	27,90	26,41	12,89
		Hotanj (+Modrič)	395	73,61	49,99	3,20
		Ševaš Njive	213	20,17	0,7	10,21
		Ukupno:	1308	121,68	77,1	6,58
Samostalna naselja		Jasenice	64	16,51	0	3,88
		Prćavci	224	26,19	2,27	7,87
		Prebilovci	50	26,76	0	1,87
		Zvirovići	327	70,17	48,18	2,76
		Šurmanci	264	46,34	85,12	2,01
		Ukupno:	929	185,12	135,27	2,89
SVEUKUPNO ČAPLJINA:			22927	2004,13	941,4	7,78

3.1.2. Osnovna namjena i korištenje prostora

Prostor je temeljni resurs kojim gospodari grad. On je nenadoknadiv resurs. Jednom potrošen ili je uništen ili kvalitetno zaštićen ili stavljen u funkciju kvalitete življenja stanovnika. Dobro sačuvani okoliš podiže vrijednost svakom prostoru. Zato se prilikom rada na ovom planu vodila posebna briga o zaštiti prostora i okoliša.

U ovom planu utvrđena namjena prostora ima za cilj osigurati i očuvati prirodne datosti određenih areala. Osnovnom namjenom prostora utvrdili su se prostori i površine za daljni razvoj naselja (stanovanja) i gospodarskih djelatnosti, poljoprivredu, šumske površine i prostore za infrastrukturne sustave.

Kroz utvrđivanje namjene prostora nastojao se postići balans površina uz istodobno očuvanje prirodnih vrijednosti, ali i njihovo održivo korištenje u budućnosti. Namjena prostora je istodobno dobila i karakter zaštite prostornih vrijednosti (voda, poljoprivrednog zemljišta, šuma i td.).

Na osnovi stručnih analiza usklađivani su interesi korisnika prostora i rješavani prostorni konflikti. Sve analize su bazirane na programima razvoja pojedinih sektora i utvrđenim općim i pojedinačnim ciljevima plana. Posebno su analizirani konflikti kao što su:

- odnos poljoprivrednog i građevinskog zemljišta;
- neracionalno korištenje voda u poljoprivredne svrhe (konflikt zahtijeva zaštitu voda od

nerazumne eksploatacije;

- razvoj turizma u konfliktu sa očuvanjem prirode i kulturne baštine;
- eksploatacija mineralnih sirovina i zaštita krajolika, okoliša, poljoprivrednog i šumskog zemljišta, te voda;
- korištenje zemljišta za velike infrastrukturne sustave.

Definiranjem namjene površina kartografskim prikazom, te mjerama iz Odluke o provođenju Plana treba ograničiti i spriječiti daljnje zauzimanje poljoprivrednih i šumskih površina od strane građevinskog zemljišta. Treba očuvati fizionomiju starih naselja kako smještajem novih objekata tako i poštivanjem lokalne graditeljske tradicije. Posebno treba spriječiti neracionalno građenje duž magistralnih prometnica i njihovo zauzimanje u funkciji naselja. Naselja formirati zgušnjavanjem i podizanjem kvalitete življenja. Težiti formirajnju sekundarnih urbanih centara (Gabela-Višići; Počitelj i Domanovići).

Tako je kompletan prostor Čapljine zoniran na površine naselja i površine za razvoj i uređenje izvan naselja, prema sljedećem:

Razvoj i uređenje područja naselja:

- Uže urbano područje Čapljina
- Šire urbano područje Čapljina
- Izgrađeni dio građevinskog područja naselja;
- Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja;
- Izgradnja suprotna namjeni (bespravna izgradnja)

Površine za razvoj i uređenje izvan naselja:

- Gospodarske zone:
  - Proizvodnja, prerada, trgovina i zanatstvo (G1),

- Potencijalne lokacije samostojećih fotonaponskih elektrana (S1)

- Površine za iskorištavanje mineralnih sirovina
- Turističko – ugostiteljska namjena (T1, T2)
- Sportsko - rekreacijska namjena (R1, R2)

Ostale površine

- Poljoprivredne površine; (P1, P2, P3);
- Šumsko zemljište (Š1);
- Vodnene površine (V – vodno dobro, rijeka ili jezero, M – močvarno područje);
- Posebna namjena (vojni objekti)

Ostale površine koje su evidentirane a ne predstavljaju zone namjene:

- Predviđeni lokalitet tretiranja otpada (OK – komunalni otpad, OG – građevinski otpad);
- Površine groblja;
- Infrastrukturni koridori.

Sve navedene površine date su na kartografskom prikazu br.3. Namjena i korištenja prostora, u mjerilu 1 : 25 000.

3.1.2.1. Razvoj i uređenje područja naselja

Građevinsko područje je područje na kojemu je prostornim planom predviđeno građenje. Građevinska područja dijele se na građevinska područja naselja (stambena namjena) i na građevinska područja izdvojenih namjena (npr. gospodarska kao industrijska i poslovna, turistička namjena i sl.). Detaljnija namjena površina/prostora unutar granica građevinskih područja naselja definira se detaljnim planom uređenja.

Od 32 naseljena mjesta na području Čapljine, jedno je urbano naselje, a ostalo su naselja za koja se utvrđuju građevinska područja i provode se odredbe ovoga plana. Unutar građevinskih područja utvrđuju se izgrađeni i neizgrađeni dio.

Ovim planom preneseno je uže i šire urbano područje grada Čapljina. Površina užeg urbanog područja koje iznosi 127 ha, a šireg urbanog područja 1447 ha. Za ovo područje postoji Urbanistički plan, ali se preporučuje donijeti novi, kojima će se novelirati zone i uvjeti korištenja ovog prostora, te opremljenost komunalnom i društvenom infrastrukturom. Ostala naseljena mjesta dobila su novu granicu građevinskog područja naselja i to izgrađenog i neizgrađenog dijela, za koje će se Odlukom o provođenju plana definirati uvjeti korištenja unutar definiranih granica.

Kroz prostornu osnovu ovog plana prikazano je stvarno postojeće stanje građevinskog područja naselja – građevinskog fonda (stambena namjena) i izdvojenih namjena (gospodarska, turistička, sportska). Za prikaz stanja poslužio je u stari plan, te kombinacija digitalnog ortofoto snimka i satelitskog snimka s katastrom. Iscrtane su sve trenutno izgrađene zone i dobio se podatak da se radi o ukupno 2005 ha izgrađenog zemljišta. Nakon analize stanja na terenu i projekcije stanovništva, donesene su odluke o širenju građevinskog zemljišta u pojedinim naseljima, odnosno korekcijama proširenja iz prethodnog plana. Vodilo se računa o stanju na terenu, gemorfološkim uvjetima, vlasništvu zemljišta i položaju naseljenog mjesta unutar hijerarhije naselja, te se građevinsko zemljište proširilo za ukupno 678 ha.

Sva naseljena mjesta i svo izgrađeno zemljište prikazani na grafičkim prilozima Građevinska područja naselja (knjiga D) u mjerilu 1:2500, gdje je do razine katastarske čestice određena namjena građevinskog zemljišta unutar granice naseljenog mjesta.

Između pojedinih građevinskih područja predviđene su šumske i poljoprivredne površine kako ne bi dolazilo do spajanja duž prometnica i kako bi se održala tipologija naseljavanja.

Tablica 8: Broj stanovnika po hektaru izgrađenog građevinskog zemljišta po naseljima

Naselje	Br.st (2033.)	Izgrađeno građevinsko zemljište (ha)	Planirano građevinsko zemljište (ha)	Stanovnika po ha građevinskog zemljišta	Naselje	Br.st (2037.)	Izgrađeno građevinsko zemljište (ha)	Planirano građevinsko zemljište (ha)	Stanovnika po ha građevinskog zemljišta
Bajovci	109	22,32	11,66	3,21	Klepci	143	46,30	34,89	1,76
Bivolje Brdo	899	96,49	34,82	6,85	Lokve	755	138,18	143,84	2,68
Crnići	30	4,32	0	6,94	Opličići	1111	87,28	25,89	9,82
Čapljina	5061	192,75	27,86	22,94	Počitelj	700	27,90	26,41	12,89
Čeljevo	1101	75,13	36,19	9,89	Prćavci	224	26,19	2,27	7,87
Doljani	434	28,60	13,69	10,26	Prebilovci	50	26,76	0	1,87
Domanovići	1309	215,05	85,36	4,36	Sjekose	164	16,19	0	10,13
Dračevo	487	58,34	4,73	7,72	Stanojevići	95	10,02	11,78	4,36
Dretelj	499	37,71	25,82	7,85	Struge	380	34,87	6,71	9,14
Dubravica	0	3,7	0	0	Svitava	209	53,10	5,5	3,57
Gabela	2029	161,93	62,28	9,05	Ševaš Njive	213	20,17	0,7	10,21
Gnjilišta	276	31,46	25,02	4,89	Šurmanci	264	46,34	85,12	2,01
Gorica	387	23,40	10,29	11,49	Tasovčići	1709	77,38	34,3	15,30
Grabovine	841	67,64	62,53	6,46	Trebižat	1115	114,80	64,31	6,23
Hotanj	395	73,61	49,99	3,20	Višići	1547	99,46	1,26	15,36
Jasenice	64	16,51	0	3,88	Zvirovići	327	70,17	48,18	2,76
UKUPNO						22927	2004,13	941,4	7,78

3.1.2.2. Razvoj i uređenje prostora izvan naselja

Gospodarske zone - industrija

Građevinsko područje gospodarske namjene (oznaka na kartografskim prikazima G1) namijenjeno je smještaju poslovnih građevina proizvodnih, proizvodno-prerađivačkih, zanatskih, trgovačkih, uslužnih, komunalno-servisnih sadržaja, fotonaponskih solarnih elektrana, te benzinskih crpki sa pripadajućim sadržajima.

Gospodarske zone unutar naselja su kalkulirane u zonu naselja. Ovdje su izdvojene samo površine van naselja predviđene za širenje gospodarskih djelatnost. To su:

- Zvirovići 79,46 ha
- Domanovići -Hotanj 49,74 ha
- Gabela 27,01 ha
- Tasovčići 26,61 ha
- Ševaš njive – Petlja Koridor Vc i JJAC 34,99 ha

Sveukupno ove površine zauzimaju 254,75 ha ili 0,99 % površine Čapljine, zajedno s manjim definiranim gospodarskim zonama u Klepcima, Tasovčićima, Gabela Polju, Višićima i Doljanima.

Gradnju unutar gospodarskih zona potrebno je regulirati planovima nižeg reda, odnosno odredbama odluke ovog plana.

Gospodarske namjena – potencijalne lokacije samostojećih fotonaponskih elektrana namijenjene su isključivo smještaju fotonaponskih elektrana, a prema uvjetima i odredbama iz članka 81. Odluke o provođenju plana. Definirane površine su prikazane na grafičkim prilozima i u nastavku:

1. Dretelj 1 - K.O. Dretelj i K.O. Trebižat	179,52 ha
2. Dretelj 2 – K.O. Dretelj	35,51 ha
3. Dretelj 3 – K.O. Dretelj	35,66 ha
4. Stanojevići 1 – K.O. Stanojevići	11,04 ha
5. Stanojevići 2 – K.O. Stanojevići	16,42 ha
6. Stanojevići 3 – K.O. Stanojevići	2,07 ha
7. Stanojevići 4 – K.O. Stanojevići	16,23 ha
8. Stanojevići 5 – K.O. Stanojevići	12,63 ha
9. Stanojevići 6 – K.O. Stanojevići	52,06 ha
10. Lokve 1 – K.O. Lokve	112,12 ha
11. Lokve 2 – K.O. Lokve	30,36 ha
12. Lokve 3 – K.O. Lokve	31,94 ha
13. Opličići – K.O. Opličići	27 ha
14. Domanovići – K.O. Domanovići	4,8 ha
15. Tasovčići – K.O. Tasovčići	45,66 ha
16. Prebilovci – K.O. Prebilovci	24,49 ha
17. Klepci – K.O. Klepci	29,53 ha
18. Gorica – K.O. Gorica	4,46 ha
19. Donje Hrasno 1 – K.O. Donje Hrasno	166,45 ha
20. Donje Hrasno 2 – K.O. Donje Hrasno	9,93 ha
21. Donje Hrasno 3 – K.O. Donje Hrasno	8,04 ha
22. Gnjilišta	19,35 ha
UKUPNO	845,36 ha (3,5%)

Površine za iskorištavanje mineralnih sirovina

Stručnim analizama u prethodnom planu istražene su lokacije za eksploataciju kamena, na osnovu geoloških karata, utvrđenih istražnih prostora mineralne sirovine, i na zahtjev Nositelja pripreme plana, predložene su lokacije: Bivolje brdo, Mliništa, Popina (prema Svitavi). Ovim planom predlaže se da se zadrži samo lokalitet Mliništa, dok se ostali ukidaju. Prostorni plan Hutovog blata pokazao je da lokalitet u Dračevu može imati negativan ujecaj na okoliš, dok bi lokalitet u Bivoljem Brdu imao negativan utjecaj na crpne stanice u neposrednoj blizini.

Turističko – ugostiteljska namjena

Građevinsko područje ugostiteljsko turističke namjene (oznaka T1) namijenjeno je smještaju ugostiteljsko-turističkih građevina iz skupine hotela; hotelima sa pratećim športsko-rekreacijskim sadržajima, prenoćišta, etno-selo, bungalovi, apartmani, objekti za potrebe vjerskog turizma i sl. U ovim zonama dozvoljava se izgradnja građevina trgovačke namjene, benzinske crpke sa pratećim sadržajima.

Predviđene zone su:

- Zvirovići – 71 ha
- Šurmanci - 70 ha
- Čeljevo - 27 ha
- Gabela – 50,65 ha

Građevinsko područje ugostiteljsko turističke namjene (oznaka T2) namijenjeno je smještaju građevina ugostiteljsko turističke namjene za potrebe canou safarija, izgradnju kupališta i objekata za zabavu uz rijeku, sve prema propisima Zakona o vodama budući da se nalaze u zoni vodnog dobra, koji između ostalog definira da je zabranjena izgradnja na nasipu. Planom je određeno da tokovi Trebižata i Neretve mogu poslužiti ovoj namjeni.

Sportsko rekreacijska namjena

Građevinsko područje športsko-rekreacijske namjene (oznaka R1) namijenjeno je smještaju svih tipova športsko-rekreacijskih građevina i otvorenih igrališta sa pratećim ugostiteljskim, trgovačkim i pomoćnim objektima (sanitarije, tuševi, garderobe, skladišta i sl.). Dvije su lokacije predviđene za ovu namjenu, Gabela I i Gabela II ukupne površine 21 ha.

Građevinsko područje športrko - rekreacijsne namjene (R2) su otvoreni prirodni prostoru uz rijeke namijenjeni korištenju za isključivo sportsko rekreacijske svrhe, budući da se te zone nalaze u granici vodnog dobra i podliježu propisima Zakona o vodama.

Poljoprivredno zemljište

Poljoprivredno zemljište je prirodno bogatstvo i dobro od posebnog interesa, uživa osobitu zaštitu, koristi se za poljoprivrednu proizvodnju i ne može se koristiti za druge svrhe, izuzev u slučajevima i pod uvjetima utvrđenim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu (Sl.novine FbiH br.52/09).

Prema namjeni, zone poljoprivrednog zemljišta ovoga plana kategorizirane su u tri planerske kategorije: visokovrijedno, vrijedno i ostalo poljoprivredno zemljište i nose svoje kartografske oznake P1, P2, P3.

Kategorizirane planerske kategorije P1, P2, P3 određuju namjenu prostora, kojima se kroz zaštitu i uvjete, a dalje i odredbama ovoga Plana, propisuju uvjeti korištenja

Šumsko zemljište

Šumsko zemljište zauzima površinu od 7852,79 ha što je 30,68% od površine Čapljine, prikazano je na grafičkim prilozima a detaljnije obrađeno u drugim poglavljima Plana.

Tablica 9: Namjena površina na prostoru grada Čapljina

Zona namjene	***Oznaka***	***Ukupno ha***	***% od površine grada***
Građevinsko zemljište – izgrađeno		*2004,13*	*7,84*
Građevinsko zemljište – neizgrađeno		*941,4*	*3,68*
Izgradnja suprotna namjeni		*34,33*	*0,13*
Gospodarska namjena – postojeće	*G1*	*103,93*	*0,41*
Gospodarska namjena – planirano	*G1*	*154,04*	*0,60*
Gospodarska namjena - potencijalne lokacije samostojećih fotonaponskih elektrana	*S1*	*845,36*	*3,3*
Površine za iskorištavanje mineralnih sirovina	*M1*	*20,72*	*0,08*
Turitičko - ugostiteljska namjena	*T1*	*224,88*	*0,88*
Sportsko - rekreacijska namjena	*R1*	*20,39*	*0,08*
Poljoprivredno zemljište			
Visokovrijedno poljoprivredno zemljište	*P1*	*3504,19*	*13,69*
Vrijedno poljoprivredno zemljište	*P2*	*1814,53*	*7,09*
Ostalo poljoprivredno zemljište	*P3*	*4096,73*	*16,00*
Šumsko zemljište	*Š1*	*7742,16*	*30,24*
Vodno dobro		*3712,4*	*14,50*
Močvarno područje		*325,7*	*1,27*
Posebna namjena		*44,02*	*0,17*
Predviđeni lokaliteti tretiranja otpada	*OK*	*4,85*	*0,02*
Deponija građevinskog otpada	*OG*	*6,24*	*0,02*
UKUPNO		*25600*	*100*

3.1.3. Osnovni prostorni pokazatelji

Tablica 10: Osnovni prostorni pokazatelji

1.	Ukupna površina (ha i km^2)	**256 km^2/ 25 600** ha
2.	Ukupan broj stanovnika (2037.god)	**22 927**
3.	Bruto gustina naseljenosti (br. Stan/ha i km^2)	**90 st/km^2; 0,9 st/ha**
4.	Površina građevinskog zemljišta	**2945,53 ha**
5.	Neto gustina naseljenosti (br.stan/ha građ.zemljišta)	**7,78 st/ha**
6.	Stupanj urbanizacije (br.stan.gradova i naselja gradskog karakt./br.stan.Plana)	**0,22**
7.	Koeficijent urbaniteta (ha građ.zemljišta/br.stan.Plana)	**0,12**

3.2. Sektorske prostorne projekcije

3.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta

Prema Karti upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta HNŽ, u Čapljini poljoprivredno zemljište zauzima površinu 15.414,055[5] ili 60,92% ukupne površine. U vlasništvu države nalazi se 8.212,15 ha ili 53,27 % od čega je u zakupu pravnih i fizičkih osoba 998,32 ha. Ostale poljoprivredne površine su u privatnom vlasništvu i na njima se prema procjenama odvija oko 80% ukupne poljoprivredne proizvodnje.

Namjena zemljišta u planovima prostornog uređenja utvrđuje se na osnovu karte upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta i to:

1. zemljište od I. do IV. bonitetne kategorije utvrđuje se isključivo kao poljoprivredno zemljište i označava kao P1 i zauzima površinu od 3504,19 ha ili 13,69 % ukupno gradskog područja;

2. zemljište od V. do VI. bonitetne kategorije utvrđuje se kao poljoprivredno zemljište i samo izuzetno, kao zemljište za ostale namjene označava kao P2 i zauzima površinu od 1814,53 ha ili 7,09 % gradskog zemljišta;

3. zemljište od VII. do VIII. bonitetne kategorije utvrđuje se kao zemljište koje će se, prema potrebama, koristiti i za druge namjene označava kao P3, zauzima površinu od 4196,79 ha ili 16,39 % Čapljine.

Izuzetno, kada ne postoje druge mogućnosti, kada to zahtijeva opći interes koji utvrđuje vlada županije i kada nema manje vrijednog poljoprivrednog zemljišta, poljoprivredno zemljište od I. do IV. bonitetne kategorije može se utvrditi kao zemljište za izgradnju kapitalnih projekata prema Zakonu o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 2/06, 72/07 i 32/08).

Zemljišta od I. do IV. bonitetne kategorije utvrđuju se iskjučivo kao poljoprivredno zemljište, spadaju u I agrozonu sa oznakom P1. Ova zemljišta je potrebno štititi od prenamjene i stihijske urbanizacije. To su izraziti poljoprivredni rajoni nizinskog dijela grada Čapljina. Najvrijednija su tla svakako II. kategorije, a najmanje vrijedna su tla IV.a kategorije, s istom potencijalnom plodnošću koja se može iskoristiti poslije hidromelioracija. Poboljšanje proizvodnosti ovih tala temelji se na mjerama navodnjavanja i agrotehničkim mjerama gnojidbe i humizacije. U dolinskom dijelu uz rijeku Neretvu najzastupljenija je proizvodnja voća i povrća, a u brdskom dijelu na području Domanovića i Bivoljeg Brda vinogradarstvo i voćarstvo.

Zemljišta od V. do VI. bonitetne kategorije utvrđuje se kao poljoprivredno zemljište i samo izuzetno, kao zemljište za ostale namjene, a spadaju u II. agrozonu i označavaju se kao P2. U II. agrozoni nalaze se zemljišta V. i VI. kategorije, koja su vrlo ograničena dubinom tla, nagibom i stijenama, ali se ipak koriste, jer nema boljih tala u okolici. Ograničenja proizvodnje kod ovih tala vrlo su velika. Ova tla su se nekada koristila daleko više kao poljoprivredna – vrlo plitke oranice, ali degradacijom, korištenja ovih tala za tu svrhu je sve manje.

III. agrozona je najrasprostranjenija zona. Zauzima pašnjačke površine i goleti. U ovu zonu grupirana su zemljišta VII. kategorije na kojima se nalaze vrlo plitka zemljišta tipa crnice, plitkih smeđih tala i plitkih crvenica. To su prvenstveno brdsko - planinska podrucja na kojima često haraju požari, pa se obnovljena

[5] Prema karti upotrebne vrijednosti zemljišta. U drugim dijelovima plana će se pojaviti drugi broj koji je planerska ukupna površina poljoprivrednog i šumskog zemljišta.

šuma degradira. Ova tla su stalno podložna zarastanju. Zemljišta od VII. do VIII. bonitetne klase utvrđuje se kao zemljište koje se prema potrebama može koristiti i za druge namjene (visegodišnji nasadi uz prateće objekte u funkciji turizma i ugostiteljstva, te prerade proizvoda i sl., a prema uvjetima iz Odluke), spadaju u III. agrozonu i označavaju se kao P3.

Koncepcija pojoprivredne proizvodnje

Jedan od osnovnih ciljeva prostornog planiranja je zaštita i racionalno gospodarenje prirodnim resursima na načelima održvog razvoja u skladu sa važećim zakonima i međunarodnim konvencijama. Prema Integriranoj strategiji razvoja grada Čapljina 2017.-2027. jedan od strateških ciljeva razvoja Čapljine je: Razvoj poljoprivrede i povećanje konkurentnosti, neorganizirano poljoprivredno gospodarstvo pretvoriti u stabilno i održivo obiteljsko gospodarstvo kroz model organiziranja (zadruga ili proizvođačka organizacija). To se planira postići izgradnjom otkupnih mjesta sa svom potrebnom infrastrukturom, poljskom infrastrukturom (putovi, električna mreža, odvodnja, navodnjavanje), projektima ekološke edukacije poljoprivrednih proizvođača itd. Čapljina je svojim položajem predodređena za intenzivan razvoj poljoprivrede. Klimatski i zemljišni parametri govore da je na većem dijelu teritorija moguć uzgoj povrtnih poljoprivrednih kultura tijekom cijele godine, s prosječnom godišnjom temperaturom od 15.2 °C i velikim brojem sunčanih dana tijekom godine. Blizina mora i kontinentalnog zaleđa su kombinacija koja snažno utječe na karakter klime; južni dio, u proširenom dijelu Neretve, ima submediteransku klimu, dok je sjeverni, brežuljkasti pod utjecajem kontinentalne klime, što u kombinaciji sa obiljem topline i sunčanih dana omogućava vrlo širok izbor poljoprivrednih kultura koje se mogu uzgajati. Trenutno je jedan od većih problema poljoprivredne proizvodnje u Čapljina velika rascjepkanost poljoprivrednih površina, što ovaj sektor čini još nekonkurentnijim, bez obzira o kojoj se vrsti proizvodnje radi. Intenzivna proizvodnja, uz racionalnu upotrebu raspoloživih resursa moguća je na zaokruženim velikim površinama, sa izgrađenom cestovnom infrastrukturom, te centraliziranim natapno-odvodnim sustavima. Na ovaj način, pored veće efikasnosti korištenja tla, manja je mogućnost njegovih gubitaka zbog nezakonite gradnje, a također je moguće i bolje upravljati vodnim resursima potrebnim za natapanje.

Mjere zaštite poljoprivrednog zemljišta

Prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu, poljoprivredno zemljište je prirodno bogatstvo i dobro od posebnog interesa za FBiH, uživa osobitu zaštitu, koristi se za poljoprivrednu proizvodnju i ne može se koristiti za druge svrhe, izuzev u slučajevima i pod uvjetima utvrđenim ovim Zakonom. Mjerama zemljišne politike utječe se na namjensko i racionalno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem kao dobrom od općeg interesa za Federaciju, županije i općine/grada, u skladu s važećim propisima i uz sustavnu zaštitu okoliša. Radi očuvanja, namjenskog i racionalnog korištenja poljoprivrednog zemljišta, sprječavanja korištenja u nepoljoprivredne svrhe, proizvodnje zdravstveno ispravne hrane, zaštite zdravlja ljudi, životinjskog i biljnog svijeta, nesmetanog korištenja i zaštite okoliša, provode se mjere zemljišne politike i poslovi zaštite poljoprivrednog zemljišta. Mjere zemljišne politike provodi Federalno ministarstvo i mjerodavna županijska ministarstva, u suradnji s Federalnim zavodom za agropedologiju i Federalnom upravom za geodetske i imovinsko-pravne poslove, kao i znanstveno-stručnim institucijama iz oblasti poljoprivrede. Zaštita poljoprivrednog zemljišta od gubitka raspoloživog površinskog dijela i nenamjenskog korištenja provodi se kroz obvezu vlasnika, zakupca ili drugih korisnika da moraju: obrađivati poljoprivredno zemljište na propisan način, prilagoditi poljoprivrednu proizvodnju propisanim standardima, rabiti metode koje su primjerene zemljištu, sprječavati sabijanje, erozije i onečišćenja zemljišta te osigurati plodnost i produktivnost zemljišta.

Poslovi zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta, prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu, su:

1. izrada Strategije i Programa gospodarenja (zaštita, korištenje, uređenje, raspolaganje);
2. izrada Projekta višenamjenskog vrednovanja;
3. izrada karte upotrebne vrijednosti zemljišta;
4. pedološki i drugi studijsko-istraživački radovi;
5. trajno praćenje stanja (monitoring) poljoprivrednog zemljišta;
6. uspostava i odžavanje zemljišno-informacionog sistema;
7. kontrola plodnosti zemljišta;
8. poboljšanje kvaliteta obradivog poljoprivrednog zemljišta;
9. izgradnja meliorativnih sistema na poljoprivrednom zemljištu;
10. rekultivacija poljoprivrednog zemljišta koje je korišteno za eksploataciju mineralnih materija, odlaganje jalovine, pepela i šljake;
11. utvrđivanje količina opasnih i štetnih materija u poljoprivrednom zemljištu i vodi u sistemima za navodnjavanje i odvodnjavanje;
12. pretvaranje neobradivog poljoprivrednog zemljišta u obradivo;
13. izgradnja odbrambenih nasipa;
14. zaštita zemljišta od erozije vodom i vjetrom;
15. zaštita od prirodnih nepogoda (poplave, vjetar, grad, oborine, suša, mraz, klizište, masovna pojava životinjskih i biljnih bolesti);
16. program okrupnjavanja i zabrana usitnjavanja poljoprivrednih parcela;
17. edukacija i stručno osposobljavanje.

U cilju osiguranja poslova zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta, donosi se Program gospodarenja i Projekt višenamjenskog vrednovanja za teritorij Federacije, županija i općina/gradova. Programom gospodarenja planira se: korištenje, regionalizacija, uređenje, monitoring, zaštita poljoprivrednog zemljišta i površina koje su staništa divljih biljnih i životinjskih vrsta, a kojima se ne može promijeniti namjena zbog očuvanja prirodne ravnoteže, utvrđivanja površina za proizvodnju hrane i dr. Programi moraju biti međusobno usaglašeni u dijelu korištenja poljoprivrednog zemljišta, a posebno za korištenje u nepoljoprivredne svrhe. Planovi prostornog uređenja ne mogu se provoditi ukoliko za njih nije pribavljena saglasnost skupštine županije. Saglasnost se izdaje uz prethodno pribavljeni stručni nalaz i mišljenje Federalnog agropedološkog zavoda.

3.2.2. Korištenje šumskog zemljišta

Šume zauzimaju površinu od 7852,79 ha ili 30,68 % ukupne površine grada Čapljina. Šumsko zemljište je u rasponu od IV. do VII. kategorije. Radi se o prirodnim asocijacijama većinom niskih šuma bijelog graba, s drugim vrstama. Ponegdje dublje u kopno, dolazi i hrast kitnjak. Uglavnom se radi o nekvalitetnom šumskom zemljištu pa je potrebno raditi na očuvanju postojećeg šumskog fonda, i to očuvanjem prirodnih šuma i njihovom zaštitom od zagađenja i požara koji, kako se pokazalo u proteklom razdoblju, predstavljaju najveću prijetnju. Postojeće šumske površine ne koriste se za proizvodnju drvne mase ili druge gospodarske svrhe. Potencijali šuma i šumskog zemljišta ovog područja su, prije svega, u općekorisnim funkcijama šuma pod kojim podrazumijevamo sve pozitivne učinke šumskoga ekosustava na okoliš, u smislu pružanja ekološkoga uporišta krajobrazu, održanja i unapređenja biološke raznolikosti, te pozitivnog utjecaja na zdravlje, zatim njihova hidrološka, protuerozijska i klimatska

funkcija. Pored navedenoga šume i šumsko zemljište na prostoru Čapljine imaju potencijal u ljekovitom bilju i šumskim plodovima koji je posebno izražen na ekstremnim staništima gdje nema šumskih sastojina i bilo bi korisno osmisliti i organizirani otkup. Prisutnost velikog broja vrsta aromatičnog i medonosnog bilja stvara i potencijal prostora za proizvodnju pčelinjeg meda visoke kakvoće i to bi, također trebalo iskoristit.

Obzirom na sve prisutniji trend prenamjene šuma i šumskog zemljišta u poljoprivredno, građevno ili neku drugu kategoriju zemljišta trebalo bi biti oprezniji te prije donošenja ovakvih odluka o prenamjeni svakako provesti odgovarajuću analizu i vrednovanje općekorisnih funkcija šume i šumskog zemljišta kako bi se ustanovilo donosi li takva odluka više koristi ili štete. Za promjenu namjene šumskog zemljišta primjenjivati važeće propise za oblast šumarstva.

3.2.3. Korištenje, zaštita i tretman voda

Čapljina je bogata površinskim i podzemnim vodama, koje se pored opskrbe stanovništva pitkom vodom, koriste i za poljoprivredu, gospodarstvo, za energetske svrhe i za rekreaciju.

Vode s područja Grada Čapljina pripadaju slivu rijeke Neretva, odnosno vodnom području Jadranskog mora. Najveći vodotoci na području Čapljine su Trebižat, Bregava i Krupa, te Neretva koja je glavni recipijent ovih vodotoka. Navedeni vodotoci spadaju u I. kategoriju prema Zakonu o vodama (Sl. novine FBiH, br. 70/06), kao i prirodno jezero Hutovo blato. Granice vodnih dobara za navedene vodotoke i Hutovo blato dostavljene su od strane Agencije za vodno područje Jadranskog mora te su prikazane u grafičkom dijelu Plana.

Korištenje vode za vodoopskrbu stanovništva

Na području Čapljine postoje 3 izvorišta koja se koriste u sustavu javne vodoopskrbe stanovništva – Bjelave, Gabela i Doljani.

Vodocrpilište Bjelave se koristi u vodoopskrbnom sustavu Grada Čapljina i njime se vodom opskrbljuje 88% ukupnog broja stanovništva. Trenutno se s ovog izvorišta crpi 500 l/s za vrijeme rada crpki. Prethodno je izrađen i elaborat zaštite izvorišta Bjelave na osnovu kojeg je donesena „Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće Bjelave kod Čapljine“(Narodni list općine Čapljina, br.5/07, 2/08 I1/11). Ova Odluka je donesena na osnovu Zakona o vodama iz 2006. godine („Službene novine FBiH“, br. 70/06) i Pravilnika o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koja se koriste ili planiraju koristiti za piće iz 2002. godine („Sl. novine FBiH“, br. 51/02). Njome su utvrđena zaštitna područja izvorišta Bjelave sa zonama sanitarne zaštite, nadzor i provedba mjera zaštite te kaznene odredbe. U međuvremenu je 2012. godine usvojen novi Pravilnik o načinu utvrđivanja uvjeta za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javnu vodoopskrbu stanovništva („Sl. novine FBiH“, br. 88/12) tako da postojeća Odluka ne odgovara odredbama važećeg Pravilnika. Član 15. prethodno spomenutog Pravilnika navodi da je za sva izvorišta za koja je Odluka o zaštiti izvorišta donesena ranije rok za usklađivanje 5 godina od dana stupanja istog na snagu što znači da je ovaj rok već davno istekao. Član 23. navedene Odluke navodi da se u skladu s pravno reguliranim sustavom zaštite trebaju poduzeti i mjere za praktično provođenje ove Odluke, što se utvrđuje Programom mjera za zaštitu izvorišta. Izvorište Bjelave je također ishodište vodoopskrbnog sustava „Dubrave“ kojim je predviđena opskrba vodom Dubravske visoravni – područja koje se prostire na tri grada: Čapljina, Stolac i Mostar. Projektom je predviđena vodoopskrba ukupno 18 000 stanovnika. Tijekom zadnjih 10 godina izvršeni su značajni napori Grada Čapljina u realizaciji ovog projekta te su izgrađeni svi planirani objekti potrebni za snabdijevanje vodom stanovništva grada Čapljine, kao i objekti neophodni za isporuku vode gradu Stocu.

Opskrba vodom s izvorišta Bjelave je uredna, u proteklom razdoblju nije dolazilo do prekida u vodoopskrbi uslijed nedovoljnih količina vode. Međutim, problemi se mogu očekivati uslijed niskog nivoa podzemnih voda i zbog gubitaka vode, i to u sušnom periodu godine (01.07. – 01.10.) te prilikom povećane potrošnje vode. Zbog toga je potrebno analizirati i istražiti mogućnost kaptiranja dodatnih izvorišta koji se nalaze na području aluvijalne terase Grahovo, uzvodno od Bjelava. Na ovom području se nalazi nekoliko izvorišta, od kojih je najveće Bobanovo vrelo, a čija je ukupna izdašnost 2 m3/s. Za ovo izvorište nije donesena Odluka o zonama zaštite. Završetkom projekta „Dubrave" na području grada Čapljine stvorili su se preduvjeti za nastavak izgradnje vodoopskrbnog sustava na području grada Stoca i južnog dijela grada Mostara, a za što će biti potrebne veće količine pitke vode iz izvorišta Bjelave. Zbog toga je potrebno razmotriti dodatne opcije poput kaptaže izvorišta Grahovo/Bobanovo i njegove integracije u postojeći vodoopskrbni sustav ili dovođenje dodatnih količina vode s izvorišta Doljani koje bi trebalo spojiti na vodospremu Dračevo i na taj način opskrbiti južni dio Čapljine. Konkretna rješenja će svakako biti razrađena detaljnom projektnom dokumentacijom.

Izvorište Doljani se nalazi 7 km južno od Čapljine ali se trenutno ne koristi u vodoopskrbnom sustavu Čapljine, već se koristi za vodoopskrbu grada Metkovića u RH. S obzirom da je na ovom izvorištu zabilježen povećan sadržaj klorida, odnosno slanosti u razdoblju malih voda, te je utvrđen rizik od onečišćenja podzemnih voda od otpadnih voda naselja Doljani i gradske deponije Ada potrebno je čim prije zaštiti ovo izvorište, jer trenutno ne postoji odluka o zaštiti izvorišta. To podrazumijeva provođenje detaljnih istraživanja i izradu elaborata, te donošenje odluke o zaštite izvorišta sukladno zakonskoj regulativi[6]. Odlukom se propisuju sanitarno tehničke mjere, način i uvjeti provođenja aktivnosti poput građenja, poljoprivredne, gospodarske i druge djelatnosti, te način provođenja propisanih mjera.

Izvorište Gabela koje se koristi za vodoopskrbu Neuma također treba zaštititi na prethodno opisani način, jer ni za njega ne postoji Odluka o zaštiti izvorišta. Potrebne zakonom propisane radnje potrebno je usuglasiti s korisnikom vodocrpilišta, odnosno općinom Neum.

U cilju zaštite i očuvanja resursa podzemnih voda potrebno je kontinuirano provoditi mjere sprječavanja ili ograničavanja unosa onečišćenja, te spriječiti pogoršanje stanja podzemnih voda, a u skladu s Odlukom o zaštiti izvorišta, te planskom i zakonskom regulativom iz oblasti zaštite voda. U tom smislu potrebno je osigurati ravnotežu između crpljenja i prihranjivanja podzemnih voda, te provoditi potrebne mjere kojima se sprječava značajno i ustrajno povećanja koncentracije bilo kojeg onečišćivača uzrokovanog ljudskom djelatnošću, kako bi se onečišćenje postupno smanjilo.

Korištenje vode u poljoprivredi

Na području Čapljine postoje značajne poljoprivredne površine, međutim ne postoje organizirani veliki sustavi navodnjavanja. Uglavnom su prisutni manji individualni sustavi koji vodu zahvaćaju jednim dijelom iz bunara, a drugim dijelom iz vodotoka, koja se onda otvorenim kanalima distribuira po području.

Ranijim Prostornim planom su očekivani značajniji sustavi navodnjavanja. Najveći zahvat se očekivao na području platoa Dubrava gdje obradiva površina za navodnjavanje iznosi 5.150,00 ha, za što je potrebno osigurati 14.600.000,00 m3 vode godišnje. Realizacija ovog sustava direktno je ovisna o realizaciji hidroenergetskog sustava Trebišnjica, tj. od realizacije kompenzacijskog bazena HE Dabar zapremine 17,9 miliona kubika vode. U ljetnom periodu, odnosno najkritičnijem sušnom razdoblju potrebna količina vode za navodnjavanje platoa Dubrava iznosi 4,12 m3/s, uz maksimalni hidromodul navodnjavanja od 9,8 l/s/ha.

[6] Pravilniku o načinu utvrđivanja uvjeta za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javnu vodoopskrbu stanovništva („Sl. novine FBiH", br. 88/12)

Na poljoprivrednom zemljištu na nižim kotama izvršena je površinska odvodnja zbog visokih podzemnih i procjednih voda. Kompleks zemljišta u Višićima ima izvedenu odvodnu mrežu sa otvorenim kanalima I. i II. reda, te cijevnu drenažu. Suvišne vode se preko melioracijskih kanala evakuiraju u rijeku Krupu, gravitacijski pri malim vodostajima, a crpnom stanicom pri visokim usporenim vodama. Pored toga, u Višićima je izveden i sustav za navodnjavanje koji je dugo bio devastiran. U sklopu implementacije Projekta razvoja navodnjavanja (IDP) uz financijsku potporu Međunarodne asocijacije za razvoj (IDA) a na osnovu sporazuma Vlade BiH i Svjetske banke 2013. godine izrađena je projektna dokumentacija „Sustav navodnjavanja i odvodnja područja *Višićka kaseta* u općini Čapljina“[7] na površini od 1260 ha. Cilj projekta je unaprijediti sustav navodnjavanja i institucija za navodnjavanje radi pružanja potpore poljoprivrednim proizvođačima. Projekt je realiziran, a obuhvatio je izgradnju

- pumpne stanice s vodozahvatom uz rijeku Neretvu;
- cijevne natapne mreže za navodnjavanje površina ukupne površine 667 ha;
- odvodnog kanala u dužino od 3000 m
- sanaciju i čišćenje postojećih objekata sustava odvodnje područja Višićke kasete.

Polje uz desnu obalu rijeke Bregave također ima izvedenu kanalsku mrežu za odvodnju procjednih i zaobalnih voda. Odvodnja se vrši gravitacijski pri manjim vodostajima rijeke Bregave, a pri većim vodostajima zatvara se ustava, tako da se procjedne i zaobalne vode zadržavaju u kaseti do trenutka koji osigurava gravitacijsko otjecanje.

Uzimajući u obzir važnost poljoprivredne djelatnosti na području Čapljine, te navodnjavanja i odvodnjavanja kao tehničkih mjera kojima se postiže kvalitetnija poljoprivredna proizvodnja, uvelike je bitna suradnja sektora vodoprivrede i poljoprivrede na donošenju mjera kojima bi se poboljšala poljoprivredna proizvodnja. U tom smislu, jedan od razvojnih prioriteta bilo bi osposobljavanje i održavanje postojećih sustava te izgradnja novih u skladu s postojećim uvjetima i potrebama, a sve u okviru održivog korištenja voda.

Korištenje vode u energetske svrhe

Jedino hidroenergetsko postrojenje na području Čapljine je CHE Čapljina, a u planskom periodu se ne predviđa izgradnja novih.

Korištenje vode za sport i rekreaciju

Vode koje se koriste za sport i rekreaciju na području grada su Hutovo blato u sklopu Parka prirode Hutovo blato, te rijeke Neretva i Trebižat. U turističkoj ponudi su jednodnevni izleti Canoe safari mirnim dijelovima Trebižata, te spuštanje safari čamcima niz brzace i bukove. Uz razne sportove na vodi u ponudi je i razgledavanje netaknute prirode jahanjem.

Zbog očuvanosti prirodnog krajobraza, bogatstva vodom, florom i faunom, te kulturnim nasljeđem, Hutovo blato je postalo najvažniji turistički potencijal Čapljine. U sklopu JP Park prirode Hutovo blato organizirane su mnoge aktivnosti na vodi: foto safari, sportski ribolov, podvodno ronjenje i sl., zbog čega ovo područje predstavlja idealno mjesto za rekreaciju i odmor.

Mnogobrojni rukavci, zatoke i kupališta idealna su mjesta za odmor i rekreaciju na rijeci Trebižat, osobito u ljetnom periodu. Na području Grada Čapljine postoji više tradicionalnih kupališta, odnosno dosta lokacija na kojima se ljudi kupaju. Jedno od takvih je kupalište Jaz na Trebižatu. Na ovom kupalištu se vrši ispitivanje kvalitete vode u ljetnim mjesecima. Ispitivanja provodi Agencija za vodno područje Jadranskog mora. U planskom periodu je potrebno da gradska služba donose odluku o proglašenju

[7] Egis Eau – Montpellier, Egis International Belgrade & T3 Consulting Tim doo – Sarajevo, 2019. g.

kupališta sukladno Pravilniku o kupalištima i kriterijima za utvrđivanje kvalitete vode za kupanje („Službene Novine FBiH“, br. 83/22). Pripremi i donošenju Odluke o proglašenju kupališta prethodi akt županijskog ministarstava nadležnog za vode, usuglašen sa županijskim ministarstvom zdravstva kojim se, pored obaveza svakog od ovih ministarstva za uspostavu i rad kupališta u skladu sa odredbama Pravilnika određuje nadležna laboratorija koja će provoditi monitoring i ocjenu kvaliteta voda za kupanje na kupalištima u općinama/gradovima na području županije. Navedenom odlukom se za proglašena kupališta:

- određuje nadležni laboratorij Federalnog zavoda za javno zdravstvo odnosno kantonalnog zavoda za javno zdravstvo koja provodi monitoring i ocjenu kvalitete vode za kupanje;
- utvrđuju lokacije na kupalištima na kojima se provodi monitoring vode za kupanje;
- utvrđuje trajanje sezone kupanja;
- prikazuje ocjena kvalitete vode za kupanje za prethodnu sezonu i njena klasifikacija za prethodne tri sezone kupanja;
- daje situacijski prikaz plaže;
- prikazuju profili voda za kupanje;
- utvrđuju zabranjene aktivnosti.

3.3. Projekcija razvitka gospodarstva

3.3.1. Razvoj gospodarstva i osnovni nositelji razvitka

Prvi strateški cilj Integrirane strategije razvoja Čapljine 2017.-2027. jeste da je potrebno kreirati povoljno poslovno okruženje za razvoj gospodarstva utemeljenog na proizvodnji, znanju i inovacijama. Ovaj cilj je usmjeren na razvoj gospodarstva Čapljine. Ostvarivanjem ovoga cilja postavlja se temelj za ubrzan razvoj poduzetništva kako i stvaranje uvjeta za povoljno poslovno okruženje.

Broj registriranih subjekata na području Čapljine je posljednjih godina u stalnom porastu što je i vidljivo iz naredne tablice.

Tablica 11: Broj registriranih poslovnih subjekata 2017.-2022.

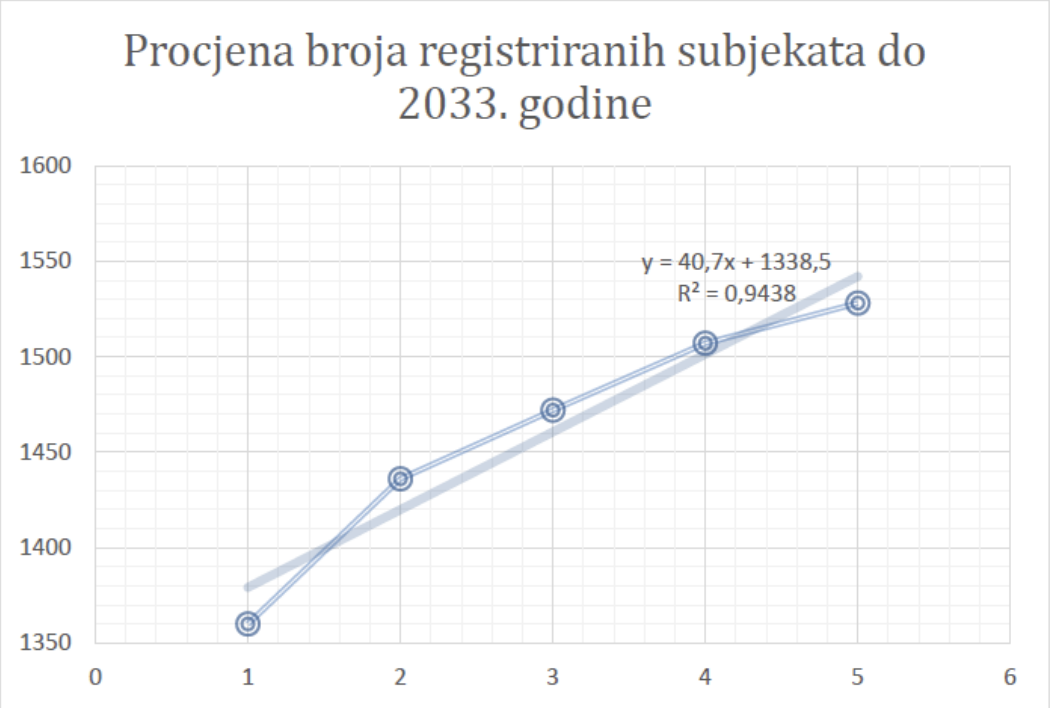
Godina	Broj registriranih subjekata
2017.	1360
2018.	1436
2019.	1472
2020.	1507
2021.	1528
2022.	1583

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Vođeni podacima iz prethodne tablice projicirali smo budući broj registriranih subjekata na području Čapljine koji prema linearnom trendu za period od 2023.-2033. izgleda kako je prikazano u narednoj tablici.

Tablica 12: Procjenjeni broj registracija poslovnih subjekata do 2033. godine

Godina	Procjenjeni broj registriranih poslovnih subjekata
2023.	1623
2024.	1664
2025.	1705
2026.	1746
2027.	1786
2028.	1827
2029.	1868
2030.	1908
2031.	1949
2032.	1990
2033.	2030

Slika 4: LINEARNI MODEL - Procjena broja registriranih subjekata do 2033. godine

Kao osnovni nositelji razvoja za naredni desetogodišnji period 2023.-2033. preferiraju se razvoj poljoprivrede i turizma.

Neorganizirano poljoprivredno gospodarstvo je potrebno pretvoriti u stabilno i održivo obiteljsko gospodarstvo kroz model organiziranja (zadruga ili proizvođačka organizacija), osigurati otkupna mjesta sa svom potrebnom infrastrukturom, težiti razvoju poljske infrastrukture (putovi, električna mreža, odvodnja, navodnjavanje) te razvijati projekte ekološke edukacije poljoprivrednih proizvođača. Prema Integriranoj strategiji razvoja 2017.-2027. Čapljina namjerava potaknuti gospodarski razvoj kroz dovršenje izgradnje i uređenje poslovne infrastrukture, poticanje JPP i kroz privlačenje investicija.

Nastojati će se da se poveća produktivnost kod MSP, da se poveća poljoprivredna proizvodnja i da se u što većoj mjeri poveća zastupljenost novih proizvoda koji imaju konkurentnost s opredjeljenjem da se ostvari i ojača lokalna ekonomija koja će omogućiti pristup većem zapošljavanju.

3.3.1.1. Proizvodno prerađivačke i uslužne djelatnosti

S obzirom na nedovoljni udio poljoprivrede, nesrazmjeran izuzetnim mogućnostima ovog područja, potrebno je planirati se dinamičniji angažman u ovoj djelatnosti. Realna osnova ovakvih predviđanja leži u raspoloživom poljoprivrednom potencijalu sadržanom u plodnom zemljištu, pogodnoj klimi, obilju vode, poljoprivrednom stanovništvu. Ako tome dodamo i tradiciju bavljenja poljoprivredom koja je dugo bila glavni izvor prihoda stanovništva nedvojbeno je da poljoprivredna djelatnost treba ostati i nadalje značajna oblast gospodarskog razvitka i proizvodnog angažiranja stanovništva.

Poljoprivredna proizvodnja je osnov za snabdjevanje stanovništva i odgovarajućih prerađivačkih kapaciteta, značajan faktor povećanja izvoza i izvor prihoda, te je stoga treba potencirati kao intezivnu savremenu proizvodnju poljoprivrednih proizvoda i ubrzati njenu dinamiku razvoja. U tom pravcu treba u narednom planskom razdoblju povećati obujam poljoprivredne proizvodnje a posebice proizvodnje hrane, povećanjem obradivih zemljišnih površina kao i racionalnim korištenjem poljoprivrednog zemljišta, uz primjenu odgovarajućih mjera zemljišne i poreske politike.

Nesporno je da je industrija značajno sredstvo rješenja osnovnih društveno ekonomskih problema te je stoga neizostavan cilj gospodarskog razvitka određenog područja. Budući je i Čapljina bremenita problemima nezaposlenosti i nedovoljne gospodarske razvijenosti u odnosu na postojeće mogućnosti, proces industrijalizacije kao jedan od osnovnih pokretača razvitka treba iz navedenih razloga planirati.

Specifičan cilj poticanja prerađivačke industrije je prerada domaćih poljoprivrednih proizvoda, a pored toga i zadovoljenje potreba područja Čapljine i šire zajednice i za drugim, takozvanim čistim djelatnostima koje svojim tehnološkim procesima ne zagađuju okoliš.

Po prirodi djelovanja, primarna poljoprivredna proizvodnja i prerada poljoprivrednih proizvoda dvije su različite proizvodne grane, ali su po svojoj uzajamnoj ovisnosti, dijelovi jedinstvene reprodukcijske cjeline i dvije su od tri karike u lancu hrane od njive do potrošača.

Povoljna klima i dobar zemljopisni položaj, uz obilje vode, stvaraju preduvjete za domaću kvalitetu poljoprivrednih proizvoda s visokim prinosima. Naravno, bez izgradnje tržišne infrastrukture (otkupljivači, pakirnice i hladnjače), te sustava nadzora kvalitete i zdravstvene ispravnosti, nije moguće očekivati ozbiljnu ekspanziju poljoprivredne proizvodnje.

S obzirom na sezonski karakter voća i povrća, javljaju se velike potrebe za hladnjačama kao načinom čuvanja sirovina do prerade. U sklopu budućih investicijskih projekata upravo aktivnosti izgradnje ovih objekata treba snažno podržati, što će osigurati otkup domaće proizvodnje, produljiti razdoblje ponude i povećati udio domaće proizvodnje na tržištu. Time će se stvoriti preduvjeti za ujednačavanje kvalitete i ispunjavanje standarda sigurnosti hrane, čime se pruža mogućnost pokretanja izvoza proizvoda na strana tržišta.

Industrijska proizvodnja gotove hrane u FBiH nije na zadovoljavajućoj razini i rijetki su proizvođači koji se njom bave. Hrana za djecu i dijetetska hrana se ne proizvode. Tražnja za dijetetskom hranom koja je namijenjena športašima, bolesnim osobama, osobama sa prekomjernom težinom i slično, je u porastu. Na domaće tržište ovakvi proizvodi dolaze iz uvoza, što bi moglo biti motivom za domaće uspostavljanje i ove proizvodnje.

Uslužne djelatnosti tercijernog sektora, trgovina, zanatstvo i druge razne vrste usluga, treba dalje usmjeravati u cilju zadovoljenja potreba stanovništva i nezaobilazno ih staviti u službu razvitka turizma. Tercijarni sektor se treba razvijati intenzivno kako ne bi postao ograničavajući faktor rasta društvenog proizvoda i gospodarskog razvitka.

Budući trgovina predstavlja značajan segment gospodarske strukture na području Čapljine, važno je sagledati pravce dalje aktivnosti u ovoj oblasti. Prije svega neophodno je trgovinu razvijati do razine zadovoljenja potreba stanovnika, unaprijediti organizaciju rada i povećati efikasnost poslovanja, intenzivirati procese povezivanja i suradnje prometnih i proizvodnih poduzeća u cilju potpunije snabdjevenosti tržišta robom odgovarajućeg asortimana i kvalitete.

3.3.1.2. Turizam

Dobra infrastrukturna povezanost Čapljine s turističkim centrima u okruženju, daje joj poziciju tranzitnog turističkog odredišta. Turistički sadržaji, atrakcije i manifestacije (agro-turizam, foto-safari, kanu-safari, rekreativno jahanje, promatranje ptica, čapljinsko kulturno ljeto, likovne kolonije, ljetni i zimski karneval i dr.) još uvijek su na bazi jednodnevne turističke ponude koja treba prerasti u višednevnu turističku ponudu. Izgradnjom hotela u centru grada, te sve većim smještajnim kapacitetima u ruralnim dijelovima stvaraju se uvjeti za disperziju turističke ponude na ruralna područja. Spajanjem turističke ponude u jedan prepoznatljiv turistički proizvod, brend, Čapljina može prerasti u turističku destinaciju u kojoj će se turisti zadržavati, boraviti te istinski uživati u ljepoti krajolika, turističkim atrakcijama, gastro-ponudi te gostoprimljivim ljudima.

Razvoj cjelovite turističke ponude temelji se na iskorištavanju postojećih potencijala, obogaćivanju postojeće ponude turističke destinacije, odnosno stvaranju i razvoju nove turističke ponude. Čapljina želi osigurati dugoročnost pozitivnih učinaka održivim korištenjem prirodnih i kulturnopovijesnih potencijala, aktivnim sudjelovanjem u njihovom očuvanju i razvoju, stvaranjem okruženja privlačnog za investitore te djelotvornom promocijom. Za kvalitetno praćenje učinaka turizma potrebno je kontinuirano provoditi redovita tržišna istraživanja o tendencijama u različitim vidovima turizma. Ona omogućavaju uvid u stanje i kretanje ponude i potražnje i stvaranje kvalitetne podloge za donošenje odluka u vođenju turističke politike u pojedinim segmentima.[8]

Ruralni, agro i ekoturizam se odvija na seoskom gospodarstvu, nalazi se izvan urbanog dijela grada i nema oblike masivnosti. Seoska gospodarstva svoju egzistenciju temelje na poljoprivredi, a sav višak plasiraju u turizam. Dopunsku zaradu ostvaruje u vlastitom dvorištu, što podrazumijeva aktivno uključivanje cijele obitelji. Turistima se daje mogućnost kontakta s prirodom i dozvoljava im se sudjelovanje u aktivnostima, tradiciji i životnom stilu lokalnih ljudi. Njihova turistička ponuda se temelji na tome da nude mogućnost smještaja na svome gospodarstvu, vlastite ekološke proizvode što je poveznica s agroturizmom, radionice s mogućnošću učenja starih zanata, neposredni kontakt s domaćim životinjama, sudjelovanju u poljoprivrednim radovima, i sl. Ovaj vid turizma stvara mogućnost razvitka dosad slabo razvijenih područja. Razvojem agroturizma stvara se tržište i izvozni kanal za razne visokokvalitetne tradicijske poljoprivredno prehrambene proizvode, što otvara prostor za zapošljavanjem, održavanjem i privlačenjem stanovništva. U cilju aktiviranja ruralnog prostora potrebno je povezati turizam i poljoprivredu kroz ekološku proizvodnju zdrave hrane. Ova poveznica bi trebala stvoriti specifičnu ponudu kroz koju bi oživjela tradicijska gospodarstva i etnološka baština. Akcent je potrebno staviti na demografsku održivost i rast, te održivim korištenjem postojećih resursa Čapljine kroz turizam i poljoprivredu doprinijeti i povećanju BDP.

[8] Integrirana strategija razvoja općine čapljina 2017-2027

3.3.2. Prostorni razmještaj gospodarskih aktivnosti

Čapljina je svojim položajem predodređena za intenzivan razvoj gospodarstva gdje poljoprivreda treba imati važnu ulogu. Prema važećoj Integriranoj strategiji razvoja općine Čapljina 2017-2027, Čapljina bi trebala poticati otvaranje proizvodnih i izvoznih tvrtki čime će i na taj način voditi i brigu o zapošljavanju lokalnog stanovništva. Potrebno je razviti i poticajne mjere za rast i razvoj malih i srednjih poduzeća. Poljoprivrednim proizvođačima kao i široj populaciji moraju se osigurati edukacije o važnosti tla, njegovoj neobnovljivosti u slučaju lošeg gospodarenja i planiranja. Potrebno je razviti programe educiranja šire populacije o opasnostima i multidimenzionalnosti erozivnih procesa, te načinima zaštite i popravke tala. U cilju dobivanja potpunog uvida u stanje i kvalitetu zemljišnih resursa trebalo bi uložiti napor i resurse u temeljito bonitiranje poljoprivrednih i šumskih površina, neovisno o procesu koji se odvija na nivou Federacije. Ovo podrazumijeva formiranje baza podataka te korištenje GIS-a, uz individualno bonitiranje svake lokacije koja se ocijeni zanimljivom za razvoj poljoprivrede, te redovito provođenje kontrole plodnosti tla, uz napomenu primjene subonitetne, odnosno klasne upotrebne vrijednosti za tla.

Oživljavanje seoskih područja i uopće razvoj ruralne demografske slike, prioritetni je zadatak na kojemu će se iskazati veći dio gospodarskih aktivnosti. Budući da područje obiluje prirodnim bogatstvima jasno je da gospodarstvo treba biti usmjereno na njihovo iskorištavanje. Stoga se može sa sigurnošću tvrditi da će Čapljina u narednom planskom razdoblju svoj razvoj bazirati na poljoprivrednoj proizvodnji, industriji „čistih djelatnosti“, poticanju izvoza i turizmu. Kako bi se unaprijedila poljoprivredna proizvodnja i pomoglo proizvođačima, Čapljina treba nastaviti raditi na uređenju poljoprivredne infrastrukture, razvijanju daljnjih poticajnih mjera i brendiranju lokalnih proizvoda. Uz postojeću tržnicu na veliko potrebno je stvoriti preduvjete za izgradnju tržnice na malo čime bi se malim proizvođačima omogućio bolji plasman poljoprivrednih proizvoda. Unutar poslovne zone Zvirovići, a prema Integriranoj strategiji razvoja, planira se izgradnja regionalne tržnice na veliko sa pratećim sadržajima.

Budući će se gospodarska aktivnost u narednom planskom razdoblju temeljiti na razvitku proizvodno prerađivačkih, uslužnih i turističko ugostiteljske djelatnosti, neophodno je utvrditi i njihovu organizaciju u prostoru.

U postojećim gospodarskim zonama Naklo, Zgoni, Klepci, Tasovčići i Nerezi smješteni su objekti proizvodne i uslužne djelatnosti. Većina ovih zona su uglavnom novoformirane i nalaze se u fazi razvoja tako da u njima postoje značajne prostorne rezerve. To znači da odgovaraju i za buduću razvojnu gospodarsku aktivnost proizvodno prerađivačkih i uslužnih djelatnosti u okviru svojih sadašnjih prostornih granica.

Pored objekata u istaknutim gospodarskim zonama, na području Čapljine zadržavaju se postojeći objekti proizvodnih, uslužnih i ugostiteljske djelatnosti smješteni u ruralnim centrima ili gradskom prostoru, ali bez mogućnosti njihovog daljeg širenja u prostoru.

Zbog postojanja značajnih površina poljoprivrednog zemljišta te orijentacije stanovništva ka bavljenu poljoprivrednom proizvodnjom, na području naselja Gabela postoji potreba za razvojem prerađivačke djelatnosti. Na ovom prostoru moguće je djelovanje više objekata različite prerade i dorade, skladištenja i otkupa poljoprivrednih proizvoda i iz razloga blizine granice s Republikom Hrvatskom te usmjeravanja ka izvozu domaćih proizvoda.

Obzirom na planirani razvoj ključnih prometnica u cestovnom prometu i planirani položaj čvorišta na autocesti u Koridoru Vc, izvjesno je otvaranje novih gospodarskih zona na Domanovićima i u Zvirovićima. U njima treba smještati djelatnosti tzv. sekundarnog sektora. Tu se podrazumijevaju razne poslovne djelatnosti, trgovinsko zanatske usluge, skladišta i servisi, te ostale slične djelatnosti koje svojim postojanjem i radom ne otežavaju niti ugrožavaju ostale djelatnosti i okoliš.

Sukladno načelu uspostave održivog razvitka turizma planom se osigurava obogaćivanje turističke ponude područja Čapljine nedostajućim smještajno ugostiteljskim kapacitetima. Izgradnja hotelsko apartmanskog kompleksa planirana je na prostoru naselja Šurmanci. Objekte i sadržaje ugostiteljsko turističke i sportsko rekreacijske namjene moguće je u skladu sa utvrđenim mjerama zaštite smjestiti i na područja Hutovog blata i Trebižata.

Zaključno slijedi da potpunijim iskorištenjem utvrđenih prostora u postojećim gospodarskim zonama i otvaranjem novih poslovnih zona osigurati će se dovoljno prostornog kapaciteta za planirani gospodarski razvitak Čapljine.

3.3.3. Ocjena gospodarske aktivnosti sa stanovništva utjecaja na okoliš

Gospodarstvo je potrebno uskladiti s ekološki prihvatljivim tehnologijama i tehnikama. Kao poticaji poduzećima i potrošačima da se okrenu zelenim tehnologijama mogu poslužiti porezi i subvencije. Politikom zaštite okoliša želi se postići ravnoteža između naše potrebe za razvojem i iskorištavanjem prirodnih resursa te obveza da se budućim generacijama ostavi zdravo naslijeđe.

Sektori kao industrija, poljoprivreda, turizam, promet, energetika imaju veliki utjecaj na okoliš. Potrebno je da nam ti sektori nastave pružati potrebne usluge, a da se pri tome ne ugrožava okoliš od kojeg ovisimo.

Stoga u obzir dolazi gospodarstvo koje koristi komparativne prednosti područja na kojem se razvija (geoprometni položaj, klimatski uvjeti, prirodni resursi, ljudski potencijal, tradicija, znanje, vještine) uz primjenu suvremenih dostignuća biotehnologije i novih proizvodnih procesa, stimuliranjem okolišno povoljne proizvodnje i razvoja poljoprivredne i prerađivačke djelatnostima u određenim, za to primjerenim, područjima, kao i proizvodnju zdrave hrane, brži i dinamičniji razvoj ugostiteljstva i više vidova kontinentalnog turizma, lovnog, rekreacijskog te turizma na seoskim gospodarstvima, prometa i veza s naglaskom na jačanje integralnog transporta, razvoj obrtništva, poduzetništva i kućne radinosti.

Jedan od strateških ciljeva Integrirane strategije razvoja općine Čapljina 2017.-2027. jeste i očuvanje okoliša kao preduvjet uravnoteženog gospodarskog razvoja. Tim ciljem se u Integriranoj strategiji razvoja nalaže da Čapljina u suradnji sa višim razinama vlasti, javnim poduzećima, NVO-s za zaštitu prirode i okoliša uspostavi intersektorsku suradnju na zaštiti, očuvanju i racionalnom korištenju prirodnih resursa koji mogu generirati održive gospodarske aktivnosti, a to su:

- ulaganje u alternativne/čiste izvore energije,
- ulaganja u plantaže aromatičnog i ljekovitog bilja,
- ekološku proizvodnju,
- ekološki održive turističke zone,
- razvojne programe,
- jačanje ruralnog razvoja itd.

3.4. Procjena razvitka društvene infrastrukture

Planiranje i projiciranje društvenih djelatnosti danas se znatno razlikuje od planiranja prije četrdesetak godina, kada je sva društvena infrastruktura bila u državnom vlasništvu i upravljana iz istoga izvora. Danas je uski prostor uprave i administracije ostao u isključivom javnom sektoru dok ostale djelatnosti sve više ulaze u privatnu sferu. Posebno se to osjeti na području obrazovanja (privatni vrtići, škole i fakulteti), zdravstva (privatne ordinacije, ljekarne), socijalne zaštite koja je često u vlasništvu vjerskih organizacija (privatna prihvatilišta, domovi za stare i nemoćne osobe, za djecu s posebnim potrebama), turizma i medija. Stoga se projekcija društvenih djelatnosti danas dosta zasniva na preporukama javnoj upravi u kojem smjeru poticati i razvijati područje kroz poticaje i olakšice u gospodarstvu.

Osnovni inputi pri ovoj vrsti projekcije dobijeni su od nadležnih službi u Čapljini. U nastavku će biti prikazane potrebe za svaku od društvenih djelatnost: predškolski odgoj, školstvo, zdravstvena i socijalna zaštita, sport i rekreacija, kultura i javna uprava.

Predškolski odgoj

U periodu od donošenja prethodnog plana u Čapljini je kapaciteti potojećeg vrtića su prošireni te je u planu izgradnja novog dječjeg vrtića s jaslicama na lokalitetu Ada-Bad, prema uvjetima iz Regulacijskog plana Ada-Bad 2. Potrebe za novim kapacitetima u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja se konstantno povećavaju, te je i u Čapljini potrebno planirati nove objekte, posebno u većim naseljima Gabela, Višići, kako bi se roditeljima usluga predškolskog odgoja djece što više približila i dala dodatni poticaj za zaposlenje.

Školstvo

S obzirom da ukupne površine po uceniku (zemljišta za zgradu, rekreaciju, sportske terene, zelene površine, trijemove i dr.) koje propisuje Pedagoški standard i normativ osnovnog i srednjeg školstva HNŽ treba iznositi 30-40 m2, a iznimno zbog guste izgrađenosti naselja površina potrebnog zemljišta može biti 20 m2 po učeniku, evidentno je da postojeće površine objekata osnovnih i srednjih škola na području Čapljine ne zadovoljavaju minimalne uvjete za obavljanje nastavnih aktivnosti.

Za Čapljina je i prethodim planom planirano, a ovims e samo prenosi da se do kraja planskog razdoblja treba osigurati još oko 2.000 m2 školskog prostora za potrebe odvijanja osnovnog obrazovanja.

Prostorne potrebe iskazane su posebno u centru Čapljini gdje bi u budućnosti trebalo osigurati sveukupno 17.000 m2 prostora objekata osnovnog obrazovanja. Također se planira proširenje kapaciteta područnih škola u naseljima Čeljevo i Domanovići sa sadašnjih 145 m2 (Čeljevo) i 660 m2 (Domanovići) na potrebnih 700 m2 u Čeljevu odnosno 4000 m2 u Domanovićima.

Trend ponude cjelodnevnog boravka djece nižih razreda osnovne škole unutar školskog objekta je sve više zastupljen, a omogućio bi roditeljima mogućnost rada unutar svog mjesta, ako bi škola ponudila uslugu cjelodnevnog boravka djece.

Srednja strukovna škola producira kvalitetna zanimanja prateći stanje na tržištu rada kao i za potrebe lokalne zajednice. Budući se nastava dviju srednjih škola odvija u jednoj zgradi, nesporno je da je prioritet planiranja osigurati nove prostore za izvođenje nastavnog procesa. Stoga je potrebno planirati izgradnju nove školske zgrade, iz razloga što u postojećoj nastavu pohađa veliki broj učenika, što nije u skladu s pedagoškim normativima. Time bi se osigurao prostor od potrebnih 4000 m2.

Zdravstvena i socijalna zaštita

Iskazane potrebe za proširenjem kapaciteta primarne zdravstvene zaštite u Čapljina ukazuju na planiranje izgradnje novog doma zdravlja – Dom zdravlja Čapljina II. Također je, uz proširenje prostornih kapaciteta, od značaja za daljnji razvoj modernizacija postojećih objekata zdravstva kao i poboljšanje/povećanje kadrovske strukture u ovoj oblasti. Uz sve ambulante treba planirati i ljekarne.

U daljem razvoju socijalne zaštite u Čapljini prioritet treba dati jačanju i unaprijeđenju rada službe za socijalni rad, povećanju prostornih kapaciteta za smještaj starih i iznemoglih lica te osiguranju smještaja djece s poteškoćama.

Potrebe stanovništva za unaprijeđenjem socijalne zaštite podmirile bi se izgradnjom doma za stare i nemoćne i ustanove za skrb o djeci s posebnim potrebama na području.

Sport i rekreacija

Djelatnosti sporta i rekreacije su široko razvijene među stanovništvom Čapljin. Mnogobrojna sportska društva više raznorodnih sportova aktivno djeluju, te je nesporno da su sport i rekreacja veoma važni i da im treba posvetiti posebnu pažnju. Sukladno tome zanimanje škola, kako osnovnih tako i srednjih, je pozitivno u smislu održanja i razvitka sportske aktivnosti stanovnika. Međutim, stanje sportskih objekata i terena u školama je nezadovoljavajuće. Od ukupno sedam škola dvije imaju sportsku dvoranu i ukupno šest vanjskih terena. Pored toga postoje još tri sportska objekta (sportska dvorana s tribinama, otvoreni sportski centar s više terena, mala sportska dvorana u sklopu škole).

Zaključno slijedi da je od iznimne važnosti po razvoj sportskih djelatnosti izgradnja modernog gradskog sportsko rekreacijskog centra, u kojem bi bili sadržani raznorodni sportski tereni, bazeni otvorenog i zatvorenog tipa, te svi prateći sadržaji jednog takvog objekta. Uz to treba prioritetno rješavati i pitanje izgradnje dvorana za tjelesnu kulturu i igrališta uz škole tamo gdje ne postoje.

Nedostaje atletski stadion.

Kultura

U narednom planskom razdoblju neophodno je stvarati uvjete za sveobuhvatniji razvoj svih oblasti kulturne djelatnosti. Preduvjet leži u proširenju prostornih kapaciteta koji u današnje vrijeme ne zadovoljavaju sve potrebe stanovništva Čapljine za kulturnim sadržajima.

Multimedijalni kulturni centar je osnovni nositelj kulturnih aktivnosti modernog doba i svojom djelatnošcu može obuhvatati područje nekog grada, općine, ali i šire regije. Njegova djelatnost je raznolika i objedinjava većinu kulturno-obrazovnih djelatnosti u pojedinim sredinama, organizaciju raznih priredbi, škola stranih jezika i obrazovanje odraslih. Jedan dio tih djelatnosti u narednom će razdoblju dobiti prioritet ako se imaju u vidu potrebe i mogućnosti za uspostavljanje kulturnih sadržaja u Čapljini.

Postojeći kapacitet gradskog kina u Čapljini nedostatan je, te stoga treba planirati njegovo proširenje. Također stanovništvo ima izraženu potrebu i za izgradnjom kazališta te s tim treba računati u iznalaženju adekvatnog prostora.

Na području Čapljina su sačuvani mnogobrojni izuzetno vrijedni spoemnici kulture koji mogu biti osnov za razvoj nekih specifičnih oblika kulturne djelatnosti.

U planskom razdoblju moguće je utemeljiti muzej te tako se uključiti u mrežu muzeja Hercegovačkoneretvanske županije. Muzeji na području HNŽ posjeduju vrlo bogat arheološki, historijski, arhivski, etnografski i umjetnički materijal, a njihov je osnovni zadatak nalaženje, skupljanje, obrada, čuvanje i prezentacija tih materijala.

Jedan od ciljeva koji mogu značajno doprinijeti turističkom razvoju je i kompleksna prezentacija – izložba građe s područja cijelog teritorija Čapljine kao cjeline u nekom primjerenom izložbenom prostoru. Trebalo bi stvoriti izložbu kojom bi se Čapljina mogla predstaviti svim posjetiteljima, bilo turističkim, bilo stručnim poznavateljima kulturno povijene građe, posebno u području arheoloških i etnografskih istraživanja, restauratorskih poslova i galerijske djelatnosti. Korisno bi bilo otvoriti niz galerija uz pomoć kojih bi se značajnije razvijale djelatnosti likovne umjetnosti.

Po broju članova koje okuplja, kulturno-umjetnički amaterizam je, svakako, najbrojnija i najraširenija djelatnost na području Čapljine.

U ostavrenju naprijed navedenih ciljeva kao potreba iskazala se izgradnja jedne moderne kulturne ustanove u središtu Čapljine, čime će biti zadovoljene mnogobrojne potrebe stanovništva za kulturnim sadržajima.

Javna uprava

Kako je već spomenuto u Prostornoj osnovi funkcije uprave i administracije uglavnom u svemu zadovoljavaju na razini lokalne jedinice i u skladu je s dostignutim stupnjem društveno gospodarskog razvitka Čapljine.

Općenito, razvoj javnih službi slijedi razvoj i razmještaj njegovih korisnika i na taj način poboljšava standard i razinu kvalitete života. Iz toga razloga neophodno će biti, prateći planirani proces konurbacije naselja, uspostaviti prateće javne funkcije.

Županijskim prostornim planom planirano je proširenje općinskog suda u Čapljini.

3.4.1. Prostorni razmještaj sadržaja društvenih djelatnosti u 2020. godini

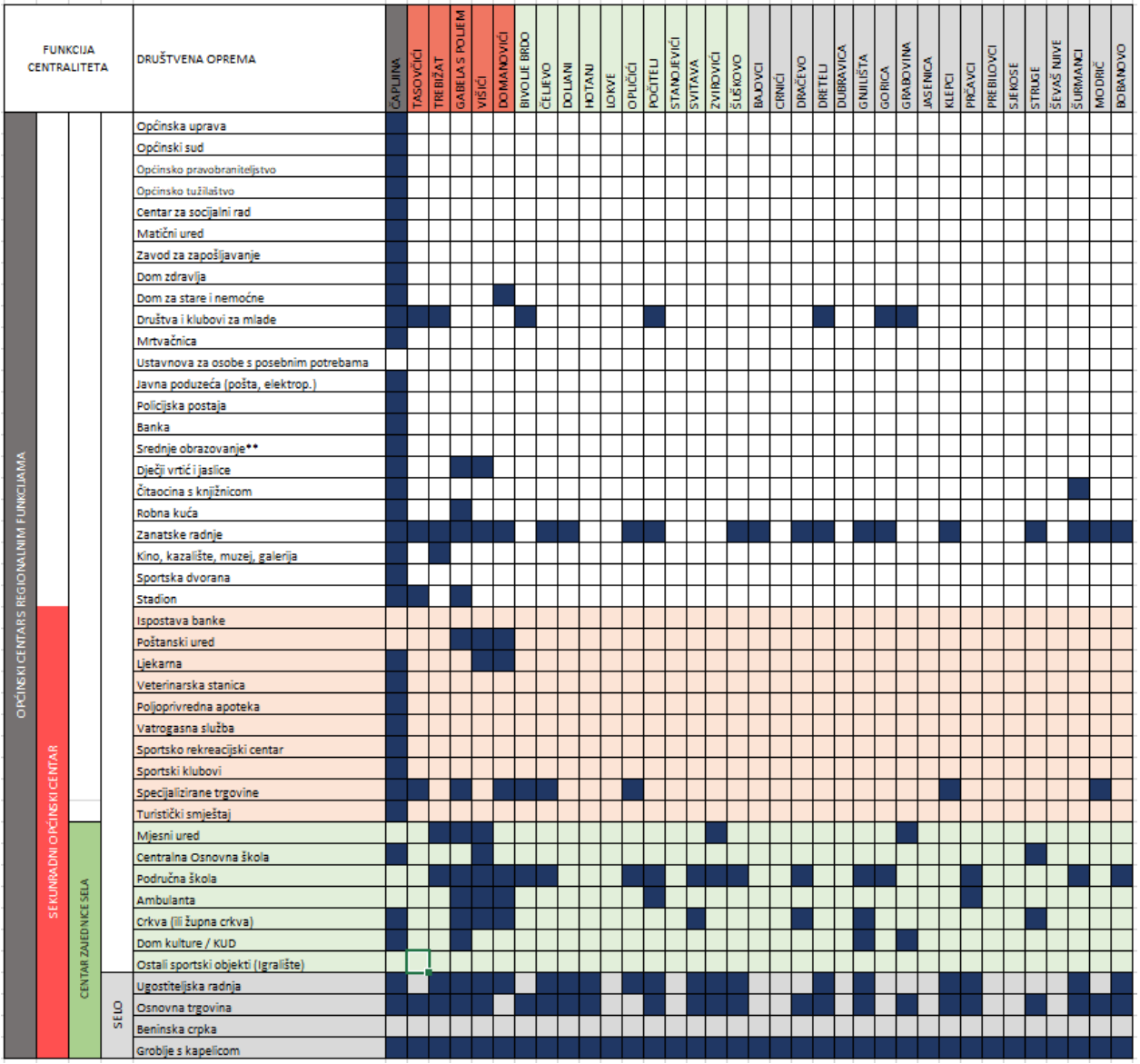
Najveća koncentracija funkcija društvene infrastrukture i nadalje će se zadržati u centru – grad Čapljina. Istovremeno će, obogaćivanjem javnim sadržajima, jačati i budući sekundarni centri (Domanovići, Gabela-Višići).

Trebižat, Čeljevo i Počitelj zapremaju također izvjestan broj društvenih djelatnosti, slično kao što je slučaj sa opremljenošću u naseljima Gnjilišta, Grabovine i Tasovčići.

Slijedeću grupaciju, s obzirom na zastupljenost sadržajima društvene infrastrukture čine naselja: Bivolje brdo, Dretelj, Klepci, Prčavci, Modrič I Bobanovo selo.

Doljani, Dračevo, Struge, Šurmanci, Zvirovići I Šuškovo naselje zadovoljavaju po društvenoj infrastrukturi razinu gravitacijskog naselja, dok preostala naselja neće posjedovati ni taj najniži stupanj opreme javnim sadržajima (Gorica, Hotanj, Opličići, Svitava, Bajovci, Ševaš njive, Crnići, Dubravica, Jasenica, Lokve, Prebilovci, Sjekose I Stanojevići).

Pobliže o razmještaju društvenih djelatnosti po naseljima govori tablični prikaz u nastavku.

FUNKCIJA CENTRALITETA
DRUŠTVENA OPREMA
ČAPLJINA
TASOVČIĆI
TREBIŽAT
GABELA S POLJEM
VIŠIĆI
DOMANOVIĆI
BIVOLJE BRDO
ČELJEVO
DOLJANI
HOTANJ
LOKVE
OPLIĆIĆI
POČITELJ
STANOJEVIĆI
SVITAVA
ZVIROVIĆI
ŠLJEŠKOVO
BAJOVCI
CRNIĆI
DRAČEVO
DRETELJ
DUBRAVICA
GNJILIŠTA
GORICA
GRABOVINA
JASENICA
KLEPCI
PRČAVCI
PREBILOVCI
SJEKOSE
STRUGE
ŠEVAŠ NJIVE
ŠURMANCI
MODRIČ
BOBANOVO
OPĆINSKI CENTAR S REGIONALNIM FUNKCIJAMA
SEKUNDARNI OPĆINSKI CENTAR
CENTAR ZAJEDNICE SELA
SELO
Općinska uprava
Općinski sud
Općinsko pravobranitelјstvo
Općinsko tužilaštvo
Centar za socijalni rad
Matični ured
Zavod za zapošljavanje
Dom zdravlja
Dom za stare i nemoćne
Društva i klubovi za mlade
Mrtvačnica
Ustavnova za osobe s posebnim potrebama
Javna poduzeća (pošta, elektrop.)
Policijska postaja
Banka
Srednje obrazovanje**
Dječji vrtić i jaslice
Čitaonica s knjižnicom
Robna kuća
Zanatske radnje
Kino, kazalište, muzej, galerija
Sportska dvorana
Stadion
Ispostava banke
Poštanski ured
Ljekarna
Veterinarska stanica
Poljoprivredna apoteka
Vatrogasna služba
Sportsko rekreacijski centar
Sportski klubovi
Specijalizirane trgovine
Turistički smještaj
Mjesni ured
Centralna Osnovna škola
Područna škola
Ambulanta
Crkva (ili župna crkva)
Dom kulture / KUD
Ostali sportski objekti (Igralište)
Ugostiteljska radnja
Osnovna trgovina
Benzinska crpka
Grobije s kapelicom

3.5. Projekcija fizičke infrastrukture

3.5.1. Cestovni promet

Rješenje sustava cestovnog prometa u velikoj mjeri se oslanja na postojeći model, koji je preinačen u skladu sa ciljevima prostornog uređenja te nastalim i planiranim promjenama nastalim u prostoru.

Planirana mreža javnih cesta je razvrstana sukladno stanju i očekivanoj funkciji određenih cesta u budućem sustavu.

Prostornim planom predviđena je gradnja novih dionica javnih razvrstanih cesta, nerazvrstanih cesta i ulica u naselju te rekonstrukcija postojeće cestovne mreže u skladu sa planskim značajem pojedinih cestovnih pravaca.

Planirana i izgrađena cestovna mreža razvrstana je prema funkcionalnom značaju i očekivanom prometnom opterećenju na sljedeće kategorije:

- Autoceste (AC),
- Brze ceste (BC),Magistralna ceste (MC),
- Regionalne ceste (RC),
- Lokalne ceste (LC),
- i ostale nerazvrstane ceste: nekategorizirani planinski, protupožarni i gospodarski putevi.

Mreže cesta višeg reda

Magistralne ceste su u nadležnosti Cesta FBiH, a regionalne ceste su u nadležnosti Uprave za ceste Hercegovačkonertvasnke županije. Ovo su tijela Federacije odnosno županije nadležna za obavljanje upravnih i stručnih poslova, osiguranje materijalnih i drugih uvjeta za održavanje, zaštitu, rekonstrukciju, izgradnju i upravljanje javnim cestama

Područje Čapljine leži na glavnim prometnim koridorima BiH: magistralna cesta M17 i autocesta na koridoru Vc u smjeru sjever-jug i Jadransko-jonskoj autocesti u smjeru istok-zapad. Interregionalno čvorište „Počitelj“ između koridora Vc i Jadransko-jonske autoceste se nalazi na teritoriju Čapljine, čime je ovaj prostor pod jakim utjecajem ove mreže. Lokalna mreža je preko mreže regionalnih i magistralnih cesta spojena na mrežu autocesta, i to na autocestu u koridoru Vc preko petlje Zvirovići na R425a/odnosno M6 i petlje Počitelj između autoceste na koridoru Vc i magistralne ceste M6 . Autocesta na koridoru Vc, u trenutku izrade ovog plana je u fazi izgradnje, i to od posebnog značaja za Grad Čapljinu poddionice Zvirovići – Počitelj i Počitelj – Buna. Za Jadransko-jonsku autocestu se trenutno izrađuje investicijsko-tehnička dokumentacija.

U mreži magistralnih cesta je dio magistralne ceste M17, s pravcem pružanja sjever-jug i magistralna cesta M6, s pravce pružanja istok-zapad. Dio magistralne ceste M6 prolazi kroz uže urbano područje grada Čapljina. Izmještanje ovog dijela magistralne ceste na pravac Gornji Trebižat – Struge - Klepci i stavljanjem u funkciju obilaznice je od velikog značaja za grad Čapljina. Trasa i koridor ove ceste su ucrtane u grafički dio plana, a na temelju urađenog idejnog projekta. Izrada tehničko-investicijske dokumentacije i izgradnja ove ceste je u nadležnosti Federacije BiH, odnosno JP Ceste FBiH. Dio mreže magistralnih cesta je postala i prethodno regionalna cesta R426, dionica Dračevo – Cerovica, sada M17.4. Horizontalni i vertikalni elementi ove ceste, gabariti, profil, kolnički zastor su loši stoga je rekonstrukcija ove ceste dio planiranih aktivnosti županijske uprave cesta.

Tablica 13: Popis cesta višeg reda

Oznaka	Dionica	Dužina ceste[9] [km]	Status
Kategorija: Autoceste			
Vc	Zvirovići – Počitelj – Buna	18	Postojeća; U izgradnji
Jadransko - jonska	Interregionalni čvor Počitelj - Stoac	7,5	Izrada tehničko-investicijsko dokumentacije (Idejni i glavni projekt)
	Ukupno autoceste	**25,5**	
Kategorija: Magistralne ceste			
M6	Vitina – Tasovčići - Masline	20,3	Postojeća. Planirano izmještanje dijela M6 koji prolazi kroz uže urbano područje grada Čapljina u dužini 8,3 km
M 17	Buna – Tasovičići – granica RH	20,66	Postojeća.
M 17.4	Dračevo – Cerovica	13,9	Nekadašnja R426. Prekategorizirana. Uslijed tloših tehničkih elemenata planirana rekonstrukcija.
	Ukupno magistralne ceste	**54.86**	
Kategorija: Regionalne ceste			
R 425a	Zvirovići – Trebižat i Čapljina – Struge-Granica RH	6,8 + 10,6	
	Ukupno regionalne ceste	**17,4**	

Mreža lokalnih cesta

Čapljina ima razvijenu mrežu putova koji povezuju njena brojna sela sa mrežom cesta višeg reda, ili koja povezuje naselja međusobno. Potrebno je izvršiti njihovo razvrstavanje na lokalne ceste, javne staze, gradske ulice i ostale nerazvrstane ceste. Prijedlog razvrstavanja utvrđuje nadležni organ, a odluku o razvrstavanju lokalnih cesta donosi Skupština HNŽ/K.

U dokumentacijskoj osnovi ovog Plana su dati podaci o kompletnoj mreži spomenutih putova koji su prikupljeni na temelju aktualnog orto-foto snimka i terenskih očevida, u ovom dijelu plana u tablici ispod i na grafičkim prilozima se daje popis i prostorni položaj cesta, koje bi mogle biti razvrstane kao lokalne ceste. Njihova ukupna duljina je 98,3 km.

Na mrežu lokalnih cesta naslanja se mreža nerazvrstanih cesta. Mrežu nerazvrstanih cesta čine: ulice, mjesne ceste, mjesni, poljski i šumski putevi ili ceste koje spajaju dva naselja, a nisu razvrstane

[9] Dužina ceste se odnosi na dužinu unutar teritorija Grada Čapljina

posebnim propisima, te druge nerazvrstane javne površine na kojima se odvija promet. Ukupna duljina mreže nerazvrstanih cesta je oko 100 km.

U narednom tabelarnom prikazu lokalne mreže cesta su prikazane ceste koje bi trebale biti razvrstane kao lokalne.

Tablica 14: Popis lokalnih cesta

Oznaka L…	**Dionica**	**Dužina ceste [km]**
1.	Stari most -M17 - Tasovčići	1,75
2.	Tasovčići – Klepci – M17	1,60
3.	Klepci (Bregava) – Pribilovci - Karaotok	5,20
4.	Pribilovci – Pribilovci G.	3,10
5.	Klepci – Gnjilište - Karaotok	4,50
6.	Čeljevo (nasip) – M17 - Gnjilište	2,60
7.	Višići (M17) - Farma	1,20
8.	Višići (M17) – Krupa (M17)	1,20
9.	Sjekose (R426) - Svitava	3,10
10.	Doljani (M17)-Metković (M17)	2,10
11.	Krupa (M17) – Gabela – Gabela polje - Metković	4,40
12.	Gabela polje	3,10
13.	Struge – Gorica – Jasenica – Vinište	7,80
14.	Trebižat – Muše - Brajkovići	1,25
15.	Muša - Grabovina	0,75
16.	Čapljina – Dretelj - Šurmanci	8,20
17.	Šurmanci – Bijakovići (granica)	5,00
18.	Muminovača – Strmac - Počitelj	2,00
19.	Strmac – Gradina – Ševaš njive	3,40
20.	Muminovača - Hotanj	1,30
21.	Šunja Glava – Šuškovo - Opličići	9,10
22.	Potkosa – Opličići - Prenj	3,30
23.	Strmac – Bivolje polje	1,20
24.	Glavica – Bivolje brdo - Strmac	4,25
25.	Kevčići – Gagrice – Lokve – M6	7,50
26.	Domanovići – Topola (Buna)	5,6
27.	Topola (Pijesci) - Stanojevići	3,80
	Ukupno lokalne ceste	**98,3 km**

U narednom planskom periodu treba osigurati njihovo kontinuirano održavanje i rehabilitaciju, a usporedo s tim i postupno podizanje kvalitete, odnosno rekonstrukciju.

Planske odredbe vezane uz cestovnu infrastrukturu

Na postojećoj cestovnoj mreži državnog, županijskog i lokalnog značaja predviđeni su i dozvoljeni sljedeći zahvati:

- Izgradnja novih dionica cesta sukladno planskim rješenjima;
- Korekcija nepovoljnih građevinskih elemenata trasa, prvenstveno na mjestima gdje su prometne nezgode najčešće (proširenje profila ceste, povećanje horizontalnih i vertikalnih radijusa i sl.);
- Modernizacija (asfaltiranje) preostalih lokalnih cesta sa makadamskim zastorom;
- Rekonstrukcija i rehabilitacija dotrajale kolničke konstrukcije;
- Opremanje cesta.

Rekonstrukcijom i rehabilitacijom postojećih cesta potrebno je obuhvatiti cjelovito rješenje trase sa svom infrastrukturom, javnom rasvjetom, uređenjem pješačkih nogostupa, kanalizacije i sl.

Prilikom gradnje novih dionica cesta ili rekonstrukcije postojećih obavezno je očuvati krajobrazne i spomeničke vrijednosti područja, prilagođavanjem trase prirodnim oblicima terena uz minimalno korištenje podzida, usjeka i nasipa. Ukoliko nije moguće izbjeći izmicanje nivelete ceste izvan prirodne razine terena obvezno je saniranje nasipa, usjeka i podzida.

Sva se križanja cesta moraju izvesti tako da je vozilima omogućeno sigurno uključivanje i isključivanje s ceste. Gdje je moguće izvoditi izdignuta kanalizirana raskrižja. Izbjegavati nesigurna „Y“ križanja. Izvesti sanaciju postojećih opasnih „Y“ križanja na način da se zamjene sa običnim „T“ raskrižjima.

Radi osiguravanja prometa i sigurnosti ljudi prostornim planom se utvrđuju širine zaštitnih pojasa uz postojeće cestovne prometnice:

- Za autoceste 40 m;
- Magistralne ceste 20 m;
- Regionalne ceste 10 m;
- Lokalne ceste 5m.

Prema čl. 6 Odluke o provođenju prostornog plana područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju BiH „Autocesta na koridoru Vc“ za period od 20 godina obuhvat plana se dijeli na četiri prostorne cjeline, Vc kako slijedi[10]:

- Prvu prostornu cjelinu čine cestovna zemljišta, površine zemljišta na kojim treba izgraditi cestovnu građevinu, površine cestovnog pojasa, te površina zemljišta na kojima se trebaju graditi prateće građevine za potrebe održavanja ceste i pružanja usluga vozačima i putnicima, te naplatu putarina. Granica prve prostorne cjeline ujedno odgovara i granici konačnog obuhvata Prostornog plana.
- Drugu prostornu cjelinu čine površine zaštitnog pojasa širine 40 m sa obje strane autoceste, a prema članku 58. Zakona o cestama FBiH ("Službene novine FBiH", broj 12/10) na kojem važi poseban režim gradnje i uspostavlja se s ciljem zaštite autoceste i sigurnosti prometa na njoj od štetnih utjecaja i različitih aktivnosti u prostoru. S planskog aspekta unutar ove prostorne cjeline nije planirana daljna gradnja koja nije u funkciji autoceste. Planskim rješenjima izvršena je rezervacija prostora za izgradnju servisnih i javnih cesta, te ostalih infrastrukturnih objekta u cilju smanjenja i anuliranja štetnih utjecaja autoceste na funkcije u okolnom prostoru. Namjenom površina favorizirane su šumske površine i zaštitne šume u

[10] Službene novine FbiH, br. 100/17

cilju smanjenja kontaminacije tla izvan ovog pojasa kao posljedica djelovanja štetnih ispušnih gasova.

- Treću prostornu cjelinu čine površine izvan granice zaštitnog pojasa autoceste u širini od 35 m sa obje strane autoceste. Unutar ove prostorne cjeline, nije planirana daljna gradnja koja nije u funkciji autoceste, sve dok je prostorna cjelina unutar obuhvata Prostornog plana.
- Četvrtu prostornu cjelinu čine površine izvan treće prostorne cjeline, do inicijalne granice obuhvata utvrđene ovom Odlukom o provođenju. Unutar ove prostorne cjeline, nije planirana daljna gradnja koja nije u funkciji autoceste, sve dok je prostorna cjelina unutar obuhvata Prostornog plana.

3.5.2. Željeznički promet

Željeznička pruga prolazi kroz Čapljinu u dužini od 21 km i povezuju Luku Ploče u Republici Hrvatskoj sa Sarajevom i dalje sa ostalim zemljama EU.

Nalazi "Studije željezničke pruge u koridoru Vc kroz BiH" bazirani na istraživanju transportnog tržišta u BiH, analizi postojećih kapaciteta i identifikaciji „uskih grla", potvrdili su neophodnost poboljšanja svih elemenata željezničke infrastrukture, kako bi se dostigli potrebni standardi. Sastavni dio Studije čini tzv. „Plan razvoja", definiran kao „vodilja za održivo i primjereno poboljšanje željezničke infrastrukture u BiH, u skladu sa prognozom saobraćaja i nalazima ispitivanja statusa infrastrukture".

Sa aspekta značaja i hitnosti realizacije, Studija je izdvojila dovršetak remonta gornjeg stroja pruga, uz neophodna poboljšanja elemenata trase pruge (na pojedinim dionicama na kojim je to tehnički i financijski izvodivo), a kako bi se omogućile veće brzine vlakova.

3.5.3. Telekomunikacije

Zakonom o komunikacijama BiH regulirana je oblast komunikacija i uspostava i rad Regulatorne agencije za komunikacije, koji predviđa uspostavu i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava. Ovim zakonom komunikacije uključuju telekomunikacije, radio, emitiranje i usluge i sredstva koja su s tim u vezi. Agencija je mjerodavna za reguliranje oblasti komunikacija, odnosno reguliranje emiterskih i javnih telekomunikacijskih mreža i usluga. Zakon regulira oblast komunikacija u Bosni i Hercegovini i uspostava i rad Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine sukladno Ustavu, koji predviđa uspostavu i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava.

Odluka o politici sektora bazira se na postavci: Telekomunikacijske usluge su esencijalna ljudska potreba u 21. stoljeću, te stoga TK infrastrukturu i usluge bez obzira na vlasničku strukturu, treba tretirati kao opće javno dobro. Nositelji implementacije politike su: Vijeće ministara, Ministarstvo komunikacija i prometa, RAK, resorna entitetska i županijska ministarstva, dominantni i drugi operatori te pružatelji usluga.

Analizom stanja utvrđeni su posebni ciljevi:

1. Osuvremenjivanje telekomunikacijskih sustava i infrastrukture elektronskih medija kroz modernizaciju postojeće i izgradnju nove suvremene infrastrukturne mreže i objekata

2. Razvijanje i dostupnost moderne tehnologije u svim dijelovima Općine, odnosno razvoj iste u ruralnim krajeva, turizmu, školstvu, gospodarskoj djelatnosti i sl.
3. Uključivanje u jedinstveni europski sustav telekomunikacija.

Telekomunikacijska infrastruktura obuhvaća područja za pružanje usluga fiksne i pokretne mreže, te odašiljače za radio i tv signal. Stanje trenutnih potreba u Čapljini je zadovoljavajuće. Odašiljači za radio i tv signal zadovoljavaju trenutne potrebe naselja.

Dozvole za rad fiksni i GSM operatori imaju HT Eronet, BH Telecom, Telekom Srpske, te Telemach kao provajder kablovske televizije i interneta, te alternativni operater fiskne telefonije. Najdominantniji telekom operater je HT Eronet, sa dobro razvijenom infrastrukturom. Također je dominantan po broju mobilnih pretplatnika.

Magistralni i regionalni vodovi, bitniji objekti fiksne i mobilne mreže su ucrtani na grafičkom prilogu br.9 Elektroenergetska i telekomunikacijska infrastruktura u mjerilu 1:25 000.

Opredjeljenja ovog plana su globalni pristup i razvoj svih zona, a detaljno planiranje odvija se u svim planovima nižeg reda. Optička nit do svakog korisnika je opće prihvaćeni trend telekomunikacijske mreže u cilju pružanja širokopojasnih usluga prema korisnicima, što još nema uvjete za komercijalnu upotrebu, ali se svakako očekuje u sljedećih pet do deset godina. Iz tog razloga treba što više približiti korisniku optički sustav prijenosa. Kako bi ovo uveli u praksu potrebno je svaku novu dionicu TK mreže ili rekonstrukciju postojeće planirati kao kabelsku kanalizaciju sa cijevima i kabelskim zdencima za račvanje kabelske kanalizacije.

Izgradnju DTK i nove mreže treba planirati i uz sve nove prometnice, obnovu starih, a što podrazumijeva izgradnju i novih telekomunikacijskih objekata na mjestima za aktivaciju novih korisnika, a osobito do novoplaniranih zona. Dobro planirana distribucijska kabelska kanalizacija omogućit će elastično korištenje izgrađene telekomunikacijske mreže, povećanje kapaciteta TK mreže, izgradnju mreže za kabelsku televiziju i uvođenje nove tehnologije prijenosa optičkim kabelima u pretplatničku mrežu bez naknadnih građevinskih radova. Tamo gdje nije moguće dovesti optiku do krajnjeg korisnika operater će omogućiti bežični signal, koji sa razvojem modernih bežičnih tehnologija korisnicima može pružiti istu kvalitetu usluga kao i optička nit.

Dinamiku izgradnje telekomunikacijskih kapaciteta treba prilagoditi i uskladiti sa ostalim subjektima komunalne infrastrukture i prioritetima gospodarskog razvoja. U izgradnji širokopojasnih pristupnih mreža treba poštivati princip tehnološke neutralnosti, što znači da će se moći koristiti sve standardizirane tehnologije, uz uvjet garantiranja ponuđenog i propisima zahtijevane kvalitete usluga i to:

- Pristupne mreže sa bakarnim kablovima;
- Optičke kablovske mreže;
- Bežične mobilne pristupne mreže;
- Kablovske TV mreže (CaTV);
- Bežične fiksne pristupne mreže, Fixsed Wireless Access (FWA);
- Pristupne mreže po električnim napojnim kablovima, Power Line Communications (PLC);
- Satelitske mreže, Very Small Aperture Terminal (VSAT) i dr.

Budućnost modernog informacijskog društva širokopojasnih usluga će se sigurno zasnivati na optičkoj pristupnoj arhitekturi. Bez obzira da li se radi o xDSL tehnologijama ili kablovskim modemima, bežičnom LAN-u WiFi ili Wi-MAX, koji omogućuju uslugu brzog pristupa Internetu, optički kablovi su osnova za sve ove pristupne tehnologije. Generalno je usvojeno da će za sve nove širokopojasne usluge (HDTV, HD video komunikacija i sl.) biti potreban Gb Ethernet priključak kod korisnika, tako da će optika prije ili kasnije biti neophodna. U svakom slučaju, danas se pretpostavlja da će u sljedećih 10-ak godina

razvoj informacijskog društva potaknuti upravo optika i brzi optički linkovi do krajnjeg korisnika (FTTH fiber to the home) koji će svima u modernom društvu omogućiti priključak na superbrzu informatičku prometnicu, koja će svakako utjecati na bržu i moderniju edukaciju i sveukupni napredak društva.

Prema Zakonu o komunikacijama i Politici sektora telekomunikacija izdvajamo neke od ciljeva koji su zapisani u ovim dokumentima a preuzete su kao planerske odredbe:

1. Telekomunikacijske usluge su esencijalna ljudska potreba u 21 stoljeću;

2. Za razvitak informacijskog društva ili društva znanja, razvijene telekomunikacijske mreže i usluge predstavljaju uvjet za daljnji razvoj;

3. Procesi globalizacije su kao temeljno društveno određenje današnjice, posebno oslonjeni na učinkovita i pouzdana sredstva komuniciranja.

TK infrastruktura se u prošlosti razvijala putem javnih sredstava, međutim evolucija tehnologije i liberalizacija pokazale su da se razvitak može ostvariti putem investicija u javnom i privatnom sektoru. Partnerstvo između javnog i privatnog sektora može i treba ubrzati daljnji razvoj i ponuditi bogat set usluga. To će se ostvariti pomoću regulatornog okvira, daljnjom liberalizacijom i slobodnom konkurencijom. Temeljni cilj je stvaranje neophodnih uvjeta za pružanje povećanja seta usluga, podizanje kvalitete i smanjenje cijena za krajnjeg korisnika, te što veće korištenja Interneta, odnosno razvitak IT tehnologija i infrastrukture uopće.

TK infrastrukturu i usluge, bez obzira na vlasničku strukturu, treba tretirati kao opće javno dobro. Razvitkom TK infrastrukture i njenom izgradnjom kao jeftine, brze i sigurne osigurava se zadovoljenje potreba građana, gospodarstva, tijela državne uprave i društva u cijelosti. Povećanje stupnja konkurentnosti između pružatelja telekomunikacijskih usluga i pružanja novih usluga uz racionalnije korištenje postojeće i razvitka nove TK infrastrukture, omogućila bi se uspješna provedba ovih koraka.

Dominantni operatori će biti glavni pokretači razvitka širokopojasnih usluga zbog prirode vlasništva na izgrađenoj infrastrukturi. Potrebito je uvesti stimulativne mjere za poticanje javnog i privatnog sektora na ulaganja u razvitak pristupnih optičkih mreža jer svuda prisutne bakarne kablovske mreže i ograničeni radiofrekvencijski resursi neće biti u mogućnosti da u bliskoj budućnosti zadovolje potrebe korisnika za objedinjenim visokokvalitetnim govornim, podatkovnim i video uslugama.

3.5.4. Energetika

Kratak presjek postojećeg stanja i ciljevi

Područjem Čapljine prelaze elektroenergetski nadzemni vodovi 10(20) kV, 35 kV, 110 kV naponske razine, kao i četiri 220 kV dalekovoda bez transformacije na nižu naponsku razinu.

Izgradnja objekata ispod ili u blizini dalekovoda regulirana je posebnim propisima.

U prostornoj osnovi, u dijelu koji se odnosi na elektroenergetiku, navedeni su svi postojeći prijenosni i distribucijski elektroenergetski objekti.

Temeljno je napajanje električnom energijom područja Čapljine izvedeno iz napojne transformatorske stanice TS 110/35/10 kV Čapljina u Tasovčićima. Dio kupaca napaja se električnom energijom s transformatorske stanice TS 35/10 kV Svitava, a dio s nove transformatorske stanice TS 110/20/2x10 kV Čitluk 2 (Međugorje).

Maksimalno vršno opterećenje transformatorske stanice TS 110/35/10 kV Čapljina u 2022. godini iznosilo je 13.92 (MW), dok je preuzeta električna energija Poslovnice Elektro Čapljina u istoj godini iznosila 74.894.086 (kWh). Omjer maksimalnog vršnog opterećenja navedene transformatorske stanice za 2022. godinu u odnosu na 2011. godinu je 0,832 (83,2 %), dok je omjer preuzete električne energije na toj transformatorskoj stanici za 2022. godinu u odnosu na 2011. godinu 1,00 (100 %).

Trenutačno je TS 110/35/10 kV Čapljina 110 kV dalekovodima povezana s TS 110/x kV Ljubuški i TS 110/35/10 kV Stolac (ulaz – izlaz na TS Mostar 9) s jedne strane te Opuzenom (RH) s druge strane, uz napomenu da TS Stolac nema dvostrane 110 kV veze.

Ovim dijelom plana obuhvaćeni su svi planirani prijenosni i distribucijski objekti za prostor Čapljine, a odnose se na širenje naselja, gospodarske zone, turističke i rekreacijske površine, te također planiranu prometnu infrastrukturu.

Ciljevi razvoja elektroenergetske infrastrukture su:

- Osigurati opskrbu kupaca na području Čapljine kvalitetnom električnom energijom;

- U slučaju povećane potrebe za električnom energijom izvršiti zamjenu postojećih transformatora u trafostanici TS 110/35/10 kV Čapljina novim transformatorima veće nazivne snage;

- Izgraditi elektroenergetske objekte svih naponskih razina, putem kojih će se omogućiti kvalitetna opskrba električnom energijom sukladno planovima razvoja, kao i omogućiti isporuka električne energije iz proizvodnih objekata obnovljivih izvora energije;

- Izgraditi nove i rekonstruirati postojeće elektroenergetske objekte svih naponskih razina, čime će

se osigurati bolja umreženost prijenosne mreže na ovom području;

- Razvoj elektroenergetske mreže bazirati na 110kV, 10 (20) kV i 0,4 kV-nim naponskim razinama uz izbor odgovarajuće dinamike prelaska s 10 kV-ne na 20 kV-tnu naponsku razinu, vodeći računa da se čim prije pristupi zamjeni 10 kV dalekovoda čiji je životna i eksploatacijska dob pri kraju, kao i zamjenu dijelova dalekovoda koji su s opremom za 10 kV-tnu a većim dijelom su osposobljeni i pripremljeni za rad na 20 kV-noj razini. Sve nove objekte graditi za 20 kV-nu naponsku razinu.

- Srednjenaponsku gradsku i industrijsku mrežu graditi kao podzemnu-kabelsku, vodeći računa da se maksimalno osigura dvostrano napajanje kupaca električnom energijom.

- Po mogućnosti, srednjonaponsku mrežu gradskog i industrijskog dijela formirati odvojeno ili ih prikladno kombinirati, obvezno ih odvajajući od nadzemne srednjenaponske mreže.

- Magistralne dalekovode 20 kV naponske razine graditi i rekonstruirati s pouzdanijim i dugotrajnijim stupovima (po mogućnosti čelično rešetkastim ili betonskim). Tamo gdje to nije moguće srdnjo- naponsku zračnu mrežu graditi i rekonstruirati s pomoću, kvalitetno i ekološki prihvatljivo impregniranih, drvenih stupova na betonskim nogarima.

- Transformatorske stanice, napose užoj i širom urbanoj zoni, graditi i rekonstruirati na načelu slobodnostojećih zidanih ili montažno betonskih objekata, koje se svojim vanjskim izgledom lako mogu uklopiti u urbane sadržaje. Seoske trafostanice rekonstruirati i graditi kao krajnje transformatorske stanice na čelično-rešetkastim stupovima.

Elektroenergetski kapaciteti

U prethodnom poglavlju je navedeno kako će se u slučaju povećane potrebe za električnom energijom izvršiti zamjena postojećih transformatora u trafostanici TS 110/35/10 kV Čapljina novim transformatorima veće nazivne snage. Povećana potrošnja električne energije u narednom razdoblju može se očekivati s rastom broja električnih vozila. S obzirom na tipične cikluse korištenja osobnih vozila, električna vozila imaju dobar potencijal da omoguće učinkovitije upravljanje sustavom. Dodatna potrošnja električne energije za pogon električnih vozila u načelu ne predstavlja dramatično povećanje u odnosu na trenutnu razinu potrošnje (primjer Velike Britanije - cca 15% ukupne potrošnje).

Velika većina vozila koristi se relativno kratko (nekoliko sati) u tijeku jednog dana; u bilo kojem dijelu dana velika većina vozila miruje. S obzirom na očekivani kapacitet baterija električnih vozila i potrebno vrijeme punjenja, ukupni kapacitet ovakvog spremišta energije mogao bi se koristiti kao fleksibilni oblik potrošnje, kojim bi se poboljšalo upravljanje sustavom.

Korištenje alternativnih izvora energije

Potrebnu pozornost treba obratiti dobivanju električne energije iz obnovljivih izvora energije. Kako Čapljina ima najviše sunčanih dana u godini u odnosu na općine i gradove okruženja, posebnu pozornost treba obratiti na mogućnosti proizvodnje energije iz fotonaponskih sustava, koje karakterizira visoko početno ulaganje s jedne strane i vrlo niski troškovi pogona uz značajan životni vijek s druge strane.

Sunčani toplinski sustavi predstavljaju pouzdan i učinkovit način proizvodnje toplinske energije za pripremu potrošne tople vode i grijanje prostorija. Proizvedena toplina se može akumulirati nakon nekoliko dana u sunčanom spremniku, no u hladnijem dijelu godine i za vrijeme oblačnih dana potrebno je osigurati dodatnu energiju (najčešće električna energija).

Sunčane ćelije su izuzetno pouzdani, dugotrajni i tihi uređaji za proizvodnju električne energije.

Jedan kvadratni metar sunčanih ćelija spojenih u modul može proizvesti preko 300 W električne energije. Industrija sunčanih ćelija bilježi značajna povećanja proizvodnje iz godine u godinu. Uzrok snažnog porasta proizvodnje s jedne je strane tehnički napredak u istraživanju materijala i novih procesa proizvodnje, a s druge je strane odlučna politička podrška izražena kroz poticaje za ugradnju fotonaponskih sustava u većini zemalja EU.

Zbog svojih karakteristika sunčane ćelije su posebno pogodne za napajanje trošila koja nisu spojena na elektroenergetski sustav (napajanje plovila, kuća za odmor, telekomunikacijskih postrojena i sl.).

Na kartografskom prilogu br.3. ovoga Plana Namjena i korištenja prostora, prikazane su zone potencijalnih lokacija samostojećih fotonaponskih elektrana. Na pojedinačnim lokacijama za planirane samostojeće fotonaponske elektrane bit će predviđene odgovarajuće trafostanice i priključni dalekovodi idejnim projektima.

Razvidno je da su predmetne lokacije u blizini ili preko njih prelaze zračni vodovi 110 kV i 220 kV naponske razine kojima gospodari elektroprijenosna kompanija ELEKTROPRIJENOS d.d. Banja Luka.

Za potrebe priključenja značajnih proizvodnih objekata, koji električnu energiju proizvode iz energije Sunca, planirana je izgradnja 220 kV odcjepnih dalekovoda po načelu ulaz – izlaz s postojećih 220 kV dalekovoda i to:

1. 220 kV dalekovod „TS MOSTAR 4 – HEČ 1“
2. 220 kV dalekovod „TS MOSTAR 4 – HEČ 2“ ,
3. 220 kV dalekovod „TREBINJE - MOSTAR 3“ (MOSTAR II),

koji će prelaziti sjeveroistočnim dijelom Čapljine, a završavati na području grada Stolac, te također je planirana nova TS 220/ x kV u blizini ovih novoplaniraih dalekovoda.

Zone potencijalnih lokacija samostojećih fotonaponskih elektrana, što je razvidno iz kartografskog priloga, su planirane u blizini postojećih 110 kV dalekovoda ili ti dalekovodi prelaze iznad tih zona. To su sljedeći 110 kV dalekovodi:

1. 110 kV dalekovod „Čapljina – Ljubuški";
2. 110 kV dalekovod „Mostar 1 – Čapljina" (uklopno stanje „Mostar 9 – Čapljina")
3. 110 kV dalekovod „Opuzen – Čapljina" – interkonekcija s Republikom Hrvatskom i
4. 110 kV dalekovod „Mostar 9 – Stolac"

S obzirom na blizinu lokacija potencijalne je fotonaponske elektrane moguće priključiti na navedene 110 kV dalekovode, u skladu s njihovim kapacitetima.

Na prostoru katastarske općine Dretelj planirana je lokacija za izgradnju samostojećih fotonaponskih elektrana, za čije je priključenje planirana izgradnja nove TS 110/x kV. Priključenje te trafostanice planirano je 110 kV zračnim vodom na postojeći 110 kV dalekovod „Čapljina – Ljubuški", po načelu „ulaz-izlaz". Također je u blizini, na lokalitetu druge površine za samostojeću fotonaponsku elektranu u k.o. Dretelj planirana je također nova TS 1 10/30 kV, koja će se spojiti na isti dalekovod „Čapljina – Ljubuški".

Također su planirane nove TS 35/x kV na podrčuju Tasovčića i na lokalitetu Klepci koji bi se spojio na dalekovod 35 kV HEČ - Čapljina, te TS 35/x kV na području gospodarske zone Hotanj koja bi se spojila na dalekovod 35 kV Stolac – Čapljina. Planirane su i dvije TS 110/x kv i to jedna na lokalitetu Dračeva koja bi se spojila na dalekovod 110 kV Opuzen – Čapljina, te drugi na lokalitetu gospodarske zone Hotanj koji bi se spojio na dalekovod 110 kV Mostar 1 – Čapljina.

Pri izgradnji takve vrste objekata neophodno je pridržavati se zona sigurnosti koje propisuje Pravilnik o zonama sigurnosti nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 110 kv do 400 kv (2008. godina). U članku 2. navedenog dokumenta navodi se:

Širina područja zone sigurnosti horizontalne ravnine za dalekovode različitog nazivnog napona iznosi:

Nazivni napon dalekovoda	Širina područja sigurnosti
400 kV	40 m
220 kV	30 m
110 kV	20 m

Zavješenja krajnjih faznih vodiča podjednako su udaljena od granica zone sigurnosti.

Prema podacima kojima raspolažemo na distribucijsku mrežu nadležnog Operatora distribucijskoga sustava do sada su priključene fotonaponske elektrane raznih snaga u iznosu cca 8 MW, a koje su instalirane na prostoru obuhvata plana.

Pored ovoga treba navesti i ostatke biomase iz poljoprivrede, pošto se radi o području u kojoj je poljoprivredna djelatnost značajno zastupljena. Međutim, niti jedna od procjena koja tretira biomasu kao obnovljivi izvor energije nije tretirala biomasu iz poljoprivrede, već samo onu iz šumarstva.

Proizvodnja električne energije iz biomase zahtjeva složenije sustave, jer je toplinska vrijednost biomase niska, sa značajnim je postotkom vlage i visokim udjelom hlapljive tvari. Ulaganja u ove sustave su visoka a karakteristike lošije u odnosu na postrojenja koja koriste tradicionalna goriva.

Učinkovitost proizvodnje električne energije iz biomase je u većini slučajeva niža u odnosu na onu u tradicionalnim postrojenjima, što za sobom povlači smanjenje ekonomske isplativosti ulaganja. Veličina postrojenja je također značajan čimbenik u sprečavanju razvoja primjene električne energije dobivene

iz biomase. Manja postrojenja mogla bi ostvariti razinu isplativosti samo kada bi biomasa bila besplatna ili kada bi učinkovitost proizvodnje električne energije dosegla mnogo višu razinu od trenutne, dok veća postrojenja imaju problem zajamčene opskrbe biomase.

Naprijed navedenom treba dodati i poteškoće pri korištenju biomase. Ova vrsta postrojenja zahtijeva veliku količinu goriva, što ima za posljedicu stalnu zajamčenu opskrbu.

Prema našim spoznajama za područje obuhvata Plana do sada nije iskazan interes za priključenje na distribucijsku mrežu ni jednog postrojenja koje proizvodi električnu energiju iz biomase.

Prema našim saznanjima nema zahtjeva za izgradnju ni mini hidroelektrana na području Čapljine, prvenstveno stoga što se povoljne lokacije nalaze se u gornjim dijelovima vodotoka, što često znači da se radi o nepristupačnim i slabo naseljenim područjima s jedne strane, a s druge strane jer se radi o pritokama rijeke Neretve koje se tradicionalno koriste za sportski turizam.

Naime, i novi Zakon o električnoj energiji F BiH, koji je u proceduri donošenja, zabranjuje gradnju malih hidroelektrana snage do 10 MW.

Plinifikacija

Okvirna energetska strategija Federacije Bosne i Hercegovine odlukom Vijeća ministara BiH, a na prijedlog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, donesena je u kolovozu 2018. godine. Tim je dokumentom, između ostalih, obrađen i sektor plina. Navedeno je kako Bosna i Hercegovina nema vlastite proizvodnje plina i potpuno je ovisna o uvozu kako bi se namakle godišnje potrebe od približno 0,2 milijarde m^3.

U tom je dokumentu dan sažetak strateških smjernica za Federaciju BiH, a naglašena je potreba za daljnjom implementacijom zakonodavno-pravnoga okvira, sukladno praksama EU, kako na razini Federacije BiH, tako i na razini Bosne i Hercegovine.

Nadalje je naglašeno kako su potrebni novi plinovodni pravci uz daljnju integraciju transportnih sustava i plinofikaciju Federacije BiH, kako bi se povećala važnost prirodnoga plina kao energenta u gospodarstvu. Prioritet izgradnje plinovoda Federacije BiH obuhvaćaju južnu interkonekciju kao najvažniju, te Sjevernu i Zapadnu interkonekciju na visokom fokusu razvoja.

Energetska zajednica također pruža potporu zemljama članicama kroz PECI/PMI listu projekata. Na listi za PMI projekte iz 2016. na popisu kao jedan od dva projekta relevantna za Bosnu i Hercegovinu je Bosna i Hercegovina – Hrvatska interkonekcija (Zagvozd – Posušje – Novi Travnik, s glavnim odvojkom prema Mostaru).

Krak Turskog toka
Južna interkonekcija
Postojeći plinovod,
u upotrebi
CROATIA
SERBIA
Sarajevo
Mostar
Banja Luka
Zenica
Tuzla
Bihać
Prijedor
Doboj
Brčko
Livno
Duvno
Posušje
Čapljina
Metković
Ploče
Split
Šibenik
Zadar
Dubrovnik
Foča
Višegrad
Rogatica
Pale
Konjic
Jablanica
Trebinje
Bileća
Gacko
Nevesinje
Stolac
Čitluk
Široki Brijeg
Ljubuški
Grude
Posušje
Tomislavgrad
Kupres
Bugojno
Gornji Vakuf
Travnik
Vitez
Busovača
Kiseljak
Fojnica
Visoko
Olovo
Kladanj
Srebrenik
Gračanica
Lukavac
Živinice
Kalesija
Sokolac
Han Pijesak
Vlasenica
Zvornik
Bijeljina
Brčko
Šamac
Derventa
Modriča
Doboj
Maglaj
Zavidovići
Žepče
Teslić
Prnjavor
Gradačac
Vukovi
Ugljevik
Bratunac
Srebrenica
Konjević
Banja Kovilјača
Loznica
Bajina Bašta
Priboj
Pljevlja
Čajniče
Kalinovik
Jasenjani
G. Drežnica
Mesihovina
Viniica
Rastovača
Prisoje
Rumboci
Prozor
Tarčin
Hrasnica
Ilijaš
Vareš
Kakanj
Zenica
Travnik
Jajce
Donji Vakuf
Mrkonjić Grad
Skender-Vakuf
Mladikovine
Maslovare
Krupa-na-Vrbasu
Sanica
Bos. Petrovac
Ključ
Sanski Most
Prijedor
Bosanski Novi
Bosanska Krupa
Bosanska Gradiška
Dubica
Kozarska Dubica
Novi Grad
Kostajnica
Hrvatska Kostajnica
Petrinja
Sisak
Kutina
Novska
Nova Gradiška
Slavonski Brod
Županja
Vinkovci
Vukovar
Šid
Sremska Mitrovica
Bogatić
Šabac
Obrenovac
Valjevo
Ljubovija
Loznica
Krupanj
Mali Zvornik
Bijeljina
Brčko
Orašje
Odžak
Vrbas
Banovići
Kladanj
Olovo
Vareš
Kakanj
Visoko
Ilijaš
Hadžići
Ilidža
Novo Sarajevo
Centar
Stari Grad
Vogošća
Ilijaš
Kiseljak
Kreševo
Fojnica
Busovača
Vitez
Novi Travnik
Travnik
Jajce
Donji Vakuf
Gornji Vakuf
Uskoplje
Bugojno
Gornji Vakuf
Prozor
Rama
Tomislavgrad
Livno
Glamoč
Bosansko Grahovo
Drvar
Titov Drvar
Grahovačko Polje
Knin
Drniš
Šibenik
Skradin
Vodice
Primošten
Trogir
Kaštela
Solin
Omiš
Makarska
Brač
Hvar
Vis
Korčula
Metković
Opuzen
Neum
Stolac
Čapljina
Ljubuški
Grude
Posušje
Tomislavgrad
Kupres

3.5.5. Vodoopskrba

Vodoopskrba grada Čapljina organizirana je kroz izgradnju tri vodovodna sustava: Centralni sustav, sustav Dubrave i sustav Trebižat, Zvirovići i Prćavci koji se napajaju iz izvorišta Bjelave. Vodovodni sustavi opskrbljuju oko 23 130 stanovnika, što čini gotovo 88% ukupnog broja stanovništva grada. Sustavom su obuhvaćena naselja: Čapljina s prigradskim naseljima, zatim Grabovina, Tasovčići, Klepci, Gnjilišta, Čeljevo, Višići, Dračevo, Sjekose, Svitava, Gabela, Gabela polje, Struge – Gorica, Dretelj, Šurmanci, Kručevići (općina Čitluk), Trebižat, Zvirovići, Prćavci kao i naselja I faze vodoopskrbnog sustava Dubravske visoravni – Modrič, Hotanj, Počitelj brdo, Šuškovo naselje, Krčevine i Gusti grm.

Vodovodna mreža u centru grada je izgrađena od azbestcementnih i čeličnih cijevi koje su u upotrebi već 60-70 godina tako da su dotrajale i na njima su najveći fizički gubitci. U dugoročnim planovima je izmjena svih ovih cijevi. Ostatak mreže u centralnom sustavu sačinjen je manjim dijelom od azbestcementnih cijevi i većim dijelom od PVC i PEHD cijevi, na njima također dolazi do puknuća ali ne u obimu kao što je to u centru grada. Sustav Dubrave i Sustav Trebižat, Zvirovići, Prćavci je novije izgradnje, te su tlačni cjevovodi izrađeni od ductil cijevi a distribucijski najvećim dijelom od PEHD cijevi. U ovim sustavima do puknuća uglavnom dolazi na dionicama gdje cijevi prilikom postavljanja nisu dobro zaštićene.

Podaci JKP „Čapljina“ za 2021. godinu ukazuju da je najveća potrošnja vode u individualnim stambenim objektima (kućanstvima) točnije 866.107 m3 ili 68,3% ukupne potrošnje, zatim slijedi potrošnja vode u gospodarstvu i industriji gdje je isporučeno 214.888 m3 ili 16,9%, te potrošnja u stambenim zgradama kolektivnog stanovanja gdje je isporučeno 187.574 m3 ili 14,7%. U navedene količine nisu ubrojene one koje su korištene za zalijevanje zelenih površina u gradu, ispitivanje i ispiranje vodovodne i kanalizacijske mreže, pranje ulica, trgova, komunalne mehanizacije, rad fontana i voda za potrebe J.K.P. „Čapljina“, te voda za ispitivanje vodonepropusnosti i hidraulička ispitivanja novih gravitacijskih cjevovoda i produžetaka distribucijske mreže i priključaka, kao ni protupožarne vode i voda koja se isporučuje Gradu Stolac.

Osim navedenih sustava za opskrbu stanovništva pitkom vodom, prije nekoliko godina je realiziran i sustav za tehničku vodu Bivolje Brdo kojim se voda iz bunara u aluviju r. Neretve sustavom crpki, tlačnog voda, vodospreme i distributivne mreže dovodi do istoimenog naselja i koristi za poljoprivrednu proizvodnju.

Grad Čapljina je u proteklom periodu uložio značajna sredstva u realizaciju projekta „Dubravska visoravan“. Projekt je započeo 1997. godine izradom idejnog projekta, a kompletna infrastruktura je projektirana na osnovu pretpostavljenih potreba za vodom stanovništva do 2020. godine (Qmax.dn=240,70 l/s), a učešće pojedinih gradova je procijenjeno u sljedećim vrijednostima:

- Grad Čapljina = 52,7 % Qmax,dn - 126,85 l/s
- Grad Stolac = 41,85 % Qmax,dn - 100,73 l/s
- Grad Mostar = 5,45 % Qmax,dn - 13,12 l/s

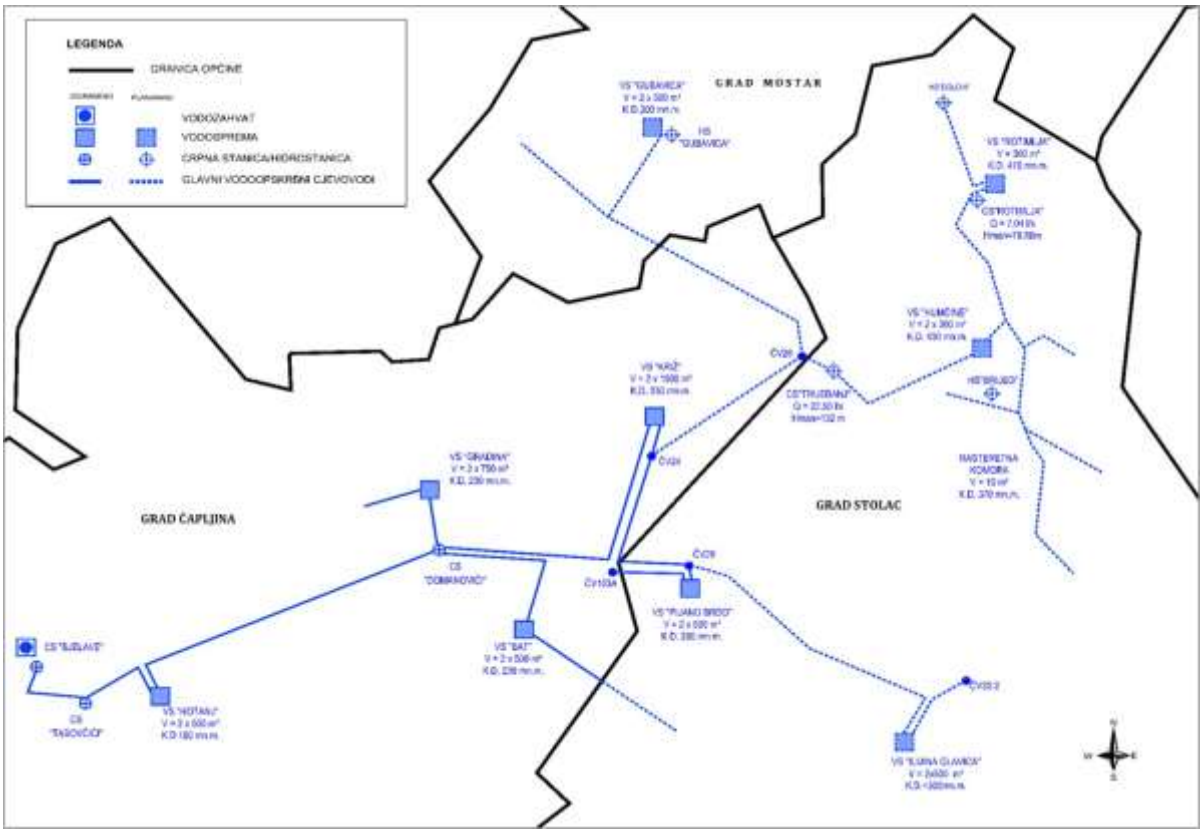
Zbog kompleksnosti projekta i velikog broja objekata implementacija je predviđena kroz 4 faze. S obzirom da je ishodište cijelog sustava grad Čapljina i izvorište Bjelave radovi su najprije počeli na području Čapljine aktiviranjem rezervnog bunara na izvorištu Bjelave koji se ranije koristio u centralnom sustavu. Trenutno su na izvorištu Bjelave aktivna 3 bunara: Centralni sustav i Sustav Trebižat, Zvirovići, Prćavci napajaju se iz dva bunara – jednog bušenog 20 m i jednog kopanog na 8 m dubine. Voda se iz bušenog bunara prenosi nategom u centralni bunar, potom se zahvaća i distribuira u vodospremu Čapljina-Gradina. Voda se za Sustav Dubrave također crpi iz trećeg, 20 m dubokog bunara, koji se nalazi u neposrednoj blizini crpne stanice “Bjelave” i koji se do sada koristio kao rezervni bunar za opskrbu centralnog sustava.

Do sada su na području Čapljine izgrađeni objekti prve 3 faze sustava, odnosno crpna stanica Tasovčići i vodosprema Hotanj, zatim tlačni cjevovod do ovih objekata, potom tlačni i gravitacijski cjevovod od vodospreme Hotanj prema crpnoj stanici Domanovići do raskrižja za Šuškovo Naselje, kao i distribucijske mreže naselja uz izgrađene vodospreme (Bat, Križ i Gradina) i gravitacijske cjevovode. Izgrađena je crpna stanica Domanovići i jedna komora vodospreme Križ (zapremine 1500 m^3), koja predstavlja ključni objekt za nastavak III i IV faze sustava. Nastavak izgradnje vodospreme „Križ“ (druga komora zapremine 1500 m^3) je preduvjet dovršetka većeg dijela IV faze sustava, jer je s ove vodospreme planirana vodoopskrba područja Rotimlje u gradu Stolac, te područja Gubavice – jugoistočnog dijela Grada Mostara.

Čapljina je završila sve objekte vodoopskrbnog sustava Dubrave na svojoj teritoriji i sustav je pušten u pogon. Nastavkom izgradnje vodoopskrbnog sustava Dubrava na području gradova Mostar i Stolac bit će potrebne dodatne količine pitke vode.

S obzirom na blizinu i značajne količine kvalitetne vode za piće na području aluvijalne terase Grahovo planom se predlaže ovo područje kao potencijalno izvorište u dugoročnom planiranju vodoopskrbe (Bobanovo vrelo). Slivno područje ovog izvorišta je relativno veliko i nenaseljeno, a hidrogeološki odnosi osiguravaju dotok vrlo kvalitetne podzemne vode s ovog okršenog područja, u smislu količina i kakvoće podzemne vode. Konkretna rješenja korištenja ovog izvorišta u postojećem sustavu trebaju biti predmetom detaljne projektne i studijske dokumentacije.

Jedno od rješenja je i da se izvorište Doljani spoji na vodospremu Dračevo čime bi se osiguralo dodatnih 130 l/s u postojeći gradski sustav. Za ovo rješenje je potrebno izraditi studijsku dokumentaciju kojom će se analizirati isplativost i funkcionalnost rješenja, a potom i detaljna dokumentacija ukoliko se ovo rješenje usvoji.

Slika 6: Shematski prikaz vodovodnog sustava „Dubrava“

U cilju kvalitetnije vodoopskrbe potrebno je raditi na smanjenju tehničkih gubitaka vode rekonstrukcijom dotrajalih objekata mreže, kao i mjerama sprječavanja ne-tehničkih gubitaka vode u sustavu. Bitan aspekt predstavlja i edukacija i podizanje opće svijesti stanovništva o potrebi racionalnog korištenja vode, kao i edukacija gospodarskih objekata o uvođenju ekološki prihvatljivih tehnoloških rješenja u procesu proizvodnje.

Ovim planom su predviđene nove gospodarske zone proizvodne, poslovne, turističke i sportsko-rekreacijske namjene za koje je potrebno izvesti priključne cjevovode, obzirom da se uglavnom nalaze u blizini postojeće vodovodne infrastrukture. Za one zone koje se nalaze dalje od postojeće vodovodne infrastrukture i koje je tehnički ili ekonomski neracionalno uvezivati u postojeći vodovodni sustav pronaći alternativne načine vodoopskrbe putem cisterni ili lokalnih vodovoda.

3.5.6. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda

Postojeći kanalizacijski sustav grada Čapljine je pretežno mješovitog tipa. Dužina postojeće fekalne (mješovite) kanalizacije je 17 km, dok je dužina postojeće oborinske kanalizacije 5,5 km. Uređeni objekti za odvodnju otpadnih i oborinskih voda postoje samo u užem gradskom središtu, dok se u prigradskim naseljima deponiranje otpadnih voda kućanstava vrši u septičke jame ili direktno u vodotoke ili podzemlje. Prikupljene fekalne (mješovite) vode završavaju na četiri veća i nekoliko manjih ispusta u recipijentu (r. Neretva), bez prethodnog pročišćavanja. Osim ispusta fekalnih (mješovitih) voda postoje i dva velika ispusta oborinskih voda.

Trenutno stanje kanalizacijskog sustava grada Čapljine je prilično zapušteno. U sušnom periodu sustav uvjetno funkcionira iako se javljaju male brzine tečenja uslijed malih padova i male količine fekalne vode na pojedinim dionicama, dok u kišnom periodu dolazi do zagušivanja i preopterećenja fekalne (mješovite) kanalizacije. Pored gradskog dijela, naselje Trebižat također ima noviju fekalnu kanalizaciju izgrađenu od PVC cijevi DN 200 mm i DN 250 mm. Na glavni kanalizacijski sustav je spojena u malom padu i na ovoj dionici se također javlja problematika začepljenja već duži period.

U proteklih desetak godina izrađena je studijska i projektna dokumentacija kojom se tretira oblast odvodnje otpadnih voda na području Čapljine. Tijekom 2010. godine izrađena je „Studija izvodivosti za vodoopskrbni sustav Dubravskog platoa; općine Čapljina, Stolac i Mostar“ kojom je planirano da se prikupljanje otpadnih voda na području Čapljine vrši putem većeg broja kanalizacijskih sustava, budući da zbog konfiguracije terena jedan sustav nije tehnički i financijski izvodiva opcija. Strategijom je planirana izgradnja sljedećih sustava:

- Centralni gradski kanalizacijski sustav,
- Kanalizacijski podsustav Klepci-Dračevo,
- kanalizacijski podsustav Domanovići-Bobanovo selo,
- kanalizacijski podsustav Gabela,
- kanalizacijski podsustav Tasovčići,
- kanalizacijski podsustav Bivolje brdo,
- kanalizacijski podsustav Počitelj,
- kanalizacijski podsustav Doljani,
- kanalizacijski podsustav Šurmanci,
- kanalizacijski podsustav Svitava,
- kanalizacijski podsustav Hotanj,
- kanalizacijski podsustav Ševaš njive.

Za grad Čapljinu je izrađen *Glavni projekt fekalne i oborinske kanalizacije*[11] u sklopu kojeg je izvršen pregled i geodetski snimak postojećeg kanalizacijskog sustava kojim je utvrđeno kako je neophodna rekonstrukcija velikog dijela sustava. Također je potrebno razdvajanje fekalne i oborinske kanalizacije s obzirom da se planira izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih voda kapaciteta 10.000 ES-a u mjestu Mogorjelo, pa je potrebno kompletan novi kanalizacijski sustav dovesti do ove lokacije. Analizom postojećeg stanja utvrđeni su dijelovi sustava koji se mogu zadržati, kao i oni koji se moraju u potpunosti rekonstruirati i izmijeniti, te su predviđeni i novi dijelovi sustava. Dužina nove (i neophodna rekonstrukcija postojeće) fekalne kanalizacije je 16,7 km a dužina nove oborinske (sa rekonstrukcijom postojeće) iznosi 15,0 km. Oborinska kanalizacija se sastoji od sedam zasebnih ispusta a prije svakog ispusta je predviđen separator masti i ulja za količinu od 10% oborinskih voda.

Idejnim rješenjem pročistača otpadnih voda u Čapljini (Građevinski fakultet Sveučilišta u Mostaru, 2013. godina) je analiziran samo centralni gradski kanalizacijski sustav i izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih voda na tom području. Projektom je predviđeno da se na centralni gradski sustav priključe sva prigradska naselja koja se mogu priključiti gravitacijski: Dretelj, Grabovine, Gorica, Struge, Gornji i Donji Trebižat, Zvirovići i Prćavci. Projektom je predviđeno da će ukupan broj stanovnika koji će 2035. živjeti u navedenih osam naselja iznositi 13.622. Od tog broja, jedan manji dio neće se moći priključiti na centralni kanalizacijski sustav, zbog položaja kućanstava i konfiguracije terena. Procjena je da će za oko 120 kućanstava ili 430 stanovnika biti izgrađene septičke jame, dok će preostalo stanovništvo biti priključeno na centralni sustav.

Idejnim rješenjem pročistača otpadnih voda analiziran je tip i lokacija uređaja, a također je razmotrena izgradnja uređaja za 20 000 ES u dvije ili tri faze za plansko razdoblje do 2040. godine:

- I faza – projektiranje uređaja do 10 000 ES
- II faza - projektiranje uređaja do 20 000 ES (2040. godina), uz napomenu da se II faza može podijeliti u dvije etape (II – A etapa: 5 000 ES + II – B etapa: 5 000 ES).

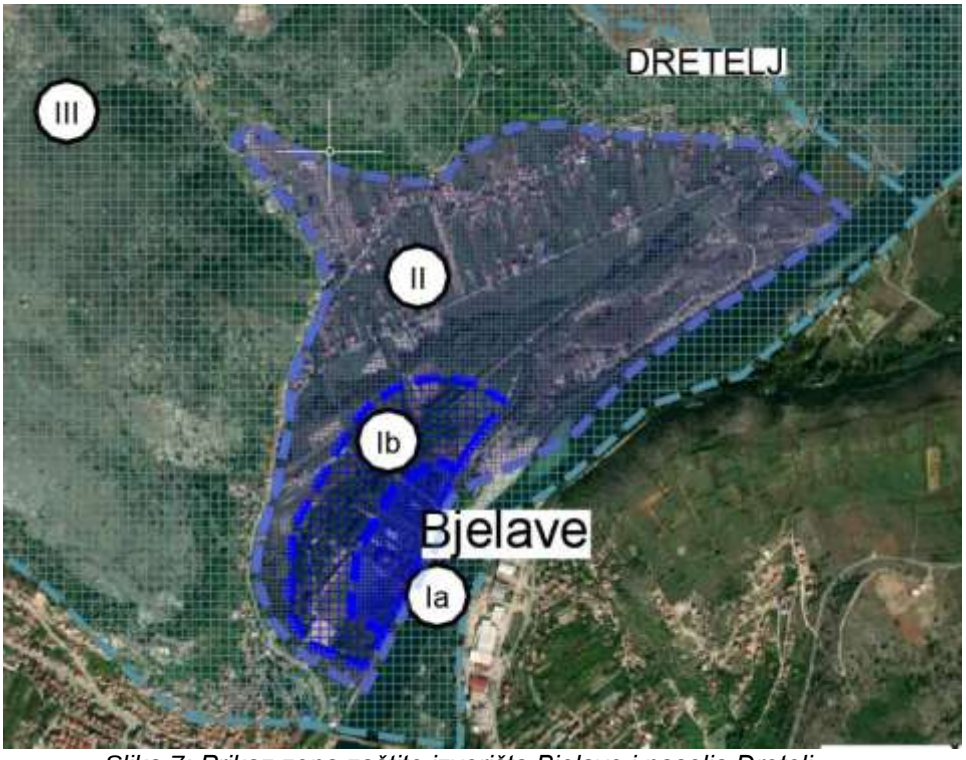
Spomenutim idejnim rješenjem je razrađena samo I faza uređaja i predložena izgradnja uređaja na lokalitetu Mogorjelo. Urbanističkim planom Čapljine iz 1976. godine, kao i Prostornim planom općine iz 2010. godine predviđena je izgradnja uređaja kod Mogorjela i/ili Gabele. Idejnim rješenjem su analizirane obje lokacije, te je izabrana lokacija kod Mogorjela kao najpogodnije mjesto za izgradnju uređaja temeljem prostorno-planerskih, ekoloških, društveno-ekonomskih, tehničko-tehnoloških i kriterija izvodljivosti. Sukladno zakonskoj regulativi predviđeno je sekundarno pročišćavanje prije ispuštanja u rijeku Neretvu. Lokalitet iz idejnog rješenja shematski je prikazan na grafičkom prilogu br. 8 Komunalna infrastruktura i položaj se može u narednim fazama planiranja i projektiranja pomjeriti ovisno projektnom rješenju.

U cilju zaštite podzemnih voda izvorišta Bjelave izrađen je *Glavni projekt kanalizacijskog sustava naselja Dretelj* (Građevinski fakultet Sveučilišta u Mostaru, 2011. g.). Naselje Dretelj se nalazi sjeverno od Čapljine, oko 500 m sjeverno od izvorišta Bjelave. Prema trenutno važećoj Odluci o zaštiti izvorišta Bjelave naselje se nalazi u II zoni zaštite (slika 8). Na cijelom području ovog dijela grada ne postoji izgrađen kanalizacijski sustav, što predstavlja značajan problem, jer su velike količine oborinske, površinske i podzemne vode. Stoga izgradnja jednog ovakvog kanalizacijskog sustava, koji bi riješio kompletan problem odvodnje svih otpadnih i oborinskih voda sa ovog područja predstavlja prioritet i uvjet za dalji nesmetan razvoj i život cijele ove poljoprivredne regije. Sve otpadne vode se uglavnom disponiraju u septičke jame (uglavnom vodopropusne), dok se oborinske vode odvode uglavnom otvorenim površinskim kanalima. Ti kanali uglavnom ne mogu zadovoljiti ogromne količine oborinskih

[11] IBIS d.o.o. Zavidovići, 2018. godine

voda, sa cijelog slivnog područja koji gravitira prema ovom području, pa su česta plavljenja većeg dijela područja, što predstavlja potencijalni izvor zaraze. Ako se tomu doda i činjenica da su često i površinski kanali također zagađeni i otpadnim fekalnim vodama, koji dospijevaju u kanale preko podzemnih voda ili izravnim priključenjima odvodnje kućanskih fekalnih otpadnih voda u površinske kanale, može se zaključiti o važnosti i prioritetu izgradnje jednog kvalitetnog i funkcionalnog kanalizacijskog sustava koji bi riješio opisane probleme. Imajući u vidu gore navedene činjenice, kao i zaštitu kompletnog izvorišta (vodozahvata) Bjelave, neophodno je izgraditi cjelovit - integralan sustav odvodnje cijelog područja, kako oborinske tako i otpadne vode. Ovim projektom se daje jedno takvo optimalno rješenje kanalizacijskog sustava naselja Dretelj – Čapljina.

Kanalizacijski sustav je projektiran kao razdjelni tip odvodnje (zasebna odvodnja otpadne i oborinske vode), što skupa sa sustavom otvorenih površinskih kanala predstavlja najpovoljnije rješenje izbora kanalizacijskog sustava. Sustav kanalizacije zatvorenog razdjelnog tipa projektiran je kao gravitacioni sa sustavom primarnih i sekundarnih vodova, te glavnim odvodnim kolektorima do crpne stanice i mjesta priključka na postojeću kanalizaciju (fekalni kanalizacijski sustav) i do uređaja za pročišćavanje oborinskih voda – separator masti i ulja, a zatim ispust u recipijent – rijeku Neretvu. Kanalizacijski vodovi su položeni uglavnom trasom prometnica i jednim dijelom uz prometnicu – uvažavajući druge infrastrukturne vodove i konfiguraciju terena.

Slika 7: Prikaz zona zaštite izvorišta Bjelave i naselja Dretelj

Izgradnjom predviđene infrastrukture za prikupljanje, pročišćavanje i odvodnju otpadnih voda na području Čapljine doći će do poboljšanja kvalitete površinskih i podzemnih voda te sveopćeg okoliša.

3.6. Projekcija razvoja komunalne infrastrukture

3.6.1. Upravljanje otpadom

Sa aspekta upravljanja otpadom, u narednom planskom periodu bilo bi uputno:

- Uspostaviti sustav razdvajanja otpada na licu mjesta;
- Povećati kapacitete postojećeg reciklažnog dvorišta i/ili izgraditi nova reciklažna dvorišta;
- Izvršiti sanaciju i zatvaranje postojeće deponije komunalnog otpada „Ada“;
- Uklanjanje divljih deponija otpada i sanacija kontaminiranog tla;
- Izgraditi novu deponiju za odlaganje komunalnog otpada ili pretovarnu stanicu ili centar za gospodarenje otpadom.

Zakonima o otpadu u FBiH postavljena su načela suvremenog pristupa upravljanju otpadom, uključujući načelo regionalnosti koje podrazumjeva razvoj tretmana otpada i izgradnju objekata za njegovo odlaganje na način da pokriva potrebe regije i omogućuje samoodrživost izgrađenih objekata.

Zakonom o upravljanju otpadom FBiH («Službene novine F BiH», broj 33/03), Kantonalni/Županijski plan upravljanja otpadom mora biti usuglašen sa Strategijom upravljanja otpadom FBiH. Strategijom upravljanja čvrstim otpadom u FBiH je predviđeno 10 regionalnih deponija. Između ostalih jedna od predloženih regionalnih deponija je za HNŽ Mostar. U tijeku je izrada dokumenta Plan upravljanja otpadom na području HNŽ-a kojeg izrađuje Ministarstvo trgovine, turizma i zaštite okoliša HNŽ-a.

S obzirom na kompleksnost rješavanja ovog problema ovim planom će se predvidjeti sanacija postojeće deponije, i rezervacija pogodne lokacije za smještaj nekog od postrojenja u upravljanju otpadom. Također je potrebno voditi računa o procjeđivanju prodcjednih voda iz tijela deponije te navesti da će monitoring ovih voda vršiti ovlašteni akreditirani laboratorij, a na osnovi GVE propisanih Uredbom o uvjetima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije.

Za lokaciju potencijalne deponije ili pretovarne stanice ili centra za gospodarenje otpadom predlaže se lokacija na samom jugu uz granicu s općinom Neum, do koje postoji makadamski put, ali pogodnih karakteristika. Vodilo se računa da je potencijalna lokacija dovoljno udaljena od naseljenig mjesta, te od tokova rijeka i mogućnosti plavljenja, te također na povoljnog lokaciji s aspekta zaštite okoliša, prirodnog i kulturno – povijesnog naslijeđa.

Također će se ovim planom odrediti potencijalne lokacije za odlaganje građevinskog otpada. U skladu sa Pravilnikom građevinski otpad treba ponovo upotrijebiti ukoliko je to tehnološki moguće, ekološki prihvatljivo i ekonomski opravdano, a u slučaju kad građevinski otpad nije moguće iskoristiti na način da ga se ponovo upotrijebi, potrebno ga je biološkim, termičkim, hemijskim ili fizikalnim postupkom obraditi, a čvrste ostatke trajno odložiti. Posebnu pažnju treba posvetiti upravljanju građevinskim otpadom i otpadom od rušenja koji može biti onečišćen azbestom.

3.6.2. Upravljanje grobljima

Grobljima u Čapljini upravljaju mjesne zajdnice.

Na osnovu Zakona o komunalnim djelatnostima (“Službene novine HNK”, broj: 4/04) i Nacrtu zakona o grobljima HNK Čapljina je dužna napraviti Odluku o grobljima, upravljanju, uređivanju i održavanju grobalja na području grada koja će izdefinirati opće odredbe, uvjete izgradnje groblja, uvjete za postavljanje nadgrobnih spomenika i postavljanje grobnica, upravljanje grobljima, ustupanje i naknade za korištenje grobljanskih mjesta, uvjete i načine sahranjivanja, uvjete ekshumacije, kaznene odredbe i ostalo.

Preporuke za postojeća i izgradnju novih groblja:

- Napraviti istraživački projekt postojećih groblja i za lokacije eventulanih novih groblja koji bi utvrdili sve tehničke elemente lokacije, njena ograničenja i mogućnosti;

- Za predložene loakcije (i postojeće) uraditi hidrogeološka istraživanja; Groblja moraju ispunjavati slijedeće:

- Sanitarno-higijenske i tehničke normative;

- Biti ograđna;

- Imati prostor za održavanje obreda i mrtvačnicu;

- Imati utvrđene zaštitne zone:

a. Prostor za širenje;

b. 50 m oko definiranog prostora groblja (uključujući prostor za širenje) zabranu građenja i zasađeno visoko raslinje kao zaštitnu barijeru;

c. Zoni 50-100 m sa dozvoljenom izgradnjom pod posebnim uvjetima.

Groblja bi također trebala posjedovati: projekt uređenja, projekt parcelacije, projekt hortikuluture, projekt zaštite od požara, projekt rasvjete, plan održavanja i odlaganja i odvoza otpada.

3.7. Zaštita

3.7.1. Zaštita kulturno-povijesnog naslijeđa

Kulturno – povijesni spomenici čapljinskog područja po svojoj raznovrsnosti spadaju među bogatije fondove u čitavoj Bosni i Hercegovini.

Odnos prema spomenicima kulture temeljno je reguliran jednim od najviših pravnih akata ove zemlje - Dejtonskim sporazumom i pratećim zakonskim aktima na nivou BiH, a prije svega Zakonom o zaštiti dobara koja su Odlukom Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika proglašena nacionalnim spomenicima na prostorima Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BiH, broj 2/02, od 21.1.2002., i Izmjene i dopune istog zakona, Sl. glasnik BiH, broj 27/02, od 28.6.2002.).

Spomenici koje proglasi komisija čine prvu kategoriju zaštite na državnoj razini. U Odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom opisan je sami lokalitet, definirane su zone zaštite spomenika, te mjere i aktivnosti koje su dozvoljene unutar zona zaštite. Odlukom Komisije (Odluka o privremenoj listi Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika broj: 01-94/02) i spomenici s privremene liste smatraju se nacionalnim spomenicima do donošenja definitivne odluke.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH je proglasila 9 spomenika nacionalnim koji se nalazi na teritoriju Čapljine, tri su na privremenoj listi nacionalnih spomenika, te se 10 objekata nalazi na listi peticija.

Nacionalni spomenici

N1 - Crkva Preobraženja Hristovog u Klepcima, zgrada škole i groblje, područje i ostaci graditeljske cjeline (Službeni glasnik BiH, br. 12/04)

N2 - Gabela, arheološko područje (Službeni glasnik BiH, br. 40/02, 77/11)

N3 - Most u Klepcima, povijesna građevina (Službeni glasnik BiH, br. 12/03)

N4 - Pašića kula sa dvorima u Bivoljem Brdu, graditeljska stambena cjelina (Službeni glasnik BiH, br. 90/06)

N5 - Počitelj, povijesno gradsko područje (Službeni glasnik BiH, br. 06/03, 102/11)

N6 - Utvrđena kasnoantička vila Mogorjelo, arheološko područje (Službeni glasnik BiH, br. 40/02)

N7 - Rimska vila (Villa Rusticae) – Višići, (lokalitet „Kućišta“) s ostacima iz rimskog antičkog razdoblja, ranog i kasnog srednjeg vijeka (slavensko naselje i groblje), arheološko područje (Službeni glasnik BiH, br. 38/12)

N8 - Crkva Uspenja Presvete Bogorodice sa pokretnom imovinom i nadgrobnim spomenicima u Gabeli, graditeljska cjelina (Službeni glasnik BiH, br. 12/03)

N9 – Rt kula (Kulina na rijeci Krupi) u Dračevu, povijesna građevina (Službeni glasnik BiH, br. 90/14) (spomenik je i na listi ugroženih spomenika)

Privremena lista nacionalnih spomenika

Na privremenoj listi nacionalnih spomenika proglašenih od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika nalaze se:

P1 - Crkva sv. Franje Asiškog

P2 - Crkva sv. Stjepana – Gabela

P3 - Park prirode – Hutovo Blato

Na spomenike koje je proglasila Komisija primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni I Hercegovini (Sl. novine FBiH, br. 2/02, 27/02, 6/04).

Dobra kulturno povijesne baštine na razini županije

Zavod za zaštitu kulturno-povijesne baštine Hercegovačko neretvanske županije registrirao je cijeli niz dobara na prostoru Čapljine. Dobra su pobrojana i kategorizirana po povijesnim periodima, a grafički su prikazana na karti broj 6. Uvjeti korištenja i zaštite prostora. Uvjeti korištenja i zaštite su definirani Zakonom o zaštiti kulturno-povijesne baštine HNŽ-a (Narodne novine HNŽ-a br. 02/06).

Prapovijest

ID	NAZIV NALAZIŠTA (lokalitet)	VREMENSKO RAZDOBLJE	KARAKTERISTIKE NALAZIŠTA
Z1	Begića gomila, Gnjilište	Prapovijest/Atika	Na vrhu brijega kamena gomila, s nalazima keramike, i rimske opeke
Z2	Bulutovac, Sjekose	Prapovijest/Antika	Ostaci suhozidne gradine i rimskog zida s malterom, ostaci opeke
Z3	Dolačka Draga, Gorica	Prapovijest	Tridesetak gomila
Z4	Doljanska gradina, Doljani	Prapovijest/ Antika	Gradina i rimska tvrđava
Z5	Gabela	Prapovijest/ Atika	Gradina, tragovi rimskog naselja
Z6	Sjekose, Dubravica	Prapovijest	Gomila
Z7	Hotanj	Prapovijest	Gradina
Z8	Klepci	Prapovijest / Antika	Gomile i ostaci rimske ceste
Z9	Bivolje brdo	Prapovijest / Antika / Srednji vijek	Gradina i kasnoatnička utvrda, srednjovjekovno naselje
Z10	Gradina, Klepci	Prapovijest/ Atika	Gradina i rimsko naselje
Z11	Ekmečića gradina, Prebilovci	Prapovijest	Gradina
Z12	Lokve, Gagrice	Prapovijest	Gradina
Z13	Greda, Čapljina	Prapovijest / Antika	Gradina i rimsko naselje
Z14	Hasića gradina, Domanovići	Prapovijest	Prapovijesno naselje i gradina
Z15	Telac, Klepci	Prapovijest/ Antika	Prapovijesni i rimski nalazi, rimsko naselje
Z16	Krvarica, Prebilovci	Prapovijest	Dvadesetak gomila
Z17	Krstac, Gabela	Prapovijest	Gomila, rimske zgrade i grobište
Z18	Macina gomila, Gnjilište	Prapovijest	Gomila
Z19	Mala gradina, Gnjilište	Prapovijest	Prapovijesno i rimsko naselje
Z20	Mala Mitruša, Jasenica	Prapovijest	Manja urušena gradina
Z21	Mrvići-Noktac, Pribilovci	Prapovijest/ Antika	Tri gomile i ostaci rimskog naselja
Z22	Milanovača, Gorica	Prapovijest/ Antika	Prapovijesna gradina s urušenom gomilom i suhozidom, ostaci rimske keramike
Z23	Rašića gomila, Gnjilište	Prapovijest	Gomila
Z24	Rovač gomila, Svitava	Prapovijest	Velika prapovijesna gomila
Z25	Stanine, Trebižat	Prapovijest	Sedam gomila, ostaci grobova i keramike
Z26	Suhića gradina, Prebilovci	Prapovijest	Gradina
Z27	Duboka draga, Crnići	Prapovijest	Dvije manje gradine, ostaci keramike
Z28	Terbižat	Prapovijest	Gomile
Z29	Velika gomila, Gorica	Prapovijest	Gradina
Z30	Velika gradina, Gnjilište	Prapovijest	Prapovijesno naselje
Z31	Velika Ratašnica, Klepci	Prapovijest	Velika prapovijesna gomila

Z32	Jurkovići, Zvirovići	Prapovijest	Prapovijesna gomila
Z33	Zvirovići	Prapovijest	Gomile
Z34	Prćavci	Prapovijest	Gomile
Z35	Crveni kuk, Dretelj	Prapovijest	Skupina gomila
Z36	Gradina Dretelj	Prapovijest	Gradina
Z37	Dabrica, Počitelj	Prapovijest	Gomile
Z38	Strojnice, Bivolje Brdo	Prapovijest	Gomile
Z39	Pašićevina, Bivolje Brdo	Prapovijest	Gomila
Z40	Stanojevići	Prapovijest	Skupina gomila
Z41	Lahovina, Stanojevići	Prapovijest	Skupina od dvadesetak gomila
Z54	Muša, Čapljina	Prapovijest / Antika	Gomila i rimske zgrade i cesta blizu katoličkog groblja
Z91	Zagrebica, Klepci	Prapovijest / Srednji vijek	Na gomili u blizini groblja 11 stećaka
Z95	Krteljevac (Privorac), Prćavci	Prapovijest	Gradina i gradinsko naselje
Z96	Mala gradina, Čapljina	Prapovijest / Antika	Prapovijesno i rimsko naselje
Z97	Osoje, Zvirovići	Prapovijest	Gradina s više obrambenih prstena
Z98	Šatorova gomila, Lokve	Prapovijest	Gomila i rimsko naselje
Z99	Šurmanci	Prapovijest	Skupina oko 200 gomila
Z100	Velika gradina, Čapljina	Prapovijest	Veliki gradinski kompleks
Z101	Velika Mitruša, Jasenica	Prapovijest	Gradina i naselje
Z102	Veliki Vidar, Počitelj	Prapovijest	Gradina i stotinjak gomila
Z103	Bodenik, Trebižat	Prapovijest	60-ak prapovijesnih gomila
Z104	Crljenača, Dretelj	Prapovijest / Srednji vijek	Gomile i skupina od 50-ak stećaka
Z105	Vinine, Počitelj	Prapovijest	Gradina i skupina od 40-ak gomila
Z106	Zlatna gomila, Bivolje Brdo	Prapovijest	Gradina i gomila
Z110	Desilo, Bajovci	Prapovijest	Arheološki nalazi pod vodom
Z131	Gomile, Jasenica	Prapovijest	Arheološko područje – Arheološki lokalitet
Z133	Bajovci	Prapovijest	Arheološko područje - Arheološki lokalitet
Z140	Gradina, Počitelj	Prapovijest	Arheološko područje - Gradina
Z141	Mlinice, Svitava	Prapovijest	Arheološko područje - Gomila ispod Mlinskog brda
Z142	Glavica, Svitava	Prapovijest	Arheološko područje
Z143	Kućetine, Mala gomilica, Svitava	Prapovijest	Arheološko područje
Z144	Brdo Milankovac, Svitava	Prapovijest	Arheološko područje

Antika

ID	NAZIV NALAZIŠTA (lokalitet)	VREMENSKO RAZDOBLJE	KARAKTERISTIKE NALAZIŠTA
Z42	Brijeg, Gabela	Antika	Ostaci rimskih zidova
Z43	Božinovac, Svitava	Antika	Zgrade iz rimskog doba
Z44	Bušine njive, Gorica	Antika	Rimsko naselje
Z45	Čučkovića kula, Struge	Antika	Rimsko naselje
Z46	Ćemeri, Višići	Antika	Rimske građevine
Z47	Dabrica, Počitelj	Antika	Rimska zgrada i kasnoantički grobovi
Z48	Duvarine, Gabela	Antika	Rimsko naselje, ostaci građevinskog naselja
Z49	Dvorišta, Svitava	Antika	Rimsko naselje i kasnoantička nekropola
Z50	Gradina, Svitava	Antika	Rimska tvrđava, ostaci crijepa i keramike
Z51	Grkov dol, Klepci	Antika	Rimsko naselje
Z52	Krupa, Draževo	Antika	Kasnoantička nekropola, lokalitet ugrožen

Z53	Kuparica, Tasovčići	Antika	Rimsko naselje
Z55	Opličići	Antika	Rimsko naselje, ostaci keramike i opeke
Z56	Podvornice, Bajovci	Antika	Rimsko naselje
Z57	Podvornice, Dretelj	Antika	Rimsko naselje
Z59	Rit dol, Loznica, Klepci	Antika	Antičko naselje
Z60	Seline, Gabela	Antika	Antičko naselje
Z61	Spilice (Plandišta), Bajovci	Antika	Rimska zgrada, ostaci crijepa
Z62	Starina,Bivolje Brdo (Bučevići)	Antika	Rimsko naselje sa ciglanom
Z63	Struge	Antika	Rimsko naselje
Z64	Tersana, Višići	Antika	Rimske građevine
Z65	Varda, Dračevo	Antika	Rimsko naselje
Z66	Vrh Trese, Trebižat	Antika	Rimsko naselje
Z67	Zaskoci, Šurmanci	Antika	Rimski ostaci
Z68	Zgoni, Gnjilišta	Antika	Rimsko naselje
Z69	Žagrovića Londže, Gorica	Antika	Rimsko naselje
Z107	Moševo, Grabovina	Antika	Rimske zgrade i grobište, rimski spomenik
Z108	Crkvina, Nerezi, Tasovičići	Antika	Rimsko naselje i ranokršćanska bazilika
Z125	Doljani	Antika	Arheološko područje
Z138	Čeljevo	Antika	Arheološko područje
Z146	Crkvina, Ševaš Njive	Antika	Arheološko područje

Srednji vijek

ID	NAZIV NALAZIŠTA (lokalitet)	VREMENSKO RAZDOBLJE	KARAKTERISTIKE NALAZIŠTA
Z70	Baštine, Tasovčići	Srednji vijek	Dva stećka u obliku škrinje i dva sljemenjaka
Z71	Dretelj	Srednji vijek	Grobište stećaka
Z72	Gagrice 1, Lokve	Srednji vijek	Kamenolom stećaka i dva nedovršena nadgrobna spomenika
Z73	Grčko Greblje, Svitava	Srednji vijek	Grobište s 30 stećaka (ploče, škrinje, križevi)
Z74	Jelača, Opličići	Srednji vijek	Grobište stećaka, očuvano 6 primjeraka
Z75	Lokve 1	Srednji vijek	5 stećaka u sklopu pravoslavnog groblja
Z76	Lokve 2	Srednji vijek	7 stećaka
Z77	Mejdan, Opličići	Srednji vijek	Osamljeni stećak
Z78	Opličići 1	Srednji vijek	Srednjovjekovno grobište sa 4 stećka
Z79	Opličići 2	Srednji vijek	Srednjovjekovno grobište sa 4 stećka
Z80	Opličići 3	Srednji vijek	Srednjovjekovno grobište sa 20 stećaka
Z81	Opličići 4	Srednji vijek	Osamljeni stećak
Z82	Pribilovci 1	Srednji vijek	7 stećaka
Z83	Pribilovci 2	Srednji vijek	U sklopu pravoslavnog groblja 10 stećaka
Z84	Rječice	Srednji vijek	Uz džamiju očuvano 11 stećaka
Z85	Sjekose 1	Srednji vijek	U katoličkom groblju očuvano 6 stećaka
Z86	Sjekose 2	Srednji vijek	Očuvana dva stećka
Z87	Gagrice 2, Lokve	Srednji vijek	Grobište s 30 stećaka
Z88	Svitava	Srednji vijek	U katoličkom groblju očuvana dva stećka
Z89	Šurmanci	Srednji vijek	Grobište s 10 stećaka
Z90	Tasov križ, Tasovčići	Srednji vijek	U katoličkom groblju očuvan srednjovjekovni križ
Z92	Žagrovci, Tasovčići	Srednji vijek	U blizini raskrižja očuvano 9 stećaka

Osmanski period

ID	NAZIV NALAZIŠTA (lokalitet)	VREMENSKO RAZDOBLJE	KARAKTERISTIKE NALAZIŠTA
Z113	Čapljina	Osmanski period	Harem
Z114	Tasovčići	Osmanski period	Harem
Z115	Tasovčići	Osmanski period	Hasanagića harem
Z116	Počitelj	Osmanski period	Kuća Salih – Baše Delića
Z117	Kula, Svitava	Osmanski period	Kula, Svitava
Z135	Ćemalovića kula, Bivolje Brdo	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z136	Hadžiomerovića kula, Bivolje brdo	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z137	Metiljevića kula, Čapljina	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z139	Šarića kula, Rečice	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z121	Halilagića Kula, Struge	Osmanski period	Stambena povijesna građevina - Kula kod mosta u Strugama
Z122	Kula, Tersana	Osmanski period	Stambena povijesna građevina - Kula na Tersani
Z124	Bišćevića kula, Gabela	Osmanski period	Stambena povijesna građevina - Bišćevića kula - Gabela
Z145	Dragićevića kula, Struge	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z148	Dizdareva kula, Tasovčići	Osmanski period	Stambena povijesna građevina
Z149	Prština kula,Tasovčići	Osmanski period	Stambena povijesna građevina

Spomenici od značaja za Čapljinu definirani prethodnim planom

ID	NAZIV NALAZIŠTA (lokalitet)	VREMENSKO RAZDOBLJE	KARAKTERISTIKE NALAZIŠTA
O118	Uskotračna pruga, Čapljina	Austrougarski period	Uskotračna pruga Čapljina – Dubrovnik na prostoru Čapljine
O119	Željeznički most u Gabeli	Austrougarski period	Željeznički most u Gabeli
O120	Austrougarske zgrada, Čapljina	Austrougarski period	Austrougarske zgrade
O127	Doljani, katolička crkva	sredina 19.st.	Vjerska povijesna građevina
O128	Mlinice, Gabela	sredina 19.st.	Etnološko područje
O129	Gabela, džamija	sredina 19.st.	Vjerska povijesna građevina
O131	Mlinice, Donje struge	sredina 19.st.	Etnološko područje
O132	Mlinice, Gornje struge	sredina 19.st.	Etnološko područje

Vidljivo je da su najbrojniji arheološki lokaliteti iz prapovijesti, potom iz antike i srednjeg vijeka. Svi su prikazani na grafičkom prilogu Uvjeti korištenja i zaštite prostora i u tablicama s opisnim karakteristikama. Rijetki među njima su nakon otkrivanja detaljnije istraživani a samo su nacionalni spomenici zaštićeni i adekvatno označeni na terenu. Prilikom budućih radova na infrastrukturi i izgradnji vrlo vjerojatno bi moglo doći do novih saznanja i novih nalaza, ali bi i postojeći lokaliteti mogli biti ugroženi. Ukoliko radovi budu izvođeni i planirani u blizini evidentiranih lokalita, obavezno je prisustvo arheologa ili stručnog lica iz Zavoda za zaštitu kulturno - povijesne baštine HNŽ-a. Kamene gomile nakon iskapanja nemaju materijalnu i spomeničku vrijednost, ali se pokretni nalazi mogu pohraniti i izložiti.

Tijekom rada na Prostornom planu i obilaska terena ustanovljeno je da na staroj uskotračnoj željezničkoj pruzi koja prolazi Čapljinom postoji nekolicina mostova i drugih infrastrukturnih objekata

koje bi trebalo predložiti za zaštitu. Ovdje bi u prvom redu trebalo izdvojiti stari željeznički most u Gabeli s kraja XIX. Stoljeća. Ovaj most, zajedno s još par mostova, vijadukata i tunela u neposrednoj blizini čine graditeljsku cjelinu od povijesne vrijednosti, a posebnim ih čine još i elementi estetske i ambijentalne vrijednosti, te izvornost i cjelovitost.

Također je obilaskom terena i radom na DOF (digitalni orthophoto snimak) uočeno nekoliko lokaliteta sa većim brojem gomila u jednoj grupi. Bilo bi dobro na ovim područjima, uz naravno stručni nadzor, organizirati arheološke parkove ili istraživanja gomila. Bitno je napomenuti da nakon istraživanja ili otkopavanja, gomile nemaju spomeničku vrijednost, ali se pokretni predmeti nakon stručne obrade trebaju konzervirati i mogu se izložiti kao eksponati u muzeju.

Na četiri rijeke koje prolaze područjem plana u prošlosti je bilo više mlinica koje su sad uglavnom napuštene i u lošem stanju. Tek ih je nekolicina još aktivna. One bi se mogle revitalizirati, a one koje se nalaze na atraktivnijim lokacijama mogu se i rekonstruirati i uklopiti u turističku ponudu.

Unutar uže urbane zone grada postoji nemali broj objekata sa kraja 19. i početka 20. stoljeća. Ovi objekti zasigurno imaju određenu ambijentalnu i vremensku vrijednost, ali bi ih trebalo naknadno detaljno analizirati i valorizirati. Kroz planove nižeg reda ovi bi se objekti trebali dodatno detaljno obraditi, a sve u cilju zaštite i očuvanja njihovog izvornog oblika, te zaštite od daljnjeg uništavanja i nepravilnog pristupa obnovi.

3.7.2. Zaštita prirodnih rijetkosti

Park prirode Hutovo Blato

Park prirode Hutovo blato jedina je prirodna vrijednost na području Čapljine zaštićena pravnim aktom sukladno Zakonu o zaštiti prirode. Hutovo blato je 30. ožujka 1995. god. proglašeno Parkom prirode, a Međunarodni Savjet za zaštitu ptica (ICBP) uvrstio ga je 1998. god. u listu međunarodno važnih staništa ptica. Potom je 2001. god. Park prirode "Hutovo blato" upisan u listu močvara od međunarodne važnosti po metodologija Ramsarske konvencije i registrirano je pri UNESCO-vom Direktoratu u Parizu. Parkom prirode gospodari javno poduzeće Park prirode „Hutovo blato“ od 1995. godine.

Prostornim planom područja posebnih obilježja Parka prirode Hutovo blato za razdoblje 2013. – 2023. godina i Planom upravljanja za Park prirode Hutovo blato definirani su ciljevi i mjere očuvanja ovog izuzetno vrijednog prirodnog područja.

Prostorni razvoj parka prirode Hutovo blato počiva na dva temeljna cilja:

- očuvanje biološke stabilnosti, ekološke raznolikosti i osobitosti područja Parka prirode i
- korištenje resursa sukladno mjerama zaštite i očuvanja Parka prirode.

Koncepcija razvoja parka prirode Hutovo blato počiva na načelima zaštite prirode i samoodrživosti parka. S aspekta samoodrživosti parka prirode potrebno je razvijati djelatnosti koje će biti i ekonomski održive, gdje je razvoj turističke djelatnost, s pratećom infrastrukturom, osnovni alat za postizanje ovog cilja. Dakle, Park prirode je zapravo zona sukoba interesa između zaštite prirode i razvoja turizma. Osnovna težnja koncepcije uređenja i korištenja Parka prirode jeste da kroz park prođe što veći broj posjetilaca, na veoma dobro organiziran način i da se posjetioci u Parku prirode, u područjima osjetljivih ekoloških sustava, visoko vrijednih prirodnih područja što kraće zadržavaju, dok se u ostalim područjima uz razvoj primjerene turističke infrastrukture mogu zadržati duže. Dakle, prilikom izrade osnovne projekcije razvoja Parka metodološki se pristupilo korištenju instrumenta zoniranja u cilju uređivanja korištenja zemljišnih i vodnih resursa Parka prirode Hutovo blato, a slijedom i zoniranjem aktivnosti posjetitelja, koje izravno proizlaze iz zoniranja prostora parka.

Prirodne vrijednosti predložene za zaštitu prostorno-planskom i strateškom dokumentacijom

Prostornim planom općine Čapljina iz 1986. godine je i dolina rijeke Trebižat je tretirana kao zaštićeno područje u kojem se primjenjuje II režim zaštite. U Odluci o prostornom uređenju općine Čapljina iz 1980. godine rijeci Trebižat (kao i Bregavi i Krupi) je utvrđen zaštitni pojas od 50 m od desne i lijeve obale. Po istoj Odluci su kao prirodne vrijednosti koje imaju rekreacijski, kulturni i naučni značaj na području Grada, osim Hutovog blata utvrđene i zaštićene i grupacije vodenica na rijeci Trebižatu u donjim i gornjim Strugama. Prostornim planom općine Čapljina za period 2010.-2020.g, koji je usvojen i stupio na snagu u veljači 2012. godine ova rijeka je također predložena za zaštitu kao prirodni krajolik.

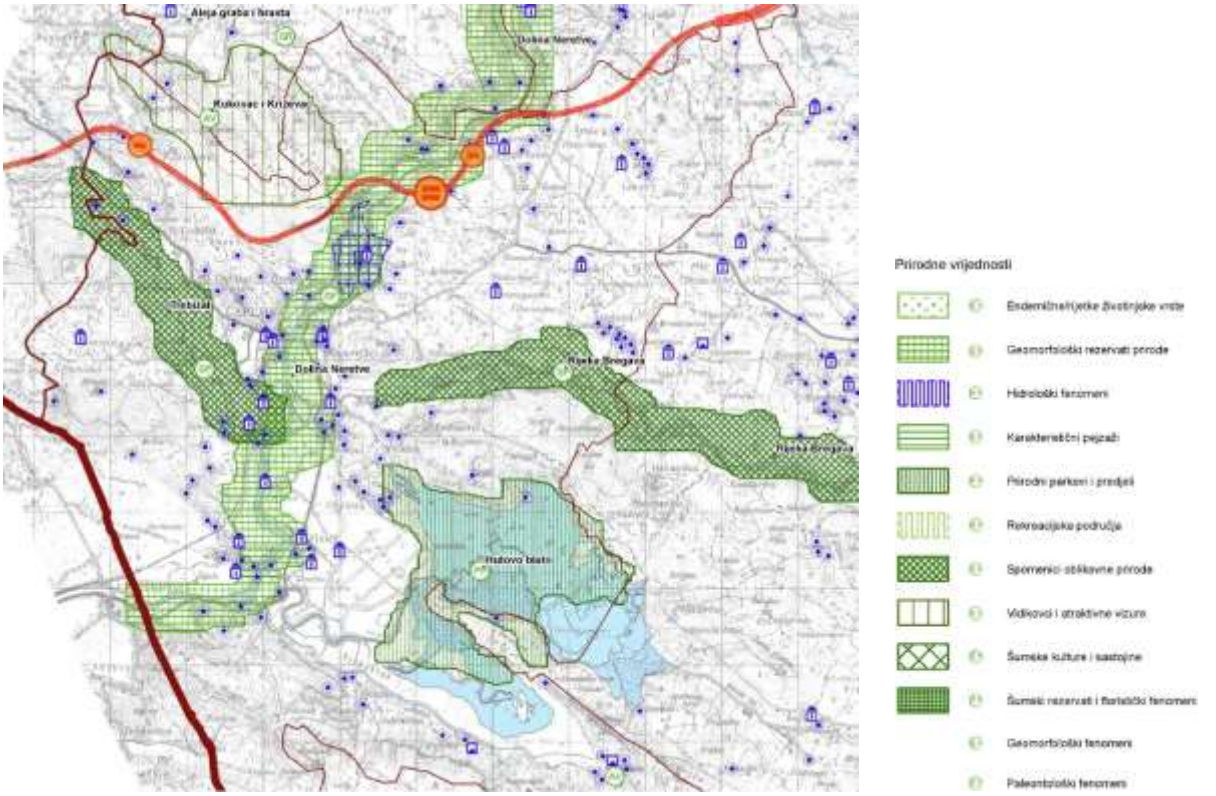
Prostornim planom općine Čapljina iz 1986. g. za zaštitu je predložena i rijeka Bregava - lijeva pritoka Neretve koja izvire oko 9 km od Stoca. Prihranjuje se vodom koja dotječe ponorima iz Dabarskog i Fatničkog polja, što je dokazano bojanjem vode za vrijeme maksimalnog vodostaja, te padalinama sa vlastitog sliva. Za vrijeme niskog vodostaja nedaleko ispod grada Stoca rijeka ponire, a nakon ponovnog izvora u ljetnim mjesecima zbog manjka vode, rijeka teče vrlo sporo, a ponekad se tok u potpunosti prekida. U kanjonu rijeke Bregave brojne su spilje i druge geomorfološke vrijednosti. Također je potrebno napomenuti da vode rijeke Bregave prihranjuju izvorišta na području Deranskog blata čistom vodom, te utječu na održanje biljnog i životinjskog svijeta na području Hutovog blata. Odlukom o prostornom uređenju općine Stolac iz 1980. godine predviđena je zaštita rijeke Bregave u cijeloj dužini kroz područje Stoca. Prostornim planom općine Čapljina za period 2010.-2020.g. ova rijeka je također predložena za zaštitu u cijelom toku.

Prostornim planom općine Čapljina za period 2010.-2020.g. je močvarno područje uz granicu s Republikom Hrvatskom (u Gabela polju) također predloženo za zaštitu. Ovo područje površine 325,7 ha ujedno graniči sa zaštićenim područjem „Prud“ u RH koje je kategorizirano kao posebni ornitološki rezervat 1965. godine s ukupnom površinom od 250 ha.

Na koncu, *Prostornim planom HNŽ/K* su utvrđena područja prirodnih vrijednosti prema Prostornom planu BiH za razdoblje od 1981. do 2000. godine, koji je na snazi do donošenja Prostornog plana FBiH (koji je u fazi usvajanja), te prema „Studiji kulturno-povijesne i prirodne baštine HNŽ/K“ (Eco-plan d.o.o. Mostar, 2010.):

- Dolina Neretve,
- Dolina Bregave,
- Rijeka Tihaljina-Mlade-Trebižat,
- Hutovo blato.

Odlukom o provođenju PP HNŽ/K, članom 41. propisana je obveza nadležnih tijela da izvrše odgovarajuću zaštitu i očuvanje prirodnog naslijeđa kroz donošenje odgovarajućih dokumenata i zakonske regulative za zaštitu prirodnog naslijeđa, kao i da omoguće njihovu interpolaciju i dosljednu primjenu u svim dokumentima i nivoima prostornog planiranja.Po donošenju prostornih planova posebnih obilježja i prostornih planova jedinica lokalne samouprave članom 42. je propisana obavezna izrada detaljnih planova za prostorne cjeline prirodnih vrijednosti, kao i za ostala područja koja su ovim planskim dokumentima proglašena kao prirodno naslijeđe. Također, Odlukom o provođenju zabranjuju se sve aktivnosti koje na bilo koji način mogu ugroziti evidentirane prirodne vrijednosti na području HNŽ.

Slika 8: Izvod iz Prostornog plana HNŽ/K, karta „Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora – prirodna i kulturna baština“ (veljača, 2021. godina) za područje Grada Čapljina

Integriranom strategijom razvoja općine Čapljina 2017-2027 predložena je uspostava sustavnog pristupa upravljanja prirodnim resursima kroz uspostavu Agencije/Centra za okolišno održivi razvoj, što bi podrazumijevalo veće uključivanje lokalnih dionika u zaštitu, očuvanje i korištenje njenih prirodnih vrijednosti na dobrobit lokalne, županijske, državne pa i međunarodne zajednice. Uvrštavanje prostora grada Čapljina u hotspot područja (KBAs - ključna područja biološke raznolikosti) na razini Mediterana, Europe i Svijeta daje polaznu osnovu za kvalitetnije upravljanje prirodnim resursima i biološkom raznolikošću koja treba biti jedna od razvojnih i poticajnih grana ruralnog razvoja. Promjene ekoloških uvjeta i narušavanje povoljnog stanja okoliša mogu ekonomski umanjiti vrijednosti prirodnih resursa. Da bi mogli utjecati na događaje, radnje, zahvate koji se događaju u okruženju, a koji mogu narušiti prirodne procese (režim vode, kvalitetu zraka, promjenu klime, kvalitetu tla, biodiverzitet i sl.) potrebno je blagovremeno planirati i kreirati vlastite strategije, planove i aktivnosti kojim će se moći odgovoriti na sve izazove globalnog društva. Cilj formiranja Agencije/Centra za okolišno održivi razvoj bio bi blagovremeno informiranje javnosti, uključivanje javnosti u proces donošenja odluka i pravo na zdrav okoliš.

Natura 2000

Prema važećem Zakonu o zaštiti prirode koji je usklađen sa EU direktivama (Direktiva o staništu i Direktiva o pticama) poseban značaj je dan uspostavljanju mreže zaštićenih područja u okviru programa NATURA 2000. Cilj Natura 2000 je osigurati dugoročan opstanak i povoljne uvjete najvrjednijih i najugroženijih staništa i vrsta, a to se postiže usklađivanjem s interesima i dobrobiti stanovništva koje

žive i obavljaju aktivnosti na određenim područjima Natura 2000. Vlada FBIH je usvojila *Uredbu o programu Natura 2000 – zaštićena područja u Europi* („Sl. novine FBiH", br. 43/11), kako bi se uspostavila ekološka mreža zaštićenih prirodnih staništa i staništa vrsta u FBiH i određena područja uključila u međunarodnu mrežu zaštićenih prirodnih staništa i staništa vrsta. Mreža Natura 2000 sastavni dio Emerald mreže (Bernska konvencija), obzirom da su Evropska unija, a samim tim i njene države članice, ugovorne stranke Bernske konvencije. Nakon što država postane članicom Evropske unije, njena Natura 2000 mreža izravno podliježe obavezama Emerald mreže u okviru Bernske konvencije. Kako BiH još nije dio EU, tako ni područja Natura 2000 još nisu obvezna za zaštitu. No, odredbe direktive o staništima je bitno imati na umu, kao i njihovu implementaciju na terenu kako bi na taj način zemlja bila spremna kada se ispune zakonski uvjeti. Kako bi se što bolje sačuvala područja izložena pritiscima potrebno je stručnom dokumentacijom definirati tipove staništa i procjenu potencijalnog rizika (zagađenje, sječa šuma, pretjerana upotreba pesticida, hidromeliorizacija i sl.).

Prema podacima FMOIT-a, na području grada Čapljine su planirana za zaštitu dva NATURA 2000 područja[12]:

- Hutovo blato BA8300031, površine 11384,8 ha, od toga u Čapljini 6710,5 ha i
- Kravice-Trebižat oznake BA8200097, površine 174,5 ha, o čega u Čapljini 83,5 ha

Ovdje je bitno napomenuti da Natura područje može biti sastavni dio nekog već zaštićenog područja, kao što je ovdje slučaj za područje Parka prirode Hutovo blato. U tom slučaju se mjere očuvanja statusa staništa i vrsta specifičnih za to područje trebaju integrirati u mjere definirane pravnim aktom/planom o zaštiti određenog područja. Granice ovih predloženih područja bit će definirane aktom o njihovoj zaštiti a u skladu s važećim direktivama.

Zaključak

Na području Parka prirode Hutovo blato, kao jedinoj prirodnoj rijetkosti zaštićenoj pravnim aktom moraju se primjenjivati sve mjere predviđene Zakonom o zaštiti prirode HNŽ/K i FBiH, kao i drugim aktima proizišlim iz navedenih zakona (NEAP, Strategija zaštite okoliša FBiH) te međunarodnim konvencijama i propisima čiji je supotpisnik i Federacija Bosne i Hercegovine.

Za sva navedena područja koja nisu formalno zaštićena ili im se pripadajuća zaštita ne provodi aktivno, potrebno je izraditi stručnu podlogu i pokrenuti postupak pravne zaštite sukladno važećim zakonskim propisima.

Do donošenja konkretnih odluka i planova zaštićenih područja, ovim prostornim planom se područja planirana za zaštitu štite od izgradnje koja bi mogla štetno utjecati na značajke prirodnog područja, temeljem mjera zaštite propisanim ovim Planom i Odlukom o provođenju.

Prostornim planom može se proširiti građevinsko područje na zaštićenim prirodnim vrijednostima samo ukoliko se njima ne ugrožavaju biološka i pejzažna raznolikost zaštićenog područja i ako su iskorištene sve mogućnosti racionalnog korištenja postojećeg građevinskog područja i postojeći infrastrukturni koridori.

[12] U okviru projekta Natura 2000 predloženo je ukupno 122 područja u BiH kao veoma značajna za očuvanje biološke raznolikosti odnosno velikog broja stanišnih tipova i vrsta, koje se smatraju ugroženima prema Bernskoj konvenciji, kao i Direktivi o pticama i Direktivi o staništima Europske unije.

3.7.3. Područja posebnih uvjeta korištenja

Za područje Čapljine posebni su uvjeti korištenja za područja nacionalne spomenike, zaštićene prirodne vrijednosti, izvorišta, infrastrukturne koridora i područja obuhvata detaljnih planova uređenja prostora.

Područja nacionalnih spomenika sa njihovim zaštitinim zonama prikazani su na grafičkom prilogu br.10 Uvjeti zaštite i korištenja prostora. Odlukama o proglašenju spomenika opisane su detaljno zone i uvjeti zaštite i korištenja spomenika, te su propisane nadležnosti.

Za Povijesno gradsko područje Počitelj propisana je izrada regulacijskog plana u površini od 265 ha koji je u fazi Prijedloga. Ostalo je još usvajanje na Domu naroda FBiH.

Hutovo Blato je Park prirode i za njega je donesen Prostorni plan područja posebnih obilježja Parka prirode Hutovo blato za razdoblje 2013. – 2023. godina i Urbanistički projekt turističke zone „Karaotok“ (Narodne novine HNŽ/K, br.7/23).

Zaštita prirode utvrđena je prijedlozima Studije kulturno-povijesnog naslijeđa HNŽ.

Za koridor Vc donesen je Prostorni plan područja posebnih obilježja autoceste na koridoru Vc, kojim su detaljno propisani obuhvat plana i uvjeti korištenja područja unutar obuhvata plana.

Za Jadransko jonsku autocestu u tijeku je izrada projektne i studijste dokumentacije te će i ova cesta imati svoj zaštiti pojas gdje neće biti moguća daljnja izgradnja osim u funkciji autoceste.

Infrastrukturni koridori, prometni i energetski i njihove zone zaštite, date su Zakonom o cestama, odnosno energetskim propisima.

Detaljni planovi uređenja doneseni na prostoru Čapljine:

- Regulacijskog plana „ADA-BAD 1“ (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Regulacijskog plana „ADA-BAD 2“ (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Izmjena i dopuna Regulacijskog plana stambeno-poslovne zone „Duhanska“ u Čapljini (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Izmjena i dopuna Regulacijskog plana gospodarske zone Tasovčići za period od 2014. do 2020. (Narodni list Grada Čapljina, br. 3/17)
- Regulacijskog plana urbane zone „CREMMIS“ u Čapljini (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/17)
- Zoning plana turističke zone „Šurmanci“, Općina Čapljina za razdoblje 2012. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/14)
- Zoning plana gospodarske zone „Zvirovići“, Općina Čapljina za razdoblje 2012. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 1/13)

Ovim prostornim planom predviđa se donošenje daljnjih provedbenih planova radi uređenja i zaštite prostora, a posebno:

- Urbanistički plan uže i šire urbano područje Čapljine
- Zoning planovi za:
  - sportsko-rekreacijske zone: Šurmanci – proširenje, Zvirovići i Višići i
  - gospodarske zone (G1): Zvirovići – proširenje, Tasovčići – proširenje i Ševaš Njive – Petlja Koridor Vc i Jadransko jonska autocesta

- Regulacijski planovi za uže urbano područje – prema urbanističkom planu, te za sve neizgrađene dijelove građevinskog područja naselja unutar šire urbane zone Čapljine i pripadajućih aglomeracija
- Planovi parcelacije za gospodarsku zonu Domanovići – Hotanj i gospodarske zone (S1) i manje površine unutar građevinskih područja naselja

Odlukom o provođenju Prostornog plana, koja je sastavni dio ovoga Plana, te njenim odredbama, za gore navedene zone i područja, kao i za kompletan prostor grada definirati će se detaljni uvjeti korištenja, uređenja i izgradnje.

Granični pojas

Prostori uz državnu granicu, bilo unutar ili izvan građevinskog zemljišta, od posebnog su značaja i na tom području vrijede posebni uvjeti korištenja.

Državna granica prikazana je na svim kartografskim prilozima. Zaštitno područje državne granise je pojas koji se prostire od 300 m od granične crte u dubinu teritorija BiH, a kako je prikazano na grafičkom prilogu br. 10. Uvjeti korištenja i zaštite prostora.

Prema Zakonu o graničnoj kontroli (Sl.glasnik BiH, br.53/09) svaja gradnja, postavljanje, odnosno promjena namjene objekata na području zaštitnog pojasa uz državnu granicu ne smije ometati obavljanje granične provjere i provedbu sigurnosnih mjera na državnoj granici. Dodatne odredbe za aktivnosi na prostoru uz državnu granicu definirane su u Odluci o provođenju plana.

Lovstvo

Lovištem na području Čapljine gospodari Lovačko društvo GALEB u skladu sa Zakonom o lovstvu i Odluci o osnivanju lovišta u Hercegovačko neretvanskoj županiji (Narodne novine HNŽ 11/13). Lovište je nizijskog tipa, površine 18 180,00 ha, a njegove granice su administrativne granice Čapljine izuzimajući prostor Parka prirode Hutovo Blato. Prema Zakonu o lovstvu (Službene novine FBiH br. 4/06) u lovište ne ulaze: izgrađeno i neizgrađeno građevinsko zemljište; javni putevi i druge javne površine uključujući i zaštitni pojas od 300 m od naselja; određeni dijelovi prirode u kojima je aktom o proglašenju ili posebnim aktom zabranjen lov(nacionalni parkovi, parkovi prirode,strogi rezervati,specijalni zoološki i orintološki rezervati i drugi posebno zaštićeni objekti prirode;more i gospodarski ribnjaci sa obalnim zemljištem koji služe za akorištenje ribnjaka; rasadnici ,voćni i lozni nasadi namjenjeni intenzivnoj proizvodnji na površinama do 100 ha, ako su ograđeni ogradom koja sprečava migraciju dlakave divljači; druge površine na kojima je aktom o proglašenju njihove namjene zabranjen lov; ograđeni prostori u kojima se umjetno uzgaja divljač; privatni posjedi ako se na njima pričinjava šteta. Trenutno stanje u Čapljini je takvo da je površina lovišta još i više smanjena uzimajući u obzir da je skoro u potpunosti izgrađen Koridor Vc s pristupnim putevima, te s obzirom na ovim planom planirane površine za proširenje građevinskog zemljišta, računajući i gospodarske i turističke zone. Kada se od površine Čapljine oduzme samo Hutovo blato i planirane građevinske zone, bilo zone naselja, gospodarstva, turizma, deponija otpada i slično, a ne oduzimajući već navedene zone koje su isključene iz zone lovišta, ostane cca 16 000 ha što je puno manje nego broj s kojim raspolaže lovačko društvo.

3.7.4. Zaštita voda

Voda je jedan od najvrednijih resursa svakom područja, pa tako i grada Čapljina. Stoga zaštita voda i izvroišta vode za piće mora imati prednost u odnosu na druge sadržaje u prostoru.

Zaštita voda podrazumijeva sprječavanje ispuštanja otpadnih nepročišćenih voda u površinske i podzemne vode, odnosno provođenje mjera kojima se smanjuje i kontrolira fizičko-kemijsko i bakteriološko zagađenje od stanovništva i industrije, smanjuje količina zagađenja s deponija odlagališta krutog otpada, kao i zagađenja od poljoprivrednih djelatnosti, tj. točkastih i difuznih izvora zagađenja, a sve u cilju postizanja ili očuvanja dobrog stanja površinskih i podzemnih voda za sadašnje i buduće potrebe.

U cilju zaštite voda područja Čapljine potrebno je izgraditi cjelovit sustav za prihvat, pročišćavanje i odvodnju otpadnih komunalnih voda naselja, spriječiti onečišćenja na postojećim izvorištima za opskrbu vodom, te uklanjati uzroke onečišćenja voda, sprječavati i smanjivati zagađenje na mjestu njihova nastanka.

Zaštita voda podrazumijeva i vršenje adekvatnog monitoringa kvalitete voda u skladu s zakonskom regulativom iz oblasti voda kako bi se pratilo stanje voda i odredile korektivne mjere u slučaju pogoršanja njihova kvaliteta. Pored kvalitete, potrebno je pratiti i količinsko stanje voda, te eksploatirati vodu u granicama održivog razvoja, a u skladu s Planom upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora (2022.-2027.).

Monitoring kvalitete površinskih i podzemnih voda provodi Agencija za vodno područje Jadranskog mora na nekoliko lokacija na području Čapljine:

- za površinske vode na lokacijama: Neretva-Višići i Dračevo, Krupa-Hutovo blato i ušće, Trebižat ušće i Deransko jezero. Za rijeku Neretvu kao jako izmijenjeno vodno tijelo ocijenjen je maksimalan ekološki potencijal (MEP), za rijeke Bregavu i Trebižat dobro ekološko stanje, a za Deransko jezero umjeren ekološki potencijal.

- Za podzemne vode, odnosno podzemna vodna tijela na području Čapljine: PVT aluvij Čapljina - vodocrpilišta Bjelave i Gabela, PVT Studenci – u koje spadaju i izvori Grahovo i Bobanovo vrelo, te PVT Neretva lijeva obala – u koje spada i izvor Doljani na osnovu prikupljenih podataka za razdoblje 2016. – 2018. godine ocijenjeno je dobro količinsko i kemijsko stanje (sukladno graničnim vrijednostima Odluke o kategorizaciji, Službene novine FBIH, br. 1/14), dok je za PVT Hutovo blato izvorišta Londža i Crni vir u istom razdoblju ocijenjeno kemijsko, ali loše količinsko stanje vode. Primijećeno je povećanje klorida u vodi izvorišta Gabela što je uvjetovano miješanjem slane i slatke vode, a što se odnosi samo na usku zonu izvorišta na rubu podzemnog vodnog tijela i to u sušnom razdoblju, te se procjenjuje da je ostali najveći dio vodnog tijela u najvećem dijelu godine u dobrom stanju.

- Na tradicionalnom kupalištu Jaz na rijeci Trebižat (43° 5'32.04"N, 17°41'43.74"E) tijekom ljetnih mjeseci se, jednom do dva puta mjesečno, putem ovlaštenih laboratorija obavljaju provjere i ispitivanje parametara, od kojih su za kvalitetu voda za kupanje najbitniji mikrobiološki parametri (Escherichia coli, crijevni enterokoki). Za spomenuto kupalište rezultati ispitivanja zadovoljavaju EU standarde za vode za kupanje.

- Na Svitavskom i Deranskom jezeru koja su proglašena zaštićenim područjima podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrate monitoringom je 2020. godine za Deransko jezero ocijenjen dobar ekološki potencijal.[13]

[13] Rješenje o proglašenju zaštićenih područja (Sl. Novine FbiH, br. 84/18)

Za izvorišta koja se koriste u vodoopskrbi stanovništva kontrolu kvalitete vrši komunalno poduzeće koje gospodari njime. Za izvorište Bjelave ispitivanja obavlja JKP Čapljina. Mikrobiološki i fizikalno-kemijski parametri vode u sustavu analiziraju se jednom mjesečno na 12 mjernih mjesta (vodocrpilište Bjelave, vodosprema Gradina, Čapljina, Višići, Dračevo, Gnjilište, Svitava, Gabela Polje, Kručevići, Šuškovo naselje, Bobanovo naselje, Zvirovići). Analize vrši Zavod za javno zdravstvo.

Planom upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora (2022. – 2027.) izvršena je procjena ranjivosti podzemnih vodnih tijela na površinska onečišćenja, te je za vodna tijela koja se nalaze na području Čapljine ocijenjeno sljedeće:

VODNO TIJELO PODZEMNIH VODA	POVRŠINA VTPV (KM^2)	OCJENA RANJIVOSTI
STUDENCI	562,8	Visoka
NERETVA LIJEVA OBALA	116,3 od 162,1	Visoka
HUTOVO BLATO	365,4 od 416,5	Visoka
ALUVIJ ČAPLJINA	39,8 od 51,6	Srednja

Podzemna vodna tijela osjetljiva su na različite antropogene pritiske u obliku onečišćenja otpadnim vodama stanovništva i industrije, poljoprivrede, stočarstva i odlagališta otpada. U sklopu mjera predviđenih u Planu upravljanja vodama za VPJM za planski period 2022.-2027. definirane su, između ostalih i sljedeće:

- Izgradnja ili nadogradnja postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda;
- Smanjenje zagađenja nutrijentima i pesticidima od poljoprivrede;
- Sanacija kontaminiranih lokaliteta (remedijacija kontaminiranih zemljišta, riječnih sedimenata, podzemnih voda i sl.);
- Mjere zaštite vode za piće – uspostavljanje zaštitnih zona itd.

Prostornim planom Hercegovačko-neretvanske županije, u cilju zaštite vodnih tijela predviđaju se sljedeće aktivnosti, a koje se mogu primijeniti na područje Čapljine:

- U cilju zaštite kvaliteta voda svih vodotoka, planira se izgradnja sustava za prikupljanje, tretman i odvodnju otpadnih voda na lokalnoj razini, osim za područja u kojima je planirana izgradnja regionalnih kanalizacijskih sustava;
- S ciljem zaštite voda u slivu rijeke Trebižat planira se izgradnja regionalnog kanalizacijskog sustava Ljubuški – Čitluk – Čapljina u duljini cca 27,0 km.

Uzimajući u obzir sve navedeno, u svrhu zaštite voda ovim planom se predlažu sljedeće aktivnosti:

- Izrada dokumentacije i izgradnja kanalizacijskih sustava na području cijele Čapljine, a najprije na gradskom urbanom području, kako je opisano u poglavlju *Odvodnja otpadnih i oborinskih voda*;
- Izgradnja planiranog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda;
- Sanacija gradske deponije Ada i svih drugih divljih deponija na području Čapljine;
- Izrada elaborata, donošenje odluke o zaštiti za sva izvorišta na području Čapljine koja se koriste ili planiranu koristiti za piće sukladno važećoj zakonskoj regulativi (Bjelave, Grahovo/Bobanovo vrelo, Gabela i Doljani) i aktivno provoditi te odluke;
- Zatvoriti postojeće kamenolome koji se nalaze u zonama zaštite izvorišta vode za piće;
- Ograničiti i kontrolirati upotrebu pesticida u poljoprivrednoj proizvodnji;

- Sanirati ili ukloniti zagađivanja vode za piće na nepostojećim ili planiranim izvorištima vode:
- Očuvati kvalitet voda tamo gdje ona zadovoljava propisane kriterije, provođenjem i odžavanjem mjera zaštite.

Osim pritisaka na kvalitetu podzemne vode, evidentni su i pritisci na količinsko stanje voda uključujući i vodozahvate. Planom upravljanja vodama za VPJM podzemno vodno tijelo Hutovo blato je u količinskom smislu ocijenjeno kao loše, dok su ostala podzemna vodna tijela na području Čapljine (Studenci, Neretva lijeva obala, aluvij Čapljina) ocijenjena kao dobra. Jedan od razloga zašto je PVT Hutovo blato svrstano u status "loše" kod ocjene količinskog stanja jest projekt „Gornji horizonti“ kojim je predviđeno prevođenje velikih voda s krških polja na višim razinama u krška polja koja se nalaze na nižim razinama istočno od rijeke Neretve, što će prouzročit promjenu bilance nekoliko velikih krških vrela na lijevoj obali rijeke donjeg toka Neretve. Objavljeni matematički model "Utjecaj prevođenja voda elektroenergetskog sustava Gornji horizonti na dotoke lijeve obale donjeg toka rijeke Neretve" (Znanstveno stručni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem "Voda u kršu slivova Cetine, Neretve i Trebišnjice",2003.) je pokazao da će posljedica promjena bilance podzemnih voda za slivove visokog krša utjecati na smanjenje izdašnosti nekoliko velikih krških vrela na lijevoj obali rijeke donjeg toka Neretve. Najviše će biti ugroženi izvor Bregave i izvori koji se javljaju duž sjeveroistočne obale Hutovog blata.

Izgradnjom hidroenergetskog sustava Trebišnjice se utjecalo na smanjenje maksimalnih protjecaja rijeke Krupe, pa time i Neretve na njenom donjem toku. Izgradnjom I faze projekta Trebišnjica s branom i velikom akumulacijom Grančarevo i branom Gorica za skretanje vode u tunel za HE Dubrovnik znatno izmijenjen režim toka rijeke Trebišnjice nakon 1965. godine. Nakon izgradnje CHE Čapljina i Trebinje II 1979. godine, kao druge faze projekta, potpuno je izmijenjen režim voda kako površinskih tako i podzemnih, a poplave u donjem dijelu Popovog polja svedene su na minimum. Na smanjenje količina otjecanja podsliva Trebišnjice u određenoj mjeri je utjecao i negativan trend oborina koji je uočen od šezdesetih do devedesetih godina prošlog stoljeća. U okviru Projekta "Gornji horizonti" nastavlja se gradnja HE “Dabar” ukupne instalirane snage elektrane 160 MW te tunel Dabar – Nevesinje. Dovršenjem ovog projekta omogućilo bi se prevođenje voda za buduću HE “Dubrovnik 2”, instalirane snage 304 MW. Prema rezultatima dosadašnjih hidrogeoloških istraživanja Projekt "Gornji horizonti" bi mogao znatnije utjecati na izdašnost izvora Bune, Bunice, Bregave te izvora Hutova blata.

Utjecaj smanjenog dotoka na vrela koja se nalaze na obodu Svitavskog i Deranskog jezera pokušao se ublažiti izgradnjom ustave na kanalu prema ponoru Doljašnica u Popovom polju, koja je trebala omogućiti kontrolirano ispuštanje u ponor i odvod dijela vode u prirodne izvorske zone. Međutim sva dosadašnja istraživanja su pokazala da se Hutovo blato (Deranska kaseta) ne može zaštiti ukoliko se ne osiguraju dodatni dotoci njenog prihranjivanja i održanja i s povratnim vodama (zbog uspora rijeke Neretve) iz rijeke Krupe. Činjenica je da se Deranska kaseta mora štititi i s nizvodne strane, a za što postoje prirodne predispozicije (one su i omogućile stvaranje Deranske kasete) i tehničke mogućnosti[14].

Utjecaj izgradnje planiranih objekata „Gornjih horizonata“ potrebno je rješavati na višem nivou odlučivanja i upravljanja riječnim slivom Neretve i Trebišnjice. Studijskom dokumentacijom šireg područja potrebno je utvrditi trenutno stanje te granične uvjete dopuštenih promjena vodnih režima na vodnim tijelima ovog područja ovisno o razdoblju godine i ovisno o ostalim značajnim trenutnim i prethodnim uvjetima (meteorološkim, hidrološkim, vegetacijskim, pogonskim).

Grad Čapljina kao najjužnija točka gdje se sastaju vode Trebišnjice, Bregave, Neretve i Trebižata u BiH osjetit će najveće posljedice deficita voda kako u gospodarskom, tako i ekološkom pogledu. Zbog

[14] Plan upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora u FBiH (2022. – 2027.), str. 175

toga je potrebno da rukovodstvo grada aktivno sudjeluje u programima, planovima i akcijama kojima se utječe na odluke u sustavima gospodarenja vodama, energetici i zaštiti okoliša a odnose se na očuvanje režima voda njenog teritorija. Također, treba aktivno sudjelovati u svim postupcima koji su vezani uz usvajanje projekata izgradnje "Gornjih horizonata" s ciljem postavljanja uvjeta kojima će se spriječiti daljnje pogoršanje stanja na području Hutova blata ali i ostalih vodnih resursa na koje utječe ovaj projekt.

U cilju racionalnijeg korištenja vodnih resursa u slivu Neretve i Trebišnjice, kao jedna od mjera na području Čapljine može se razmotriti gradnja višenamjenske regulacijsko-preljevne brane na rijeci Neretvi u Dračevu. Ovakav koncept je potrebno analizirati detaljnom hidrološkom studijskom dokumentacijom kojom će se elaborirati utjecaj takve građevine na vode, vodne građevine i ostale aspekte okoliša. Ovim Planom se potiče istraživanje ove mogućnosti, a na grafičkom prilogu je dan okvirni (shematski) položaj takve građevine, s naglaskom da se njene tehničke karakteristike moraju detaljnije analizirati studijskom i projektnom dokumentacijom.

Također, potrebno je reafirmirati i ranije isticanu mogućnost korištenja voda iz sustava Gornji Horizonti za sustav navodnjavanja Dubravske visoravni.

Zaštićena područja prema Zakonu o vodama FBiH

U cilju uspostave posebne zaštite površinskih i podzemnih voda, staništa biljnih i životinjskih vrsta ili akvatičnih vrsta, područja i vodna tijela mogu se proglasiti zaštićenim područjima. Zakon o vodama (Sl. novine FBiH 70/06, članak 65.) definira sljedeća zaštićena područja:

1. Područja namijenjena za zahvaćanje vode za piće
2. Područja namijenjena zaštititi ekonomski važnih akvatičnih vrsta;
3. Površinska vodna tijela namijenjena rekreaciji uključujući i područja određena za kupanje;
4. Područja podložna eutrofikaciji i područja osjetljiva na nitrate;
5. Područja namijenjena zaštiti staništa biljnih i životinjskih vrsta ili akvatičnih vrsta u kojima je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan uvjet za njihov opstanak i reprodukciju.

Zaštićena područja se uspostavljaju u svrhu posebne zaštite površinskih i podzemnih voda te jedinstvenih i vrijednih ekosustava koji ovise o vodama i koja kao takva imaju posebne zahtjeve za praćenje stanja (monitoring). Na području Čapljine u smislu zaštite voda zaštićena su sljedeća područja:

- Izvorište Bjelave kao područje namijenjeno za zahvaćanje vode za piće. U ovu kategoriju spadaju područja na kojima se nalazi izvorište vode koje se po količini i kvaliteti može koristiti ili se koristi za javnu vodoopskrbu. Takva područja moraju biti zaštićena od zagađenja i drugih nepovoljnih utjecaja na zdravstvenu ispravnost vode ili izdašnost izvorišta. Detaljnije o drugim područjima namijenjenim za zahvaćanje vode za piće na području Čapljine dano je u poglavlju *Zaštita izvorišta pitke vode.*

- Svitavsko jezero (BA_NTRB_MatS_1) i Deransko jezero (BA_NTRB_DER) kao područja podložna eutrofikaciji i područja osjetljiva na nitrate. Područja su zaštićena Rješenjem o proglašenju zaštićenih područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivim na nitrate u FBiH za oba sliva na području Federacije BIH[15]. Za proglašena područja je potrebno uraditi Akcijske programe, koji se donose za period od šest godina i po potrebi mijenjaju i/ili dopunjuju. Akcijskim programom se propisuju obavezne i po potrebi dodatne mjere a donosi ga ministar nadležan za poslove poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Akt o

[15] Federalno ministarstvo okoliša i turizma, br. 04-23-367/18 od 17.10.2018. godine, Službene novine FBiH, br. 84/18

određivanju osjetljivih područja se preispituje i po potrebi mijenja i/ili dopunjuje najmanje svakih šest godina.

Prema članku 75. Zakona o vodama FBiH definirane su obaveze i ograničenja aktivnosti u osjetljivim područjima i to:

- u osjetljivome području ograničavaju se ili zabranjuju aktivnosti koje mogu ugroziti
- kvantitativno ili kvalitativno stanje vode,
- vlasnik odnosno posjednik zemljišta u osjetljivom području obavezno provodi mjere zaštite kvantiteta i kvalitete vode,
- zabrane i ograničenja periodično se revidiraju ovisno o rezultatima praćenja,
- primjena dobre poljoprivredne prakse obavezna je u osjetljivim područjima.

U ovakvim područjima obavezan je monitoring vode i monitoring aktivnosti, a sve aktivnosti vezane za provođenje mjera i monitoringa i nadzor nad njihovim provođenjem dani su spomenutom Rješenju Federalnog ministarstva okoliša i turizma uz suglasnost FMPVŠ (Službene novine FBiH, br. 84/18).

- Hutovo blato kao područje namijenjeno zaštiti staništa biljnih i životinjskih vrsta ili akvatičnih vrsta u kojima je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan uvjet za njihov opstanak ili reprodukciju. Hutovo blato je jedno od tri Ramsarska područja u BiH, proglašeno 1972. godine kao Ramsarsko područje broj 1105. Ramsarska konvencija je konvencija o močvarama koja je nastala kao plod borbe za zaštitu močvara 2. veljače 1971. godine u iranskom gradu Ramsaru, a dan usvajanja konvencije proglašen je Međunarodnim danom zaštite močvara. Prema ovoj konvenciji, u močvarna područja pripadaju: močvare, bare, rijeke, jezera, pojilišta, navodnjena zemljišta, slatine, šljunčane jame, kanali i ribnjaci, a mogu sadržavati obalne zone koje graniče s močvarnim područjima, te vodene mase morske vode dublje od 6 m za vrijeme oseke koje leže unutar močvarnih područja. Ugrožavanje močvarnih područja nastaje isušivanjem, zatrpavanjem, zagađivanjem, preinačavanjem, prekomjernom eksploatacijom i unošenjem stranih vrsta. Područja namijenjena zaštiti staništa ili vrsta gdje je održavanje ili poboljšanje stanja voda važan faktor u zaštiti, uključuju i relevantne položaje Natura 2000 označene u Direktivi 92/43/EEC (Direktiva o staništima) te Direktivi 79/409/EEC (Direktiva o pticama). Hutovo blato je također predloženo kao jedno od Natura 2000 područja u BiH.

3.7.5. Zaštita od voda i uređenje vodotoka

Područje Čapljine uz rijeku Neretvu je u prošlosti bilo često izloženo plavljenju. U posljednjih šezdeset godina izgrađeni objekti radi zaštite urbanih, poljoprivrednih i privredno korisnih prostora na dionici vodotoka nizvodno od grada Mostara pa do granice sa susjednom R. Hrvatskom, čime se nivo zaštite od utjecaja voda značajno poboljšao. Ovim objektima skoro sva naselja nizvodno od Čapljine su zaštićena od utjecaja voda, odnosno poplava vjerojatnosti pojave 1/100, a i veći dio poljoprivrednih površina. Zaštitni objekti su izgrađeni i na rijekama Bregava i Krupa.

S obzirom da se radi o vodotocima I. kategorije, u smislu Zakona o vodama, ovi zaštitni vodoprivredni objekti u vlasništvu Federacije BiH su Odlukom[16] povjereni Agenciji za vodno područje Jadranskog mora na upravljanje. Jedno od slivnih područja rijeke Neretve s Trebišnjicom je i poplavno područje Čapljina i Hutovo Blato koje obuhvaća nasipe uz rijeku Neretvu na potezu od Čapljine pa skoro do Metkovića, obodni kanal Dračevo - Svitava, nasip uz Bregavu i područje Hutovo blato. Stanje objekata odbrane od poplava za ovo poplavno područje je zadovoljavajuće, a područje je podijeljeno na više sektora (sedam). Problem su procjedne vode i unutrašnje odvodnje koju je neophodno riješiti.

[16] Odluka o prenošenju prava upravljanja i upotrebe na zaštitnim vodoprivrednim objektima u vlasništvu F BiH na području općina Čapljina, Mostar Jug, Ljubuški i Grude, Sl. novine FBiH, br. 46/02

Na poplavnom području Čapljina i Hutovo blato izgrađeni su sljedeći zaštitni vodni objekti:

- lijevi i desni nasip uz rijeku Neretvu dužine 16,7 km,
- lijevi i desni nasip uz rijeku Krupu dužine 12,3 km,
- desni nasip uz rijeku Bregavu dužine 3,1 km,
- nasip i obodni kanal Dračevo - Svitava dužine 4,1 km,
- C.S. Sjekose-Svitava kapaciteta 4 m^3/s,
- Glavni dovodni kanal na C.S., ČK (čuvarska kuća) i skladište uz C.S.,
- ustave na nasipima (3 na nasipu uz rijeku Neretvu i 1 na nasipu uz rijeku Bregavu),

dok na području uz rijeku Bregavu; dionica nizvodno od Stoca do ušća u rijeku Neretvu ne postoje zaštitni objekti.

Dijelovi naselja koji mogu biti poplavljeni su: Čapljina, Tasovčići, Klepci, Mogorjelo, Struge, Čeljevo, Višići, Krupa, Gabela, Dračevo i Doljani. Na području Čapljine su se u posljednjih 10 godina dogodile značajne poplave na području Nereza, a umjereno značajne na području Gabela polje, Gabela-Struge, Hutovo blato i Svitavska i Višićka kaseta gdje su poplavljeni objekti i poljoprivredno zemljište.

Poplavne površine na području Čapljine su prikazane u sljedećoj tabeli:

Dolina rijeke	Područje	Plavljena površina (ha)		
		V.V. 1/20	V.V. 1/100	V.V. 1/500
Neretva	Granica FBiH – HC Mostar	150,0	205,0	223,0
Bregava	Ušće	62,5	66,7	69,31
Trebižat	Ušće – Humac	47,0	47,0	47,0
Krupa	Krupa	126	127,8	294,1

(izvor: Prostorni plan HNŽ, strana 112.)

Federalnim operativnim planom obrane od poplava - FOP („Službene novine FBiH“, br. 97/15) utvrđeno je provođenje mjera aktivne obrane od poplava i leda, u vrijeme neposredne opasnosti od pojave velikih (poplavnih) voda, u vrijeme trajanja poplava i otklanjanja posljedica poplava za područja uz vodotoke I kategorije[16]. FOP-om su utvrđeni nositelji i organizatori odbrane od poplava, rukovoditelji obrane od poplava, podaci o pravnim i fizičkim licima zaduženim za provođenje aktivne obrane od poplava te mjere i aktivnosti koje se moraju poduzeti u vrijeme trajanja poplava. Sastavni dio FOP-a su tehnički prilozi koji sadrže podatke o vodomjernim stanicama, vrstama i količinama obrambene opreme, vodozaštitnim objektima, popis naselja podložnim poplavama i sl.

Na slici ispod su prikazani uvjeti početka redovne i vanredne obrane od poplava za poplavno područje Čapljina i Hutovo blato:

SEKTOR	VODOMJER	KOTA NULE "0" VODOMJERA	MAX ZABILJEŽENI VODOSTAJ	REDOVNA H(cm)	IZVANREDNA H(cm)
I, II, III, IV, VI i VII	STARI MOST NA NERETVI, ČAPLJINA	+ 6,32 m n.m.	+338 (1959.god.)	+200	+250
	MOST DRAČEVO NA KRUPI	+ 0,50 m n.m.	+460 (1970.god.)	+300	+360
V	KADA TO ODREDI PODRUČNI RUKOVODITELJ OBRANE OD POPLAVA				

(izvor: FOP, Sl. novine FBiH, br. 97/15, https://avpjm.jadran.ba/zastita-od-voda/3)

Osim FOP-a izrađeni su i drugi Zakonom o vodama propisani dokumenti koji reguliraju oblast zaštite od voda:

- Preliminarna procjena rizika od poplava, 2013. godine
- Karte rizika i opasnosti od poplave, 2020. godine
- Plan upravljanja rizikom od poplava (2024 – 2029) – 2022. godine, nacrt.

Plan upravljanja poplavnim rizikom na vodnom području Jadranskog mora u Federaciji BiH (2024-2029) je trenutno u fazi nacrta i javnog uvida. Svrha plana je utvrđivanje ciljeva upravljanja rizikom od poplava u skladu s načelima dugoročne održivosti, zatim u utvrđivanju strukturnih i nestrukturnih mjera, kao i u upravljanju poplavnim rizikom za lokalizirana područja visokog rizika ali i za vodno područje Jadranskog mora u FBiH kao cjeline. Plan je usklađen sa Zakonom o vodama FBiH i Uredbom o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda („Službene novine FBiH“, br. 26/09), a utvrđuje aktivnosti i mjere koje se smatraju najprikladnijim i relevantnim za vodno područje Jadranskog mora u FBiH. Prethodno su izrađene Mape opasnosti i Mape rizika od poplava (2020. godine), u skladu s odredbama Direktiva o upravljanju poplavnim rizicima. Nacrtom Plana upravljanja poplavnim rizikom na vodnom području Jadranskog mora za područje Čapljine nisu planirani novi objekti zaštite od poplava.

Prostornim planom HNŽ-a definirani su ključni ciljevi vezano zaštitu od voda:

- Smanjenje rizika od poplava i drugih negativnih utjecaja voda, u riječnim dolinama i na kraškim poljima;
- Stabiliziranje i uređenje vodotoka (protuerozivno i antibujičarsko);
- Izgraditi vodne akumulacije koje mogu kontrolirati ili ispraviti režim velikih voda. Ovo vrijedi pogotovo tamo gdje takve akumulacije mogu imati višenamjensku funkciju i kod kojih se angažirani prostor racionalnije koristi.

Prostornim planom HNŽ-a naglašena potreba poboljšanja sustava zaštite od poplava i smanjenja rizika od poplava a za što je potrebna koordinacija na razini BiH i na međunarodnom planu – na razini zajedničkih riječnih bazena.

Zaštita od štetnog djelovanja voda podrazumijeva provođenje aktivnosti i mjera u cilju smanjenja ili sprječavanja ugroženosti ljudi i materijalnih dobara od štetnog djelovanja voda i otklanjanje njihovih posljedica, a odnosi se na obranu od poplava i leda na vodotocima i zaštitu od erozija i bujica. Mjere zaštite podrazumijevaju gradnju i upravljanje zaštitnim vodnim objektima, a naročito gradnju nasipa, brana, predgrada, objekata za odvođenje unutrašnjih voda i sl. Od usvajanja *Prostornog plana općine Čapljina za period 2010. – 2020. godina* na području grada Čapljine su sanirani:

- desni nasip r. Krupe,
- desna obala rijeke Neretve – Lokacija Struge,
- desna obala rijeke Bregave na dionici - most na M17 – kameni most
- lijeva obale rijeke Neretve – lokalitet Peline.

Također, u izgradnji je nasip na području Gabela polja u duljini od 1,9 km.

Uz rijeku Trebižat nema izgrađenih objekata zaštite od voda. Na dijelu Trebižatskog polja u prošlosti su u cilju zaštite poljoprivrednih površina parcijalno izvođeni radovi na zaštiti od velikih voda rijeke Trebižat. Navedeni radovi nisu rezultirali adekvatnom zaštitom, pa se u cilju zaštite poljoprivrednih površina od velikih voda rijeke Trebižat ovim Planom predlaže gradnja zaštitnog objekta na lijevoj obali, kako je shematski prikazano na karti 7. Vode, vodne površine i vodno gospodarstvo. Tehničke karakteristike i ostali bitni elementi izgradnje objekta bit će definirani u detaljnoj studijskoj i tehničkoj dokumentaciji.

Prethodnim prostornim planom, predviđena je izgradnja novih i rekonstrukcija postojećih nasipa izvan korita rijeke Neretve i njenih pritoka s ciljem zaštite od plavljenja pojedinih dijelova područja u razdoblju velikih voda i sprječavanja neželjenih promjena u koritima tokova. Prijedlog nasipa je rađen u skladu sa Studijom konturnih uvjeta uređenja korita rijeke Neretve na dionici Počitelj – Struge iz 2009. godine. U nastavku je preuzet tekst iz Prostornog plana općine Čapljina za period 2010.-2020. godine, a na kartografskom prikazu br. 7. dan je njihov shematski prikaz.

Područja koja se štite

Predviđenim nasipima štite se područja od velikih voda:

- Rijeke Neretve;
- Toka Krupa – Hutovo blato i
- Toka Svitave.

Zaštita od velikih voda Svitave, Krupe – Hutovog Blata je do sada regulirano funkcionalnim nasipima visine oko 2 m. Ovim nasipima štiti se od plavljenja područje Predluki – Zgoni te dio područja Lug – Sjekoštak između toka Kupe i Svitave te dio područja Dračevo. U ovom dijelu terena do sada nije štićeno dio područja od naselja Krupa do trase puta Mostar – Metković kao i aluvijalni plato između Krupe, Neretve i stare željezničke pruge.

Od velikih voda rijeke Neretve nasipima se na desnoj obali štite prostori :

- Grahovo polje (uzvodno od Dretelja) površine cca 35 ha;
- područje aluviona Dretelj između Neretve i trase nasipa nove željezničke pruge, površine cca 35 ha;
- područje aluvijalne terase Struge od mosta Dr. F. Tuđmana do ušća Trebižata u rijeku Neretvu, površine cca 100 ha;
- Prostor aluvijalne terase Zalug – Kolovrat između puta Čapljina - Gabela i rijeke Neretve do Gabele (stari željeznički most), površine cca 110 ha;
- Aluvijalna zaravan Otoke od Gabele do granice sa Republikom Hrvatskom, površine cca 245 ha.

Od velikih voda rijeke Neretve nasipima se na lijevoj obali štite prostori :

- aluvijalna terasa uzvodno od Počitelja, površine cca 32 ha;
- Donje Polje (Dabrica), površine cca 23 ha;
- aluvijalna zaravan Babini Pijesci – Zlarin između rijeke Neretve i magistralnog puta Sarajevo – Metković do ušća Bregave u Neretvu površine cca 135 ha;
- velika aluvijalna zaravan Gornje i Donje Polje između rijeke Neretve i magistralnog puta Sarajevo – Metković do ušća Krupe u Neretvu, površine cca 385 ha.

Trasa nasipa

Trasa postojećih nasipa za zaštitu od plavljenja iz pravca toka Svitave, Krupe – Hutovog Blata se ne mijenja već se dopunjuje produžetkom na lijevoj obali od Krupe do mosta magistralnog puta Sarajevo – Metković.

Također se ne mijenja trasa postojećeg nasipa od Gabele do granice sa Republikom Hrvatskom ali se treba obaviti njegova rekonstrukcija sukladno zahtjevima navedenim u poglavlju o konstrukciji nasipa.

Trasa zaštitnog nasipa duž korita rijeke Neretve je na najvećem dijelu usuglašena sa konturnim uvjetima uređenja korita rijeke Neretve na dionici Počitelj – Struge sadržanim u Studiji uređenja korita rijeke Neretve na dionici Počitelj – Struga, odnosno definiranom širinom dna uređenja korite od 100 m.

Na desnoj obali trasom nasipa obuhvaćen je i dio korita i ušća toka od Bobanovog vrela kao i povremeni tok nizvodno od izvorišta Bjelave prema starom željezničkom mostu.

U području Struge zaštitnim nasipima je obuhvaćeno ušće Trebižata u Neretvu kao i dio toka iz zamočvarenog Čapljinskog polja do ušća u Trebižat.

U području Gabela od Čeljeva do starog željezničkog mosta trasa zaštitnih nasipa na obje obale prati postojeće korito Neretve.

Nizvodno od Gabele – starog željezničkog mosta trasa nasipa je duž postojećeg nasipa do granice sa Republikom Hrvatskom.

Na lijevoj obali predviđeni je nasip uz korito i ušće Bregave u Neretvu i to od magistralnog puta Sarajevo – Metković, a također i duž desne obale Krupe od mosta na magistralnom putu do ušća u Neretvu.

Konstrukcija nasipa

Ulazni parametri

Konstrukcija nasipa uvjetovana je prije svega hidraulički proračunatih velikih 1/100 godišnjih voda (za protoke Q1/100 = 2433 m3/s za Počitelj do Q1/100 = 2600 m3/s za profil Dračevo), zatim kotama terena i maticom toka.

Prema Studiji konturnih uvjeta uređenja korita rijeke Neretve na dionici Počitelj – Struge za velike 1/100 godišnje vode znakoviti su dva gradijenta:

I = 0,00077 na dionici od Počitelja do starog željezničkog mosta u Čapljini i

I = 0,0005 na dionici od starog željezničkog mosta u Čapljini do Struga, vjerojatno do granice sa Republikom Hrvatskom.

Kota nivelete velikih voda sa definiranim gradijentima je od 15,16 m (Počitelj) do 11,02 m (stari željeznički most u Čapljini), te 8,97 m (most Dr. F. Tuđmana) i 7,09 m (Struge – Zalug). Kota krune nasipa treba iznositi minimalno 0,5 m iznad definiranih kota velikih 1/100 godišnjih voda što bi za dionicu od Počitelja do starog željezničkog mosta u Čapljini iznosilo u prosjeku približno oko 2,5 m, a u području reguliranog toka do Struga i granice sa Republikom Hrvatskom u prosjeku približno oko 2 m.

Konstrukcija nasipa

Zaštitne nasipe treba izvoditi kao regulacijske građevine izvan riječnog korita sa temeljnom zadaćom da:

- omoguće otklanjanje uzroka nepoželjnih promjena u koritima tokova i
- osiguraju zaštitu od plavljenja u uvjetima velikih 1/100 godišnjih voda.

Svojom konstrukcijom nasipi trebaju odolijevati hidrostatičkim djelovanjima vode (nastajanje kliznih ploha, slijeganje nasipa i procjeđivanje voda kroz nasip) i hidrodinamičkim djelovanjima vode (oštećenja uslijed djelovanja matice tokova i oštećenja uslijed prelijevanja).

Širina krune nasipa za desnu obalu od mosta Dr. F. Tuđman i nizvodno prema granici sa Republikom Hrvatskom se predviđa od 2,5 do 3 m, a koja bi ujedno bila šetnica na cijeloj svojoj dužini.

Na lijevoj obali Neretve predviđena širina krune nasipa je također 2,5 do 3 m i to od starog željezničkog mosta u Čapljini do ušća Krupe u Neretvu do planirane turističko-ugostiteljske zone uz ušće Krupe u Neretvu. Preko ušća Trebižata u Neretvu i ušća Bregave u Neretvu predlažu se premosnice.

Širina kruna za ostale nasipe predviđena je od 1,5 do 2 m.

Prema navedenim zahtjevima, kao i zahtjevima sadržanih u Studiji konturnih uvjeta uređenja korita rijeke Neretve na dionici Počitelj – Struge za temeljene elemente konstrukcije nasipa se predlažu:

- Širina krune nasipa 2,5 do 3 m za nasipe uz korito Neretve (prethodni podnaslov) odnosno 1,5 m za ostale nasipe;
- Nagib pokosa prema toku 1 : 1,5;
- Nagib pokosa od toka 1 : 3;
- Izrada obloge i nožice pokosa prema toku od kamenog nabačaja debljine min. 0,6/0,8 m;
- Izrada jezgre nasipa od slabo propusnih zbijenih materijala i tijela nasipa os zbijenog pjeskovito glinovitog materijala,
- Izrada drenaže tipa „drenažnog tepiha“.

3.7.6. Zaštita od erozije

Erozijski procesi se odnose na površinsku migraciju zemljišnog materijala i/ili matičnog supstrata pod utjecajem površinskih voda ili vjetra. Na brdovitim reljefnim formama, ubrzani erozijski procesi (ekscesivna erozija) mogu uvjetovati znatno ispiranje tla, ali i matičnog supstrata. Proces erozije ovisi o nagibu tla, količini i intenzitetu padalina, obraslosti terena, brzini i učestalosti vjetra i o značajkama tla (propusnost tla za vodu, struktura tla i dr.). Erozija tla smanjuje produktivnost poljoprivrednih površina, te doprinosi onečišćenju susjednih vodotoka, močvara i jezera. Kada voda odnese poljoprivredno tlo, ona sa sobom nosi i zagađivače poput gnojiva i pesticida. To otjecanje može prouzročiti onečišćenje vode, koja zatim zagađuje pitku vodu i ometa ekosustav jezera i močvara. To negativno utječe i na ribe i divljač, kojima su te vode nužne za ishranu i stanište.

Erozija tla vodom, vjetrom i obradom može se smanjiti raznim mjerama zaštite tla. Obrada tla, prakse uzgoja biljaka, kao i praksa upravljanja zemljištem, izravno utječu na cjelokupni problem erozije tla i rješenja na poljoprivrednom gospodarstvu. Kada plodored ili promjena prakse obrade tla nisu dovoljne za kontrolu erozije, potrebni su kombinirani pristupi ili ekstremnije mjere, poput konturiranog oranja (oranje duž krivulje nagnutosti terena), sadnja u pruge ili terasiranje. U ozbiljnijim slučajevima gdje dolazi do koncentriranog otjecanja, potrebno je uključiti i strukturne kontrole kao dio cjelokupnog rješenja – travnate vodne putove, odvodne cijevi, bazene za kontrolu vode i sedimenata. Jedan od najboljih načina za sprečavanje erozije tla je povećanje vegetacije, sadnja usjeva koji pružaju potpuni

zaštitni prekrivač tijekom većeg dijela godine (npr djetelina ili zimski pokrovni usjevi), ili razne biljke i drveće.

Zbog klimatskih i hidroloških čimbenika područje Čaplinje je izloženo erozijskim procesima poljoprivrednog zemljišta vodom i vjetrom . To se prvenstveno odnosi na najkvalitetnije kategorije zemljišta u dolinskom dijelu Čapljine koji je podložan riječnim poplavama. Padavine koje su neravnomjerno raspoređene često se javljaju kao izraženi pljuskovi koji mogu izazvati bujičnu eroziju tla u brdskom dijelu Čapljine.

U svrhu zaštite od vodne erozije tla grade se zaštitni objekti – nasipi, obaloutvrde, uređena korita vodotoka, odvodni kanali, obodni (lateralni) kanali za zaštitu od vanjskih voda, odvodni tuneli, brane s akumulacijama, ustave, retenzije, crpne postaje za obranu od poplava i drugi pripadajući objekti, kao i objekti za zaštitu od erozija i bujica.

Slika 9: Primjeri erozije tla (izvor: https://www.agrivi.com/hr/)

Najučinkovitiji način zaštite tla i biljaka od erozije vjetrom na obradivim površinama su vjetrozaštitni pojasevi, a koriste se i za zaštitu građevinskih objekata. U upotrebi je ograničena zaštita u hortikulturi za svaku biljku posebno i masovna kod koje se podižu mrtvi (suhozidine) i živi pojasevi (trave, grmlje, drveće), koji umanjuju kinetičku energiju vjetra. U zaštiti poljoprivrednih površina vjetrozaštitni pojasevi su dopunska mjera i nužno ih je kombinirati sa zahvatima obrade tla. Vjetrobrani se dijele na jednoredne i višeredne, a maksimalno ih može biti do pet, smatra se da su najučinkovitiji troredni. Pri zaštiti proizvodnih površina i naselja koriste se oni s većim brojem redova, a služe kao glavna zaštita. Iza njih se postavljaju vjetrobrani s manjim brojem redova, sve do jednorednih. Uski vjetrobrani se postavljaju uz puteve i zgrade. Kod podizanja vjetrobrana u sredini se nalaze visokostablašice i one su tzv. vodeći red. Pri izboru biljaka koje se koriste kao vjetrozaštitni pojasevi preporučaju se autohtone vrste.

Slika 10: Vjetrozaštitni pojasevi u sinjskom polju (izvor: https://www.ferata.hr/)

3.7.7. Zaštita izvorišta pitke vode

Prema Okvirnoj direktivi o vodama[17] sva vodna tijela koja su namijenjena za javnu vodoopskrbu i/ili se planiraju za tu namjenu su vode čije zahvaćanje osigurava u prosjeku više od 10 m^3 na dan, i koje opskrbljuju više od pedeset ljudi. Prema Zakonu o vodama FBiH i HNŽ područja na kojima se nalazi izvorište voda koje se po količini i kvaliteti može koristiti ili koristi za javnu vodoopskrbu moraju biti zaštićena od zagađenja i drugih nepovoljnih utjecaja na zdravstvenu ispravnost vode ili izdašnost izvorišta.

Na području Čapljine postoji veći broj izvora koja se koriste za vodoopskrbu stanovništva, međutim nisu sva zaštićena u skladu sa zakonskom regulativom.

Za izvorište Bjelave je izrađen elaborat zaštite na osnovu kojeg je donesena *Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće Bjelave kod Čapljine* („Narodni list općine Čapljina“, br. 5/07, 2/08 i 1/11). S obzirom da je Odluka donesena na osnovu starog Pravilnika o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koja se koriste ili planiraju koristiti za piće iz 2002. godine („Sl. novine FBiH“, br. 51/02), potrebno je novelirati Elaborat i donijeti novu Odluku koja će biti u skladu s važećim pravilnikom. Postojeća odluka je važeća sve dok se ne donese Odluka po novom Pravilniku, odnosno prostor se mora štiti u skladu s postojećom Odlukom. Za provođenje ovih aktivnosti nadležno je JKP odnosno grad Čapljina.

Također je potrebno i za izvorišta na aluvijalnoj terasi Grahovo na kojoj je utvrđeno nekoliko izvorišta, od kojih je najznačajnije Bobanovo vrelo, provesti detaljna istraživanja sukladno zakonskoj regulativi, izraditi elaborat i donijeti odluku o zaštiti, ukoliko se ova izvorišta planiraju koristiti za vodoopskrbu stanovništva, jer trenutno ne postoji nikakva odluka o zaštiti izvorišta. Zaštita izvorišta provedbom tehničkih i administrativnih mjera zaštite jedini je pouzdan način očuvanja raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno u kvalitativnom pogledu. U suprotnom može doći do pogoršanja kvalitete vode, što onda zahtijeva potrebu kondicioniranja vode, čime se povećava njena cijena, a u slučaju trajnih zagađenja čak i napuštanje izvorišta.

Za izvorišta Doljani i Gabela koja se koriste za vodoopskrbu grada Metkovića, odnosno općine Neum potrebno je sukladno zakonskoj regulativi pokrenuti aktivnosti na njihovoj zaštiti, odnosno provesti

[17] Direktiva 2000/60/EC Europskog Parlamenta i Vijeća

adekvatna istraživanja, izraditi elaborat i donijeti odluku o zaštiti, budući da trenutno ne postoji nikakva odluka o zaštiti izvorišta. Sukladno važećem *Pravilniku o načinu utvrđivanja uvjeta za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva* (Sl. novine FBiH, br. 88/12) ova istraživanja se provode na prijedlog operatora vodovodnog sustava u suglasnosti s nadležnim organom lokalne samouprave, u ovom slučaju Grada Čapljine.

Odlukom o zaštiti izvorišta propisuju se mjere pasivne zaštite i mjere aktivne zaštite. Mjere pasivne zaštite uključuju ograničenja i/ili zabrane obavljanja nekih djelatnosti na području zona sanitarne zaštite. Mjere aktivne zaštite su monitoring kakvoće voda na priljevnom području izvorišta i poduzimanje aktivnosti za poboljšanje stanja voda, a osobito: gradnju vodnih građevina za javnu vodoopskrbu i pročišćavanje i odvodnju otpadnih voda, uvođenje čistih proizvodnji, izgradnju spremišnih kapaciteta za stajsko gnojivo, organiziranje ekološke poljoprivredne proizvodnje, ugradnja spremnika opasnih i onečišćujući tvari s dodatnom višestrukom zaštitom i druge mjere koje poboljšavaju stanje voda. Propisane mjere se odnose na sve pravne i fizičke osobe na području zaštitnih zona i imaju za cilj zaštitu i očuvanje kvantitativno – kvalitativnih karakteristika izvorišta.

U cilju zaštite podzemnih voda i održavanja dobrog stanja voda podzemnih vodnih tijela potrebno

- provoditi mjere za sprečavanje ili ograničenje unosa onečišćenja u podzemne vode i mjere za sprečavanje pogoršanja stanja podzemnih voda,
- štititi, čuvati i obnavljati sve podzemne vode, osigurati ravnotežu između crpljenja i prihranjivanja podzemnih voda,
- provoditi sve potrebne mjere za promjenu svakog značajnog i ustrajnog trenda povećanja koncentracije bilo koje zagađujuće materije, uzrokovano ljudskom djelatnošću, kako bi se postupno smanjilo onečišćenje podzemnih voda.

U prvom redu potrebno je što prije izgraditi kanalizacijski sustav, odnosno izvršiti proširenje kanalizacijskog sustava Čapljine i prigradskih naselja, izgraditi i staviti u pogon sustav za pročišćavanje otpadnih voda, te vršiti redovito prikupljanje, obradu i odvođenje otpadnih voda iz drugih naselja Čapljine na kojima je neekonomično raditi odvojene kanalizacijske sustave. Izgradnjom kompletnog kanalizacijskog sustava osigurati će se potrebna kakvoća površinskih voda u koje se trenutno vrši dispozicija otpadnih voda, te će se spriječiti daljnje unošenje onečišćenih voda u podzemlje.

Za otpadne vode koje potječu od industrijskih zagađivača i gospodarskih objekata potrebno je vršiti inspekcijski nadzor nad provedbom uvjeta propisanih u okolišnim i vodonim dozvolama.

Pored adekvatnog zbrinjavanja otpadnih voda kućanstava i industrije, potrebno je izvršiti sanaciju postojeće gradske deponije, uključujući i tretman procjednih voda iz tijela deponije, ali i drugih divljih deponija kako bi se smanjilo zagađenje podzemnih i površinskih voda i okoliša uopće.

3.7.8. Zaštita od potresa

Kako je istaknuto u Prostornoj osnovi Plana područje Čapljine se nalazi u trusnoj zoni sa VIII º Merkalijeve ljestvice. Za ovu jačinu potencijalne seizmičke opasnosti treba prilagoditi sve građevinske objekte u prostoru, što treba normativno regulirati i uvjetovati.

Aseizmičko projektiranje treba provoditi u skladu s postojećim seizmičkim kartama. Projektiranje, građenje kao i rekonstrukcija objekata mora se provesti tako da isti budu otporni na potres, te je za njihovu lokaciju potrebno obaviti seizmička, geomehanička i geofizička istraživanja. Sve elemente zaštite od potresa, uvjete građenja objekata u funkciji zaštite od potresa i uvjete organizacije naselja i gradnje naselja regulirati na razini grada. Obzirom na seizmičku aktivnost šireg područja bilo bi korisno napraviti seizmičku kartu mikroreonizacije područja koja bi prikazivala lokalne seizmičke parametre. Oni se mogu iskoristiti pri planiranju novih naselja ili bilo kojeg drugog zahvata na određenom lokalitetu.

3.7.9. Zaštita od elementarnih nepogoda i ratnih razaranja

Sukladno važećim propisima jedinice lokalne samouprave dužne su radi zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i drugih dobara od opasnosti i posljedica prirodnih i tehničko-tehnoloških, ekoloških nesreća, te ratnih zbivanja planirati i graditi skloništa i druge objekte za zaštitu ljudi, kao i kontinuirano vršiti praćenje ispravnosti cjelokupnog sustava zaštite od elementarnih nepogoda.

Mjere zaštite od ratnih razaranja

Skloništa i drugi objekti za zaštitu stanovništva na području Čapljine trebaju se graditi u naseljima koja su svrstana u ugrožena naselja. Stupanj ugroženosti utvrditi na osnovu verificiranih kriterija; ali prije sveg sukladno gustoći naseljenosti i položaju jer su isti u direktnoj koleraciji sa ugroženošću. Odlukama na razini grada moguće je uz odgovarajuće obrazloženje povećati stupanj ugroženosti u odnosu na navedeni, a suprotno nije moguće.

Stari željeznički tunel koji je za vrijeme prošlog rata poslužio ovoj svrsi potrebno je sanirati i zaštititi. U slučaju ratne opasnosti to je prva razina zaštite za grad Čapljinu. On se nalazi ispod brda Gradina u sjeveroistočnom dijelu grada ispod prometnice M6 i izlazi u Dretelju.

Mjere zaštite od elementarnih nepogoda

Mjere zaštite od elementarnih nepogoda provode se sukladnom posebnim propisima i normativima koji uređuju ovo područje.

Zaštita od rušenja

Zaštita od požara podrazumjeva stalnu procjenu od ugroženosti od požara, pa time i požarno opterećenje, vatrogasne sektore i vatrobrane pojaseve. Projektiranje objekata se temelji na zakonima, propisima te prihvaćenim pravilima struke. U cilju smanjenja opasnosti od nastanka i širenja, kao i ranog otkrivanja i dojave šumskih požara, te pravovremenog djelovanja na lokaliziranju i gašenju šumskih požara, poduzimati propisane mjere i mjere zaštite šuma od požara i provoditi planove izgradnje i održavanja protupožarnih puteva i šumskih prosjeka.

Ukoliko je razmak između objekata manji od 4m potrebno je zadovoljiti posebne uvjete; tj. dokumentacijom dokazati da se požar neće proširiti na susjedne objekte te objekt mora biti odvojen požarnim zidom koji mora ispuniti uvjete date normama i propisima.Radi mogućnosti spašavanja osoba iz objekata kao i gašenja požara na objektu i otvorenom prostoru, objekt mora imati vatrogasni prilaz. Pri gradnji i rekonstrukciji vodoopskrbnih mreža mora se, ukoliko ne postoji, projektirati i hidrantska mreža. I u oblasti zaštite od požara potrebno je donijeti odgovarajuće dokumente – odluke na razini grada.

3.7.10. Minska polja

Zaostala minska polja predstavljaju opasnost za sigurnost građana i veliko ograničenje u prostoru tj. zapreka su za bilo kakvu uporabu koja im je namijenjena prostornim planovima (eksploatacija zemljišta u poljoprivredne svrhe, širenje naselja, izgradnje infrastrukture itd.) te daljnji ekonomski i društveni razvoj. Ovaj problem se smatra privremenim ograničenjem u prostoru, ali je njegovo rješavanje uvelike otežano jer se radi o minskim poljima nepoznatog rasporeda, sa pojedinačnim minama ili grupa mina rasprostranjenim na širem području. Neka područja su minirana i razminirana više puta za vrijeme ratnih događanja.

Prema podacima BHMAC -a preuzetim za potrebe izrade plana, razlikuju se 4 karakteristična područja:

1. Sumnjive površine su one za koje postoje naznake da sadrže ostatke pješačkih mina ili neeksplodiranih eksplozivnih sredstava. Za ova područja su predviđena izviđanja na kojima se treba utvrditi eventualno postojanje opasnosti, tj. potrebu za prekategorizaciju površine u miniranu ili površinu bez rizika.

2. Rizične ili minirane površine su prostori gdje je opasnost od mina utvrđena te na njima predstoji deminiranje.

3. Očišćene površine predstavljaju prostore na kojima je proces deminiranja završen.

4. Površine bez utvrđenog rizika su one površine za koje je izvršeno izviđanje i nije utvrđen rizik te su one proglašene sigurnim.

Trenutne sumljive površine na području općine Čapljina prikazane su na grafičkom prilogu br. 10. Uvjeti korištenja i zaštite prostora.

4. ZAŠTITA I UNAPRJEĐENJE OKOLIŠA

Zaštita okoliša je cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, očuvanje prirodnih zajednica, racionalno korištenje prirodnih izvora i energije na najpovoljniji način za okoliš, kao osnovni uvjet zdravog i održivog razvoja.

Osnovni ciljevi zaštite okoliša su:

- trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti,
- očuvanje kakvoće žive i nežive prirode i racionalno korištenje prirode i njenih dobara,
- očuvanje i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti krajolika, unapređenje stanja okoliša i osiguravanje boljih uvjeta života.

Zaštita okoliša postiže se praćenjem, sprječavanjem, ograničavanjem i uklanjanjem nepovoljnih utjecaja na okoliš, te poticanjem upotrebe proizvoda i korištenje proizvodnih postupaka najpovoljnijih za okoliš. Potrebno je imati uravnotežen odnos zaštite okoliša i gospodarskog razvoja i provoditi sanaciju već ugroženih dijelova okoliša. Zaštita okoliša podrazumijeva planiranje i korištenje prostora, tako da se u njemu osigurava življenje i gospodarski razvoj uz istovremenu brigu za trajno očuvanje razvojnih potencijala. Prostorno planiranje je jedan od značajnijih instrumenata zaštite okoliša, te stoga pravilno planiranje i usmjeravanje ukupnih aktivnosti na određenom prostoru bitno sprječavaju narušavanje kvalitete okoliša, odnosno pospješuju njegovo unapređenje.

Planiranje gospodarenja okolišem je dio prostornog planiranja, a potrebno je zbog iznalaženja najefikasnijeg i održivog korištenja izvora i mogućnosti sagledavanja svih sastavnica koje utječu na stanje u prostoru. Ovaj Prostorni plan utvrđuje ciljeve i interese koji se na području obuhvata trebaju ostvariti vodeći računa da korištenje prostora osigura sanaciju, zaštitu i unapređenje stanja okoliša. U procesu planiranja uz zaštitu okoliša, u svezi sa svim budućim aktivnostima, moraju se utvrditi mjere zaštite okoliša od utjecaja do sada korištenih objekata, te mjere za zaštitu tla, voda, zraka, biljnog i životinjskog svijeta, krajolika, kulturnih i prostornih vrijednosti od svih vidova već prisutnog i eventualnog budućeg onečišćenja.

Mjere sprečavanja nepovoljna utjecaja na okoliš obuhvaćaju skup aktivnosti usmjerenih na očuvanje okoliša u naslijeđenom, odnosno prvotnom ili pak neznatno promijenjenom stanju. Nepovoljni utjecaj na okoliš na području obuhvata Plana potrebno je mjerama zaštite koje su propisane u propisima svesti na najmanju moguću razinu. Prostornim planom se određuju kriteriji zaštite okoliša koji obuhvaćaju zaštitu tla, zraka, vode[18], te zaštitu od buke i mjere posebne zaštite.

4.1. Zaštita tla

Efikasna zaštita tla ima višekratne učinke na cjelokupni sustav zaštite okoliša. Tlo je važan životni i gospodarski prostor za stanovništvo tako da predstavlja osnovu zdravog života, ali i osnovu za korištenje njegovih resursa u svakodnevnim životnim potrebama ljudi. Obnavljanje oštećenih dijelova tla je dugoročan proces smišljenog i stalnog djelovanja, a njegovo razaranje se odvija kroz kontinuirane prirodne procese (erozija, ispiranje, klizišta i dr.) ili gradnjom naselja, infrastrukture, industrije, eksploatacije ruda i sl.

Tlo ima važnu prirodnu funkciju kao životni prostor za ljude, biljke i životinje. Ono u svojoj kružnoj cirkulaciji vode i hranljivih tvari, pretvorbom, razgradnjom i filtracijom čini važnu osnovu života.

[18] Zaštita vode obrađena je u posebnom poglavlju pod naslovom *3.7. Zaštita*

Tlo je, također, izvor gospodarskih aktivnosti kroz korištenje ili eksploataciju prirodnih resursa, biljne proizvodnje, javne infrastrukture ili kroz izgradnju naselja. Ono je pored toga i čuvar prirodne i kulturne povijesti.

Oštećenja tla nastaju oštećenjem njegovih prirodnih funkcija. lošom zaštitom od prirodnih negativnih procesa i uništavanjem prirodne i kulturne baštine.

U području Čapljine su prisutna oštećenja od:

- otpadnih voda iz naselja,
- eksploatacijom kamena i šljunka,
- odlaganjem krutog otpada na nesanitarnim odlagalištima,
- kemijskim sredstvima koja se koriste u poljodjelstvu,
- mjestimičnim erozivnim djelovanjem bujičnih tokova,
- požarima i poplavama.

Uz glavne prometnice prisutna su onečišćenja tla od ispušnih plinova automobila, ulja, goriva, trošenja kočnog sustava i pneumatika. Najštetnija su onečišćenja olovom i olovnim spojevima zbog svoje postojanosti. Opasan je za ljude i ostali živi svijet zbog kumulativnog toksičnog djelovanja na organizme.

Postoji i mogućnost od incidentnih zagađenja tla, posebice na glavnim cestama s povećanim prometom ili nepovoljnim prometnim elementima.

U cilju utvrđivanja stanja onečišćenja tla i provođenja mjera zaštite bilo bi potrebno organizirati monitoring tla na poljodjelskim površinama, posebice za teške metale: Pb, Cd, As, Ni, Cr, Cu, Zn, Fe, pesticide i herbicide.

Predlažu se sljedeće mjere zaštite i sanacije:

- u okviru praćenja stanja okoliša (monitoringa) sustavno mjeriti onečišćenja tala na temelju zakonske regulative;
- smanjiti emisije onečišćujućih tvari (kontaminaciju teškim plinovima, otpadnim plinovima, komunalnim i industrijksih vodama kroz izgradnju kanalizacijskih sustava za komunalne otpadne vode naselja i iz industrije);
- saniranje starih kamenoloma i šljunkara ublažavanjem pokosa i holtikulturnim uređenjem;
- kontrolirana i čista eksploatacija šljunka i kamena;
- sanitarno uređenje divljih deponija i deponija u korištenju;
- ograničenje upotrebe umjetnih gnojiva i kemijskih sredstava u poljoprivredi;
- opožarene površine čim prije pošumljavati kako bi se umanjio učinak erozije tla.

4.2. Zaštita zraka

Glavni potencijalni izvor onečišćenja zraka u Čapljini je cestovni promet obzirom da je, pored postojećih prometnica, pri kraju i izgradnja autoceste u Koridoru Vc i Jadransko-jonske autoceste. Onečišćenje zraka od cestovnog prometa nastaje od štetnih sastojaka u ispušnim plinovima (SO_2, CO, CO_2, NOX, Pb). Pored globalnih rješenja kao što su: korištenje bezolovnog benzina, ugradnja katalizatora i dr., efikasna zaštita se postiže i podizanjem zelenih barijera duž prometnica.

Međutim, najefikasnija zaštita je gradnja prometnica u slobodnim prostorima koji su izvan naselja. Planirani položaj autocesta u području Čapljine je izvan naselja ili na njihovoj periferiji što je povoljno. Također, povoljno je planirano izmještanje dijela magistralne ceste M6 iz naselja i položaj prilaznih cesta na čvorištu autoceste koje su izvan naselja.

Odlagališta otpada su po svojoj prirodi izvor zagađenja zraka posebice u slučajevima kada su ona divlja i nekontrolirana. Biološkom razgradnjom organskog otpada i dima koji nastaje pri spaljivanju otpada stvaraju se neugodni mirisi koji imaju i otrovnih spojeva. U ovu grupu odlagališta se mogu svrstati i nekontrolirana odlaganja prirodnog gnojiva na poljoprivrednim imanjima.

Sa ciljem smanjenja štetnih utjecaja na zrak potrebno djelovati u pravcu:

- aktivne suradnje s a investitorima na izgradnji cestovnih prometnica u pravcu poticaja za sadnju zelenih barijera i burobrana;
- normativnog reguliranja uvjeta za prikupljanje i zbrinjavanje krutog otpada;
- normativno reguliranje uvjeta za izgradnju i održavanje gospodarskih objekata na individualnim poljoprivrednim imanjima i uvjeta za deponiranje stajskog gnojiva;
- programskog mjerenja stanja čistoće zraka u pojedinim dijelovima sa mjerama koje treba poduzeti u slučaju prekoračenja graničnih vrijednosti;
- uspostaviti lokalnu mrežu za praćenje stanja zraka, redovito pratiti emisije, voditi registar izvora emisija s podacima o prostornom smještaju, kapacitetu te vrsti i količini emisija
- poštivati relevantne zakone u oblasti zaštite zraka.

4.3. Zaštita obuke

Utjecaj buke na zdravlje i psihičko raspoloženje ljudi, te kao rezultat toga i kvalitetu uvjeta života veoma je velik te se zbog toga intenzivna buka smatra jednim od najneugodnijih utjecaja na životnu okolinu. Uz buku su često vezane i vibracije koje imaju negativan utjecaj na kvalitetu građevnog fonda. Ugroženost bukom najizraženija je uz prometnice po kojima se odvija intenzivni kolni promet. Utjecaj buke se smanjuje hortikulturnim mjerama, a posebno izgradnjom objekata zaštite u zoni naselja i drugih područja u kojima obitavaju ljudi. Dopuštena razina buke je: danju 60 dB, a noću 50 dB (mjerodavno). Objekti autoceste u Koridoru Vc i Jadransko-jonska autocesta sa spojnim cestama moraju imati izgrađene barijere za zaštitu od buke.

U cilju smanjenja buke potrebno je:

- otklanjati izvore buke ili smanjivati razinu buke na dopuštenu razinu;
- planiranjem gradnje objekata koji mogu predstavljati izvor buke na mjestima gdje neće djelovati na sredinu u kojima ljudi rade i borave;
- zabraniti rad bučnih djelatnosti i ugostiteljstva u noćnim satima, osim onih koji ispunjavaju potrebne tehničke uvjete;
- odrediti zone u kojima bi bila dopuštena viša i niža razina buke (karta buke).

4.4. Zaštita biološke raznolikosti

Biološka raznolikost prirodno je podložna stalnim promjenama te su mnoge biljne i životinjske vrste tijekom evolucije i prirodno iščezle. U današnje vrijeme čovjek je glavni krivac za ubrzano izumiranje vrsta. Temeljna metoda očuvanja biološke raznolikosti je utemeljenje zaštićenih dijelova prirode što je uvaženo kao plansko opredjeljenje.

Pored zakonskog zaštićivanja pojedinih vrsta i prostora, važno je u sve ljudske djelatnosti ugrađivati mjere zaštite biološke raznolikosti. Zaštita staništa na prostorima koji se gospodarski koriste unapređuje se provođenjem smjernica zaštite prirode od strane poljoprivrednih, šumskih, vodoprivrednih, prostorno-planskih i drugih službi. Za pravo stanje prirode potrebno je izvršiti inventarizaciju, kartiranje, valorizaciju i procjenu ugroženosti flore, faune i njihovih staništa radi njihove zaštite i planiranja ostalih aktivnosti u prostoru.

U Čapljina postoje prirodni rezervati i staništa raznolike flore i faune, posebno u području zaštićenog ornitofaunističkog rezervata Hutovo blato. Aktom o zaštiti su definirani uvjeti zaštite koji se moraju kontinuirano provoditi.

Osim Hutovog blata korita Trebižata i Bregave također su značajna po svojoj biološkoj i krajobraznoj raznolikosti, te također Gabela polje. Ono što značajno utječe na biološku raznolikost prostora je degradiranje složenih biloških sustava u jednostavne, sastavljene od manjeg broja vrsta i jednoličnijeg sustava (npr. poljoprivredne monokulture). Takvim smanjivanjem biodiverziteta nekog područja smanjuje se i njegova ekološka stabilnost i ravnoteža, te ono postaje sve ugroženije i neotpornije na negativne vanjske utjecaje. Veliki problem za vode i močvare predstavlja unošenje povećanje količine organskih tvari (umjetnih gnjojiva, otpadnih voda i sl.).

U cilju zaštite biološke raznolikosti, Čapljina može djelovati kroz:

- Uspostavi cjelovitog sustava zbrinjavanja optada
- Uspostava sustava redovnog praćnje kvalitete zraka
- Sprečavanja onečišćenja vodotoka ugradnjom uređaja za pročišćavanje
- Uspostaviti zaštićena područja (na razini jedinice lokalne samouprave) prirode u kojima bi se provodile aktivno mjere zaštite
- Smanjii nekontroliranu upotrebu pesticida u poljoprivredi
- Integrirati očuvanje i održivo korištenje prirodnih vrijednosti (mjere zaštite okoliša) u svu plansku i provedbenu dokumentaciju
- Sprječavati, bespravnu izgradnju objekata čija je izgradnja dozvoljena izvan građevinskih područja, a nalaze se na osobito vrijednim područjima prirode
- prilikom izvođenja meliorativnih, hidroregulacijskih, komasacijskih i sličnih zahvata, u najvećoj mjeri izbjegavati uništavanje prirodnih vrijednosti (nastojati sačuvati šumarke, živice, manja vodna staništa, prirodne potoke i si.),
- spriječiti bespravnu eksploataciju mineralnih sirovina te gradnju naročito na područjima osobitih prirodnih vrijednosti,
- sanirati i rekultivirati eksploatacijska polja mineralnih sirovina,
- zaštita biološke raznolikosti podrazumjeva i evidentiranje odnosno očuvanje zavičajnih sorti kultiviranih biljaka i pasmina udomaćenih životinja,
- zaštiti i promovirati održivo korištenje ljekovitog bilja.

4.5. Zaštita krajobraznih vrijednosti

Ovaj prostor posjeduje snažan povijesni i prostorni identitet. Njegove prirodne sastavnice su specifične i raznolike. Iako su antropogeni utjecaji djelovati intezivno na neke dijelove, ipak su neke značajke krajobraza ostale nedirnute i mogu se kao takve zaštititi.

Planirani zahvati u prostoru (autoceste i regionalne ceste, pozajmišta i deponije materijala, gospodarske zone i solarne elektrane, proširenje građevinskog zemljišta) predstavljaju veliku prijetnju preostalim vizurama čapljinskog krajolika.

Iskorištavanje obnovljibih izvora energije općenito se smatra dobrim za okoliš, ali često mogu imati negativan utjecaj na vizualni sklad krajolika ako je njihovo pozicioniranje, odabir pristupnog puta i površina koju zauzimaju u neskladu s prirodnom konfiguracijom terena. Prednost solarnih elektrana je što su one privremen, a ne trajan utjecaj na krajobraz i ukoliko se planiranje i izvođenje provedu u skladu s mjerama i poštujući odredbe ovog plana, utjecaj na krajobraz može ispasti trenutan i minimalan.

Ovaj plan nikako ne osporava opravdanost novih projekata u energetskom sektoru. Dapače, oni mogu pomoći zaustaviti svepristutan trend iseljavanje, donijeti nova radna mjesta i gospodarsku korist. Ipak, Planom će biti propisane mjere zaštite krajolika koje će biti obvezne za sve nove zahvate u prostoru.

Mjere zaštite

Cilj ovoga plana nije potpuna zaštita i konzerviranje postojećeg stanja već omogućavanje kontroliranih i osmišljenih promjena kojima će se upravljati struka od početka procesa planiranja do realizacije. Potpuna i sustavna zaštita cijelog prostora nije opravdana jer bi spriječila i zaustavila pozitivne promjene kojima težimo, a promjenjivost je najvažnije obilježje kulturnog krajolika.

- Potrebno je štititi autohtonu vegetaciju i ekološke vrijednosti šumskog zemljišta, ali ne treba pod svaku cijenu zabraniti gospodarske djelatnosti. Lokacije za eventualne gospodarske djelatnosti odabrati pažljivo i promišljeno u suradnji sa stručnjacima, geolozima, hidrogeolozima, inženjerima šumarstva i agronomije, urbanistima i slično. Potencirati tradicionalne gospodarske aktivnosti.

- Očuvati poljoprivredne površine kao važan antropogeni čimbenik u ukupnoj vizuri. Potencirati stavljanje u funkciju svih plodnih površina i očuvati tradicionalno korištenje zemljišta.

- Očuvati prirodne morfološke granice.

- Zadržati horizontalne i vertikalne obrise postojećih naselja te nastojati graditeljske intervencije činiti unutar postojećeg građevinskog zemljišta, a omogućiti širenje tamo gdje je neophodno uz nužno poštivanje tradicijskih elemenata u pogledu mjerila, gabarita, prostorne dispozicije objekata i slično;

- Za sve veće infrastrukturne zahvate ozbiljno razmotriti utjecaj na krajobraz već u predprojektnoj fazi (pri izradi studijske dokumentacije) te pri odabiru varijantnog rješenja ovaj kriterij uzeti u obzir. Važno je u što ranijoj fazi voditi računa o utjecaju na krajobraz jer se kasnije (pri izradi tehničke dokumentacije) mogu koristiti samo kozmetičke mjere za ublažavanje negativnog utjecaja.

- Posebno štititi suhozide, gomile i gradine na cijelom teritoriju Čapljine.

4.6. Procjena posljedica tehnoloških nesreća i zaštita od izvanrednih događaja

Pri odlučivanju o lokaciji o opasnim djelatnostima treba uzeti u obzir procjenu rizika po okoliš, uključujući posljedice prekograničnih učinaka te ocjenu rizika uključujući fizičke značajke područja. Pri tome je potrebno utvrditi količinu i svojstva opasnih tvari, prirediti scenarij tipičnog uzroka industrijske nesreće, predvidjeti težinu nastalih posljedica po ljude i okoliš te poduzeti mjere za smanjenje vjerojatnosti proširenja štetnog djelovanja.

5. PROJEKCIJA PROSTORNIH SISTEMA

Prostorni sistem je sistem fizičkih struktura, koje su nastale kao rezultat prostornog razmještaja i organizacije privrednih, društvenih i drugih djelatnosti. Projekcija razvoja određenog prostornog sistema konkretizira koncept prostornog razvoja za određeni prostorni sistem i daje smjernice za prostorni razvoj područja.

Kao rezultat projekcije prostornog razmještaja, kapacitiranja i organizacije društvenih i gospodarskih djelatnosti nastala je prostorna projekcija sistema fizičkih struktura. Istovremeno, sistem fizičkih struktura je preduvjet funkcioniranja gospodarskih i društvenih djelatnosti. Ona ima za cilj osigurati njihovo nesmetano i kvalitetno funkcioniranje. Prostorni sistemi se razmatraju kroz njihovu projekciju koja mora biti usklađena sa planiranim razvojem gospodarskih i društvenih djelatnosti. Projekciju razvoja prostornih sistema fizičkih struktura sagledavamo sa aspekta prevladavajuće djelatnosti unutar prostornog sistema i to:

- projekciju prostornog sistema naselja;
- projekciju prostornog sistema infrastrukture;
- projekciju prostornog sistema ruralnog razvoja.

5.1. Osnova prostornog razvoja sistema naselja

Planirani sistem naselja bi trebao omogućiti i pospješiti uspješno formiranje i funkcioniranje gospodarskih i društvenih djelatnosti.

Sistem naselja na prostoru Čapljine se u prošlosti formirao i razvijao kao proizvod cijelog niza prirodnih, gospodarskih i društvenih utjecaja. Ovaj razvitak možemo nazvati „prirodnim razvitkom“. Osamdesetih godina prošlog stoljeća planskim mjerama pokušalo se utjecati na kontrolu razvoja sistema naselja u cilju njegove hijerarhijske i policentrične organizacije. Nagle promjene kvalitete življenja, gospodarskog stanja, a prije svega prometne povezanosti, u posljednje vrijeme su utjecale na zaustavljanje započetih trendova. Trenutno stanje prepoznaje samo urbani centar Čapljine a sva ostala naselja u mreži naselja, kao amorfna građevinska područja sa neodgovarajućom opremljenošću društvenom i fizičkom infrastrukturom i urbanom opremljenošću. Bez obzira na ovakva kretanja kvaliteta samog stanovanja u urbanim i ruralnim prostorima se skoro izjednačila. Ovdje projicirani, ali ipak nedovoljno policentrični sistem naselja razvoj vidi samo u razvoju centara zajednice sela, a ne suburbanih centara.

5.2. Osnova prostornog razvoja infrastrukture

Projicirani razvoj infrastrukture unutar planskog razdoblja treba zadovoljiti potrebe postojećih, planiranih poslovnih zona i svih objekata društvenih djelatnosti na prostoru grada. Pojedinačni fizički infrastrukturni sustavi kao što su prometni, energetski, vodoopskrba i odvodnja podržavaju održavanje postojećih potreba, kao i nove poslovne zone (Zvirovići, Domanovići...).

Ovo se odnosi i na sve proširene i nove zone građevinskog zemljišta, na turističke i sportsko - rekreacijske zone, kao i objekte društvenih i poslovnih djelatnosti unutar postojećih naselja.

5.3. Osnova prostornog razvoja ruralnih prostora

Prostor Čapline izvan uže urbane zone obuhvaća obuhvaća 241,5 km² ili 99 % teritorija grada i na njemu živi 17 866 ili 78% stanovništva (projekcija za 2033.g.).

Unutar ovoga prostora razvio se jedan poseban prostorni sistem ne fizičkih struktura koji je determiniram djelatnostima poljoprivrede, uporabe voda, rekreacije, prirodnih resursa, spomenika kulture itd.

Ove djelatnosti u okviru sistema funkcioniraju na način da se osigura zaštita prirode, valorizira i u održivom razvoju korištenje prirodnih i kulturnih resursa. Ovaj sistem kao cjelina skupa sa stanovništvom i naseljima unutar njega kao i sa postojećom infrastrukturom mora podržati razvoj gospodarstva i društvenih djelatnosti. To se može postići:

- poticanjem standarda življenja unutarnjih ruralnih naselja;
- podizanjem standarda stanovanja;
- razvoja ruralnog turizma;
- aktiviranje turističkog potencijala, baziranog na potencijalima baze spomenika kulture;
- poštivanje strogih mjera zaštite i očuvanja poljoprivrednih površina;
- rekultivacijom šumskih prostora;
- poticanjem proizvodnje ljekovitog bilja, uz adekvatnu zaštitu i održivo korištenje;
- zaštitom prirodnih vrijednosti, a posebno definiranjem turističkih potencijala Hutova blata u granicama Čapljine.

Tri prostorna sustava ovog plana, naselja, fizičke infrastrukture i van urbanog svojim razvojem kao i usklađenosti skupa sa demografskom bazom postaju podloga na temelju koje će se razviti gospodarski potencijal i potrebne društvene djelatnosti.

6. POPIS KORIŠTENE ZAKONSKE REGULATIVE, LITERATURE, SLIKA I TABLICA U DOKUMENTU

6.1. Zakonska regulativa

Zakoni

- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. n. FBiH, br. 2/06, 72/07 i 32/08, 4/10,13/10, 45/10, 85/21 i 92/21)
- Zakon o vodama (Sl.n.FBiH br.70/06)
- Zakon o cestama Federacije BiH (Sl.n.FBiH br. 12/10)
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH (Sl. novine FBiH, br.57/09, 4/10)
- Zakon o zaštiti okoliša (Sl.n.FBiH, br.33/03, 33/09, 15/21)
- Zakon o upravljanju otpadom (Sl.n.FBiH, br.33/03, 72/09 i 92/17)
- Zakon o zaštiti prirode (Sl.n.FBiH br.66/13)
- Zakon o zaštiti zraka (Sl.n.FBiH br. 33/03, 4/10)
- Zakon o koncesijama (Sl.n.FBiH br.40/02)
- Zakon o koncesijama BiH (Sl.n.FBiH br.32/02 i 13/03)
- Zakon o slatkovodnom ribarstvu (Sl.n.FBiH br.64/04)
- Zakon o spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća (Sl.n.FBiH br.39/03,22/06)
- Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu (Sl.n.FBiH, br. 64/09)
- Zakon o električnoj energiji (Sl.n.FBiH br. 41/02)
- Zakon o komunikacijama (Sl.Gl. BiH, br. 31/03, 75/06)
- Zakon o zaštiti dobara koja su odlukama Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika proglašene kao nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine (Sl. n. FBiH, br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07)
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnog, historijskog i prirodnog naslijeđa (Službeni list BiH, br.
- 20/85, 12/87)
- Zakon o graničnoj kontroli (Sl.glasnik BiH, br.53/09)
- Zakon o lovstvu (Sl.n. FBiH, br. 04/06, 8/10, 81/14)
- Zakon o vodama HNŽ (Narodne novine HNŽ, br. 6/13)
- Zakon o javnim cestama (Narodne novine HNŽ-K, br. 01/02)
- Zakon o prostornom uređenju HNŽ-K (Narodne novine HNŽ/K, br. 4/04, 11/05)
- Zakon o upravljanju otpadom (Narodne novine HNŽ/K, br. 6/06)
- Zakon o zaštiti prirode (Narodne novine HNŽ/HNŽ/K, br. 3/05; 12/17)
- Zakon o zaštiti zraka (Narodne novine HNŽ/K, br. 3/05)
- Zakon o zaštiti graditeljstvu (Narodne novine HNŽ/.HNŽ/K, br. 5/04)
- Zakon o koncesijama (Narodne novine HNŽ/K, br. 1/13)
- Zakon o komunalnoj djelatnosti HNŽ (Narodne novine HNŽ/, br. 4/04; 4/16)
- Zakon o zaštiti okoliša HNŽ (Narodne novine HNŽ. br. 6/12)
- Zakon o zaštiti kulturno-povijesne baštine HNŽ (N. novine HNŽ, br. 2/06)
- Zakon o upravljanju otpadom HNŽ (N. novine HNŽ, br. 6/06)
- Zakon o zaštiti od buke HNŽ (Sl. novine FBiH, br. 6/18)
- Zakon o odobravanju građenja izvan granica nacionalnog spomenika odnosno izvan privremenih granica i provođenju mjera zaštite (N.novine HNŽ, 5/08)
- Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu u HNŽ-u (N.novine HNŽ, 3/23)

Uredbe

- Uredba o jedinstvenoj metodologiji izrade dokumenata prostornog uređenja (Sl.n.FBiH 63/04, 50/07 i 84/10),
- Uredba o organizaciji, sadržaju i provedbi mjera zaštite i spašavanju ljudi i materijalnih dobara (Sl.n.FBiH br.39/03, 22/06, 43/10)
- Uredba o opasnim i štetnim tvarima u vodama (Sl.n.FBiH br.43/07)
- Uredba o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda (Sl.n.FBiH br.26/09)
- Uredbe o klasifikaciji voda i voda obalnog mora Jugoslavije u granicama SRBiH (Sl. List SRBiH br. 19/80),
- Uredbi o kategorizaciji vodotoka (Sl. List SRBiH br. 42/67)
- Uredba o financijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, čišćenje i postupke nakon zatvaranja odlagališta („Sl.n.FBiH broj: 39/06)
- Uredba o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada (Sl.n.FBiH broj: 38/06)
- Uredba o uvjetima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije (Službene
- novine FBiH, broj: 101/18, 26/20 i 96/20)
- Uredba o vrstama financijskih garancija kojima se osigurava prekogranični transport
- opasnog otpada (Sl.n.FBiH br.: 41/05)
- Uredba koja regulira obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o provođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uvjetima iz dozvole (Sl.n.FBiH br. 31/06)

Odluke

- Odluka o pristupanju izradi izmjena i dopuna Prostornog plana grada Čapljina za razdoblje 2010. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/21)
- Odluka gradskog vijeća od 26.9.2023. godine br. 01-02-8117/23-1
- Odluka o izmjenama Odluke o provođenju Prostornog plana Općine Čapljina za period 2010. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 2/13)
- Odluka o izmjenama Odluke o provođenju Prostornog plana Općine Čapljina za period 2010. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/12)
- Prostorni plan Općine Čapljina (Narodni list Grada Čapljina, br. 1/12)
- Odluka o provođenju Regulacijskog plana „ADA-BAD 1“ (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Odluka o provođenju Regulacijskog plana „ADA-BAD 2“ (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Odluka o provođenju Izmjena i dopuna Regulacijskog plana stambeno-poslovne zone „Duhanska“ u Čapljini (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/22)
- Odluka o provođenju Izmjena i dopuna Regulacijskog plana gospodarske zone Tasovčići za period od 2014. do 2020. (Narodni list Grada Čapljina, br. 3/17)
- Odluka o provođenju Regulacijskog plana urbane zone „CREMMIS“ u Čapljini (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/17)
- Odluka o provođenju Izmjena i dopuna Regulacijskog plana „ADA-BAD“ za period od 2013. do 2020. (Narodni list Grada Čapljina, br. 1/16)
- Odluka o planu parcelacije „Grabovina II“ u Grabovinama, Općina Čapljina (Narodni list Grada Čapljina, br. 3/16)
- Odluka o planu parcelacije „Zvirovići“ (Narodni list Grada Čapljina, br. 2/15)
- Odluka o pristupanju izradi Strategije razvitka Općine Čapljina za razdoblje 2016. do 2026. (Narodni list Grada Čapljina, br. 3/15)
- Odluka o planu parcelacije gospodarske zone „Hotanj“, Općina Čapljina (Narodni list Grada Čapljina, br. 3/14)

- Odluka o provođenju Zoning plana turističke zone „Šurmanci“, Općina Čapljina za razdoblje 2012. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 4/14)
- Odluka o provođenju Zoning plana gospodarske zone „Zvirovići“, Općina Čapljina za razdoblje 2012. do 2020. godine (Narodni list Grada Čapljina, br. 1/13)
- Odluka o granicama riječnih bazena i vodnih područja na teritoriju FBiH (Sl.n.FBiH br.41/07)
- Odluka o visini posebnih vodnih naknada (Sl.n.FBiH br.46/07, 10/14 i 3/16)
- Odluka o davanju suglasnosti na Odluku o stopama odnosno iznosima posebnih vodoprivrednih naknada (Sl.n.FBiH br.46/98 i 2/02)
- Odluka o davanju suglasnosti na Pravila o postupku dodjele koncesija (Sl.n.FBiH br.17/06)
- Odluka o politici sektora telekomunikacija BiH za period 2008.-2012.; od20.02.2009.(Sl. gl. BiH 08/09)
- Odluka o ratifikaciji Konvencije o kontroli prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju (Sl. glasnik BiH, br.31/00)
- Odluka o građevinskom zemljištu od 26.07.2004. godine (br. 01-02-19/04)
- Odluka o provođenju Prostornog plana opštine (razrađeni sadržaj) Sarajevo, maj, 1989.god
- Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće Bjelave kod Čapljine od 19.12.2007. godine
- Odluka kojom se naređuje FMPVŠ da neposredno izvršava odluku o načinu pretvaranja šumskog zemljišta u građevinsko u HNK (Službene novine FBiH br. 51/13)
- Odluka o načinu pretvaranja šumskog zemljišta u građevinsko (Službene novine FBiH br. 108/12)
- Odluka o donošenju Plana upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora u Federaciji Bosne i Hercegovine (2022.-2027.)
- Odluka o karakterizaciji površinskih i podzemnih voda, referentnim uvjetima i parametrima za ocjenu stanja voda i monitoringu voda (Službene novine FBiH br. 1/14)

Pravilnici

- Pravilnika o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obaveza na osnovu opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada (Sl. n. FBiH, br. 92/07, 46/09, 79/11 i 88/12)
- Pravilnik o načinu i uvjetima ograničenog prava korištenja javnog vodnog dobra (Sl.n.FBiH br.26/09)
- Pravilnik o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnadbjevanje stanovništva (Sl. n. FBiH br. 88/12)
- Pravila o postupku dodjele koncesije (Sl.n.FBiH br.17/06)
- Pravila o utvrđivanju koncesijske naknade (Sl.n.FBiH br.17/06)
- Pravilnik o postupku podnošenja zahtjeva i provođenju procedure dodjele koncesija (Sl. gl.
- BiH, br.65/06)
- Pravilnik o načinu određivanja granice vodnog dobra i o postupku utvrđivanja pripadnosti zemljišne čestice javnom vodnom dobru (Sl.n.FBiH br.26/09)
- Pravilnik o određivanju štete nanesene ribljem fondu (Sl.n.FBiH, br.63/05)
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra o izdatim dozvolama za akvakulturu (Sl.n.FBiH br.64/05)
- Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 kV do 400 kV (Sl.list SFRJ, br. 65/88)
- Pravilnik o tehničkim normativima za elektroenergetska postrojenja nazivnog napona iznad 1000 V (Sl.list broj: 4/74. i 13/78.)

- Tehnička pravila i upute za održavanje distribucijskih elektroenergetskih postrojenja i uređaja (JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne", d.o.o. Mostar, prosinac 1998.godine)
- Pravilnik o tehničkim mjerama za pogon i održavanje elektroenergetskih postrojenja (Sl.list SFRJ broj 19/68.)
- Pravilnik o kategorijama otpada sa listama (Sl. novine FBiH br. 9/05)
- Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (Sl.n.FBiH broj: 9/05)
- Pravilnik o potrebnim uvjetima za prijenos obaveza sa proizvođača i prodavača na operatera sistema za prikupljanje otpada (Sl.n.FBiH br. 9/05)
- Pravilnik koji određuje postupanje sa opasnim otpadom koji se ne nalazi na listi otpada ili čiji je sadržaj nepoznat (Sl.n.FBiH br. 9/05)
- Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje poduzima nadležni organ (Sl.n.FBiH 9/05)
- Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe (Sl.n.FBiH br. 8/08)
- Pravilnik o obrascu, sadržaju i postupku obavještavanja o važnim karakteristikama proizvoda i ambalaže od strane proizvođača(Sl.n.FBiH br.6/08)
- Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom (Sl.n.FBiH br.77/08)
- Pravilnik o ambalaži i ambalažnom otpadu (Sl. novine FBiH br. 83/10)
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obvezna procjena utjecaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišno dopušenje (Narodne novine HNŽ/K, br. 1/05)
- Pravilnikom o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje poduzima nadležni organ (Sl.n.FBiH br. 09/05).
- Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka („Službene novine Federacije BiH“, br. 4/13, 56/16 i 62/19),
- Pravilnik o sadržaju, obliku, uslovima, načinu izdavanja i čuvanja vodnih akata (Službene novine FBiH, br. 31/15, 55/19 i 41/20)
- Pravilnik o kupalištima i kriterijima za utvrđivanje kvaliteta vode za kupanje (Službene novine FBiH 83/22)
- Pravilnik o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnadbjevanje stanovništva (Službene novine Federacije BiH br. 88/12)
- Pravilnik o monitoringu u područjima podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrate (Službene novine Federacije BiH br. 71/09)
- Pravilnik o utvrđivanju područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivih na nitrate (Službene novine FBiH br. 71/09)

Direktive EU iz oblasti upravljanja vodama:

- Direktiva 2000/60/EZ o uspostavljanju okvira za akciju Zajednice u oblasti vodne politike i izmjene u Direktivni 2009/31/EZ
- Direktiva 91/271/EEZ o pročišćavanju urbanih otpadnih voda i izmjene Direktivom (EZ) br. 596/2009
- Direktiva 98/83/EZ o kvaliteti vode namijenjene za ljudksu upotrebu zadnji put izmijenjena Uredbom (EZ) br. 586/2009
- Direktiva 91/676/EEZ o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitratima iz poljoprivrednih izvora, sa zadnjim izmjenama iz Uredbe (EZ) br. 1137/2008

- Direktiva 2006/118/EZ o podzemnim vodama
- Direktiva 2006/77EZ o pravljanju kvalitetom vode za kupanje
- Direktiva 2006/44EC o vodama za slatkovodne ribe
- Direktiva 2007/60/EZ o riziku od poplava
- Direktiva 2009/90/EZ o praćenju stanja voda
- Direktiva 2008/105/EZ i standardu kvalitete okoliša/životne sredine
- Direktiva 2006/11/EZ o ispuštanju opasnih materija

Kartografske podloge i snimci

- Topografska karta (TK), mjerilo 1:25000
- Topografska karta (TK), mjerilo 1:10 000
- Digitalni ortofoto(DOF), mjerilo 1:5000 (2018)
- Geološka karta, mjerilo 1:100 000
- Hidrogeološka karta, mjerilo 1:100 000
- Katastarske karte, mjerilo 1:1000 1:2500, 1:5000
- Pedološka karta i Karta upotrebne vrijednosti zemljišta
- Karta mina, BHMAC; Sarajevo

Ostala dokumentacija korištena u izradi plana:

Planovi višeg reda značajni za prostorni plan Grada Čapljina su :

- Prostorni plan RBiH iz 1981 godine za razdoblje 1980. - 2000. godina
- Prijedlog prostornog plana FBiH iz 2008 godine za razdoblje 2008. – 2028. godina
- Prostorni plan Hercegovačko-Neretvanske županije iz 2020. godine za razdoblje 2017.- 2027. godina
- Prostorni plan područja posebnih obilježja Parka prirode Hutovo blato za razdoblje 2013. – 2023. godina
- Prostorni plan područja posebnih obilježja autoceste na koridoru Vc
- Prijedlog regulacijskog plana historijskog gradskog područja Počitelj Prostorni planovi okruženja od značaja za prostorni plan Grada Čapljina su:
- Prostorni plan općine Stolac za razdoblje 2013. – 2023. godina
- Prostorni plan Grada Mostara za razdoblje 1988. – 2000. godina
- Prostorni plan općine Neum za razdoblje 2010. – 2020. godina
- Prostorni plan županije Dubrovačko-Neretvanske, Republika Hrvatska

6.2. Korištena literatura

- *Agricultural production conditions in Bosnia and Nerzegovina (B&H), Vlahinić-Čustović- Alagić)*
- *Analiza aktualnog stanja i mogućnosti razvoja privrede HNŽ/K, Mostar 2010.g.*
- *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Grupa autora, Zemaljski muzej Sarajevo, Sarajevo (1988.)*
- *Bešlagić, Š., Stećci: Topografsko-kataloški pregled, Sarajevo 1971.*
- *Čelić, DŽ., Stari mostovi u Bosni i Hercegovini, „Sarakevo-Publishing“, Sarajevo, 1998.*
- *Digitalna Pedološka karta FBiH 1:50.000, Federalni zavod za agropedologiju, Sarajevo*
- *Federacija Bosne i Hercegovine u brojkama, Federalni statistički zavod, Sarajevo, 2008*
- *Federalni plan upravljanja otpadom 2012-2017*
- *Indikativni plan razvoja proizvodnje: NOS, 2011-2020. godina*

- *Integralna studija razvoja JP „Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne“ d.d. Mostar 2006- 2010.godina s projekcijom na 2020.g., JP „Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne“ d.d. Mostar*
- *Karta upotrebne vrijednosti zemljišta na području Hercegovačko-Neretvanskog kantona*
- *Studija Kulturno-historijsko i prirodno nasljeđe HNŽ/K, Mostar 2011.*
- *Master plan razvoja turizma za područje Čapljina-Počitelj*
- *Nacrt Plana razvoja prijenosne mreže za period 2009-2018. godina Plan upravljanja otpadom u HNŽ/K*
- *Plan upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora u FBiH (2022.-2027.)*
- *Preliminarna procjena rizika od poplava za vodno područje Jadranskog mora, 2008*
- *Spisak registriranih nepokretnih spomenika kulture na području Federacije BiH, Zavod za zaštitu spomenika pri Federalnom ministarstvu kulture i sporta*
- *Statistički godišnjak FBIH 2009, Federalni zavod za statistiku*
- *Strategija protuminskog djelovanja-BiHMAC*
- *Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine za period 2008.-2018., Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Sarajevo, 2008.*
- *Studija o područja podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrate na području Federacije BiH Strategija upravljanja krutim otpadom u BiH (2003),*
- *Strategija upravljanja vodama Federacije BiH – prijedlog, travanj 2010. godine*
- *Studija utjecaja onečišćivača na podzemne vode izvorišta pitke vode nizvodno od Grada Čapljine, Integra, 2018. godine*
- *Strategija zaštite okoliša FBiH – Finalni nacrt (2008-2018), Bosna-S Oil Services Company, Institut za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu, IPSA Institu, Sarajevo, 2008.*
- *Strateška studija o utjecaju na okoliš Plana upravljanja vodnim područjem Jadranskog mora u Federaciji BiH*
- *Stručni simpozij „Voda u kršu slivova Cetine, Neretve i Trebišnjice“, Neum, radovi*
- *Studija „Demografska kretanja i sustav naselja HNŽ/K“, Ecoplan d.o.o. Mostar , Mostar, (2009.) Studija energetskog sektora BiH*
- *Studija ranjivosti HNŽ, IGH Mostar, 2009.*
- *Studija ranjivosti prostora Federacije BiH (nacrt), Institut za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu, IPSA Institut, Sarajevo, 2008.*
- *Studija utjecaja onečišćivača na podzemne vode izvorišta pitke vode nizvodno od Grada Čapljine, Integra d.o.o. Mostar, veljača 2018. godine*
- *Utvrđivanje utjecaja režima voda na biološku raznolikost područja delte Neretve, M. Mrakovčić Zbornik radova Građevinskog fakulteta u Mostaru, 2002. i 2003.*

6.3. Popis slika

Slika 1: Položaj Čapljine u Bosni i Hercegovini 3
Slika 2: LINEARNI MODEL - Procjena prirodnog priraštaja do 2033. godine 21
Slika 3: LINEARNI MODEL – Procjena migracijskog salda stanovništva do 2033. godine 23
Slika 4: LINEARNI MODEL - Procjena broja registriranih subjekata do 2033. godine 41
Slika 5: Prikaz južne interkonekcije (prednacrt sporazuma o izgradnji plinovoda Nova istočna interkonekcija Bosne i Hercegovine i Srbije) 61
Slika 6: Shematski prikaz vodovodnog sustava „Dubrava“ 63
Slika 7: Prikaz zona zaštite izvorišta Bjelave i naselja Dretelj 66
Slika 8: Izvod iz Prostornog plana HNŽ/K, karta „Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora – prirodna i kulturna baština“ (veljača, 2021. godina) za područje Grada Čapljina 76
Slika 9: Primjeri erozije tla (izvor: https://www.agrivi.com/hr/) 90
Slika 10: Vjetrozaštitni pojasevi u sinjskom polju (izvor: https://www.ferata.hr/) 91

6.4. Popis tablica

Tablica 1: Opći ulazni podaci za izradu plana 5
Tablica 2: Osnovni prostorni pokazatelji 5
Tablica 3: Tablica 3: Projekcija stanovnika po naseljima 2013.-2033. 19
Tablica 4: Prirodni priraštaj 2017.-2021. 21
Tablica 5: Procjena prirodnog priraštaja do 2033. godine 22
Tablica 6: Migracijski saldo 2017.–2021. 23
Tablica 7: Procjena migracijskog salda stanovništva do 2033. godine 24
Tablica 8: Broj stanovnika po hektaru izgrađenog građevinskog zemljišta po naseljima 30
Tablica 9: Namjena površina na prostoru grada Čapljina 33
Tablica 10: Osnovni prostorni pokazatelji 33
Tablica 11: Broj registriranih poslovnih subjekata 2017.-2022. 40
Tablica 12: Procjenjeni broj registracija poslovnih subjekata do 2033. godine 41
Tablica 13: Popis cesta višeg reda 51
Tablica 14: Popis lokalnih cesta 52